

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2005:99
ISSN 1404-0891

Hur tre epistemologiska diskurser
och hur synen på kunskapsorganisation inom dem
manifesteras i text

ELISABETH ANDERSSON
ISABELLE ANDERSSON

HÖGSKOLAN I BORÅS

© **Författarna**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Hur tre epistemologiska diskurser och hur synen på kunskapsorganisation inom dem manifesteras i text

Engelsk titel: How three epistemological discourses and how the view of knowledge organisation within them is manifested in text

Författare: Elisabeth Andersson och Isabelle Andersson

Kollegium: 2

Färdigställt: 2005

Handledare: Joacim Hansson

Abstract: Our purpose is to analyse three different epistemological discourses that exist in the social practice, Library and Information Science (LIS), using the strategy for interpretation from the mimesis model by Paul Ricoeur and the terms from the critical discourse analysis by Norman Fairclough. The aim is also to explore these different views of knowledge organisation. We review previous research involving epistemology, knowledge organisation and discourse analysis in LIS. These show that there are many different epistemological standpoints and that later research has shown a more critical and sceptical state of knowledge organisation than earlier traditional positivist ideals. Discourse analysis is described as an important theory and method in LIS. Knowledge organisation as a phenomenon is described and specially subject analysis and classification. Furthermore, different viewpoints of knowledge organisation are described in terms of a more intellectual and a more physical viewpoint. Combining the mimesis model from Ricoeur together with the terms, discursive practice, text and social practice from Fairclough we have analysed three texts. We find that all the epistemological discourses want to improve the social practice, but in different ways. They also have a different view on knowledge organisation. We conclude that it is an advantage to divide the epistemological standpoints into three different epistemological discourses, in order to better understand these and how they explicitly and implicitly affect the social practice, LIS.

Nyckelord: diskurs, diskursanalys, epistemologi, klassifikation, kunskapsorganisation, ämnesanalys

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte.....	1
1.1 Inledning	1
1.2 Problemformulering och syfte	2
1.3 Uppsatsens övergripande frågeställning	4
1.4 Definitioner	4
1.5 Hantering av språk	5
1.6 Uppsatsens disposition.....	6
2. Tidigare forskning inom biblioteks- och informationsvetenskapen..	8
2.1 Epistemologi.....	8
2.2 Kunskapsorganisation.....	10
2.3 Diskursanalys.....	12
3. Kunskapsorganisation.....	15
3.1 Organiserandet av kunskap	15
3.2 Ämnesanalys och klassifikation	16
3.3 Fysisk och intellektuell syn på kunskapsorganisation.....	19
4. Epistemologiska diskurser.....	21
4.1 Epistemologiska ståndpunkter	21
4.2 Den objektivistiska diskursen.....	23
4.3 Den kognitivistiska diskursen.....	25
4.4 Den konstruktivistiska diskursen.....	27
5. Teori och metod.....	30
5.1 Mimesisbegreppet och Paul Ricoeur	30
5.2 Norman Fairclough.....	32
5.3 Vår användning av mimesisbegreppet och begreppen diskursiv praktik, text och social praktik.....	34
5.4 Insamling av material	36
5.5 Avgränsningar av diskurser	37
5.6 Avgränsningar för uppsatsen.....	37
5.7 Uppsatsens preciserade frågeställning	38
6. Analys.....	39
6.1 Analys av den första texten, ”The foundations of information science. Part IV. Information science: the changing paradigm”, i relation till diskursiv praktik och social praktik.....	40
6.1.1 Sammanfattning av den första texten	40
6.1.2 Prefigurationsfasen	40
6.1.3 Konfigurationsfasen.....	42
6.1.4 Refigurationsfasen.....	46
6.2 Analys av den andra texten, ”The Cognitive Perspective in Information Retrieval”, i relation till diskursiv praktik och social praktik.....	48
6.2.1 Sammanfattning av den andra texten.....	48
6.2.2 Prefigurationsfasen	48
6.2.3 Konfigurationsfasen.....	49
6.2.4 Refigurationsfasen.....	55
6.3 Analys av den tredje texten, ”Better Dead Than Read: Further Studies in Critical Classification”, i relation till diskursiv praktik och social praktik	57
6.3.1 Sammanfattning av den tredje texten	57

6.3.2 Prefigurationsfasen	57
6.3.3 Konfigurationsfasen.....	59
6.3.4 Refigurationsfasen.....	65
7. Konklusion.....	68
7.1 Återknytande diskussion.....	68
7.2 Diskursernas skilda syn på kunskapsorganisation.....	70
7.2.1 Ämnesanalys och klassifikation	71
7.2.2 Fysisk och intellektuell syn på kunskapsorganisation.....	73
7.3 Metodologisk reflektion.....	74
7.4 Sammanfattande analys	75
7.5 Avslutande diskussion.....	77
Sammanfattning	78
Referenser	81

1. Inledning och syfte

1.1 Inledning

Inom biblioteks- och informationsvetenskapen framträder kunskapsteoretiska ståndpunkter, vilket får konsekvenser för dess teori och praktik, men framförallt för hur begrepp och ståndpunkter uppstår och tar sig uttryck i text. Texter som sedan på olika sätt formar och påverkar alla de områden vilka hör till den verksamhet som förs inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Olika kunskapssyn ligger till grund för alla större problemfrågor, vilket gör att olika kunskapsteoretiska ståndpunkter har en fundamental inverkan på teorier som används inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Det kan gälla teorier om användare, deras kognitiva sökningsbeteenden och informationssökningsbeteenden, men också för kunskapsorganisation, såsom ämnesanalys och klassifikation. Detta är den uppfattning som vi har skapat oss under de terminer som vi har studerat biblioteks- och informationsvetenskap och denna uppfattning är en del av den förförståelse som vi har när vi går in i arbetet med denna uppsats. Vår förförståelse är också färgad av vårt synsätt om att omgivningen är i ständig förändring samt konstruktivistiskt skapad och omskapande. Med konstruktivistisk menar vi att man kan förstå verkligheten genom språket, vilket gör att man kan se språket som ett filter som skapar vårt sätt att se på verkligheten.

Genom att man kan inta olika kunskapsteoretiska ståndpunkter kan det påverka biblioteks- och informationsvetenskapens skilda verksamheter, mer eller mindre medvetet, beroende på differentierande grad av kunskapsteoretisk medvetenhet. För att kunna förstå och förhålla sig till de olika kunskapsteoretiska ståndpunkterna är det betydelsefullt att de belyses för att kunna formuleras och analyseras. Inom biblioteks- och informationsvetenskapen har detta sällan gjorts, utan istället har den filosofiska kunskapsnivån snarare blivit åsidosatt.¹

Olika kunskapsteoretiska ståndpunkter kan framkomma mer eller mindre explicit i text och på så sätt få en mer eller mindre indirekt påverkan på verksamheten samt dess teori och praktik. Vad gäller kunskapsorganisation och synen på ett begrepp som ämne, förekommer ofta de olika teoriernas syn på begreppet inom litteraturen implicit, istället för explicit. Enligt Birger Hjørland bör de implicita teorierna angående exempelvis begreppet ämne göras explicita.² Detta förhållningssätt visar på en medvetenhet inför betydelsen av att genomföra ett steg i riktning mot ett närmande och försök att uppnå en större kunskapsteoretisk medvetenhet inför de olika synsätt som finns i förhållande till kunskapsorganisation.

Biblioteks- och informationsvetenskapen kan ses som en sammansättning mellan två ämnen med en inomdisciplinär relation, vilket kan ta sig uttryck genom olika slag av institutionellt sammanhang. När två discipliner som dessa söker sig mot en förening och tillblivelse av en gemensam disciplin kan detta ske genom ett antal

¹ Hjørland 1998a, s. 620.

² Hjørland 1992a, s. 172.

utvecklingsmöjligheter. Det första alternativet är att de sammanförs på jämlika villkor. Det andra är att de skapar en unik relation vari nya problemformuleringar uppstår och bildar en tredje ny disciplin. Det tredje alternativet innebär att en hegemonisk kamp startar mellan dem där de båda åberopar en högre form av legitimitet.³ Inom ramen för denna uppsats kommer dock biblioteks- och informationsvetenskapen att betraktas som en disciplin, även om den fortfarande kan ses som ett relativt ungt ämne som fick sin första svenska professur 1994. Genom detta tog biblioteks- och informationsvetenskapen ett viktigt steg mot en institutionalisering och position som egen disciplin.⁴

Enligt Michel Foucault fungerar en disciplin som en kontrollprincip för diskursproduktion. Det handlar enligt honom om att bestämma villkoren för diskurserna. Ingen kommer in i diskursens ordning som inte uppfyller vissa krav eller redan från början är kvalificerad att uppfylla dem.⁵ Utifrån Foucaults syn på diskursens ordning kan man fundera på huruvida det stämmer att olika diskurser talar om olika saker och om det är så att de endast tar upp vissa aspekter utifrån den ståndpunkt som är accepterad för diskursen.

Med anknytning till Foucaults syn på disciplinen skulle alltså biblioteks- och informationsvetenskapen, i egenskap av disciplin kunna ses agera likt den kontrollfunktion som bestämmer vad som får råda inom kunskapsteoretiska diskurser. Samtidigt accepterar inte diskurserna någonting som inte infriar deras krav eller redan från början är kvalificerade att uppfylla dem. Detta innebär att diskurserna är produktiva, de skapar nytt, skapar logiker och sammanhangsförståelse. Diskursen är så att säga ett bestämt sätt att tala om och förstå världen.⁶

I och med synen på diskurser som produktiva kan man betrakta de texter som de producerar som representanter för varje enskild diskurs. Genom texterna visar diskursen upp sin kunskapsteoretiska ståndpunkt, vilket konstruerar men också upprätthåller diskursen gentemot andra utanförhögande diskurser. Särskilt inom de teoretiska och kunskapsteoretiska diskurserna inom biblioteks- och informationsvetenskapen är det användbart att använda sig av diskursanalys för att analysera på vilket sätt information samt dess användbarhet och användare är diskursivt konstruerade.⁷ Utifrån denna bakgrund och vår förståelse kommer vi nu att studera kunskapsorganisation samt de kunskapsteoretiska ståndpunkterna och det är utifrån detta man kan förstå vår tolkning samt denna uppsats.

1.2 Problemformulering och syfte

Tidigare forskning konstaterar ofta att det har rått traditionella positivistiska ideal inom biblioteks- och informationsvetenskapen, där de praktiska metoderna snarare har varit inriktade på att beskriva ett dokument som fysiskt objekt än ett dokumentets ämne. Länge användes klassifikationssystemen okritiskt och det positivistiska synsättet

³ Hansson 2003, s. 58.

⁴ Hansson 1999, s. 13.

⁵ Foucault 1993, s. 25f.

⁶ Börjesson 2003, s. 35.

⁷ Frohmann 1994, s. 119.

skapade en acceptans för klassifikationssystemens legitimitet som universella, tillhandahållande en objektiv och neutral klassifikation samt beskrivning av kunskap. Denna centrering kring den biblioteks- och informationsvetenskapliga praktiken har gjort att ett större intresse givits den fysiska beskrivningen och organiseringen, snarare än att beskriva ett ämne, sprungen ur en ämnesanalys. Ofta har denna fokusering mot en praktisk representation av kunskap gjort att de underliggande antagandena har tagits för givna eller inte förtydligats. Detta har i sin tur gjort att det inte blivit fråga om någon vidare kunskapsteoretisk medvetenhet inom disciplinen. Men denna praktiska hållning kan likväl inbegripa implicita kunskapsteoretiska ståndpunkter och teorier, vilket man inom senare forskning har sett som viktigt att lyfta fram explicit.⁸

Ovannämnda positivistiska ideal inom biblioteks- och informationsvetenskapen har dock kritiserats utifrån mer tolkande förtecken av senare forskare inom ämnet. Kunskapsteoretiska ståndpunkter såsom det kognitivistiska och konstruktivistiska har vänt sig emot detta mer objektivistiska synsätt som tidigare har regerat. Viljan av att lyfta fram ståndpunkterna explicit har vuxit sig starkare liksom utvecklandet av ett flertal metateorier inom biblioteks- och informationsvetenskapens område. En klyfta mellan ett mer positivistiskt synsätt och ett mer hermeneutiskt kan ses, där de två inte enbart kan ses stå för två skilda tekniska och metodologiska angreppssätt utan också som två diametralt motsatta livsinställningar eller världsåskådningar.⁹

Syftet med denna uppsats är att studera vilka de kunskapsteoretiska ståndpunkterna är, hur de ser på kunskapsorganisation men också om det är möjligt att tolka dessa ståndpunkter som diskurser. I förbindelse med detta kommer vi att analysera tre texter i relation till Norman Faircloughs begrepp diskursiv praktik, text och social praktik. Detta kommer även att kopplas samman med Paul Ricoeurs mimesisbegrepp. Detta kan dels ses som vår övergripande frågeställning men även som tre övergripande delar för uppsatsen, vilka är kunskapsorganisation, de kunskapsteoretiska ståndpunkterna och vår valda metod.

Uppsatsens syfte är dock inte att ta upp det eventuella antagonistiska spåret mellan positivism och ett mer hermeneutiskt synsätt utan istället att föröka belysa kunskapsteoretiska ståndpunkter som finns inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Uppsatsens syfte är inte heller att ge en översikt av alla kunskapsteoretiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen.

Studien kan förväntas visa på skillnader som finns mellan de kunskapsteoretiska ståndpunkternas förhållningssätt till kunskapsorganisation, främst ämnesanalys och klassifikation. Något som också kan förväntas är att de kunskapsteoretiska ståndpunkterna eventuellt kan tolkas som diskurser. Studien kan också förväntas visa den kunskapsproduktion som förs inom de olika kunskapsteoretiska diskurserna. Även synen på ämnen och klassifikationssystem som värdeneutrala företeelser eller mer som

⁸ Detta beskrivs av ett flertal olika personer, som exempel kan nämnas Fosketts "*Misogynists All; A Study in Critical Critical Classification*", 1971, Fosketts "*Systems Theory and its Relevance to Documentary Classification*", 1980, Hjørlands "*Theory and metatheory of information science: A new interpretation*", 1998a, Olsons "*Exclusivity, Teleology and Hierarchy: Our Aristotelean Legacy*", 1999 och Trosows "*Standpoint epistemology as an alternative methodology for library and information science*", 2001. Dessa antaganden kommer även att tas upp mer ingående dels i kapitel 2. *Relevanta diskussioner inom biblioteks- och informationsvetenskapen* men också i kapitel 4. *Epistemologiska diskurser*.

⁹ Andersson 1979, s. 9.

konstruktioner som avspeglar det samhälle vari de skapats samt hur detta tar sig uttryck i text skulle kunna vara ett förväntat resultat.

Troligen kommer även uppsatsens forskningsresultat att påverkas av vår förförståelse och antagandet att det finns kunskapsteoretiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Uppsatsen kommer förmodligen även att påverkas av det metodologiska grepp som vi kommer att använda genom Ricoeurs mimesisbegrepp och Faircloughs begrepp. Ett kompletterande syfte för uppsatsen kan på så sätt vara huruvida det är möjligt att kombinera dessa begrepp. Detta är någonting som vi kommer att pröva. Vi kommer också att använda oss av en preciserad frågeställning som vi använder som ett metodologiskt verktyg.

1.3 Uppsatsens övergripande frågeställning

Utifrån uppsatsens syfte samt vår teori och metod, är följande frågeställning för uppsatsen elementär för studien och dess kommande analys. Vår övergripande frågeställning består av två frågor:

- Vilka kunskapsteoretiska ståndpunkter finns det inom biblioteks- och informationsvetenskapen?
- Hur ser de kunskapsteoretiska ståndpunkterna på kunskapsorganisation?
- Är det möjligt att tolka de kunskapsteoretiska ståndpunkterna som tre diskurser inom biblioteks- och informationsvetenskapen? En objektivistisk, en kognitivistisk och en konstruktivistisk?

En preciserad frågeställning kommer att presenteras i anslutning till vår metod, då vi ser den som ett metodologiskt verktyg.

1.4 Definitioner

I den här uppsatsen kommer vi att använda oss av en rad återkommande begrepp som vi anser är av betydelse att ta upp och beskriva. Dessa förklaras närmare här.

Vi börjar med att förklara *epistemologi* då det är ett grundläggande begrepp för denna uppsats och de inriktningar vi kommer att utkristallisera. Med epistemologi menar vi den teori som finns om vetenskaplig kunskap. Vi använder oss inte av Karl R. Poppers syn på vetenskaplig kunskap som en del av värld III, världen av objektiva teorier, problem och argument, där kunskap är kunskap utan ett vetande subjekt.¹⁰ Istället menar vi att epistemologi är den övergripande kunskapsteori som finns om vetenskaplig kunskap, hur den uppstår, synen på denna och hur den ska produceras och organiseras. I och med denna definition kan det således finnas ett flertal epistemologiska ståndpunkter.

¹⁰ Popper 1967, s. 63f.

Det andra begreppet som vi vill förklara utifrån denna uppsats ram är *teori*, som vi ser som åtskilt från den övergripande epistemologin. Med teori menar vi således olika sammanhängande, vetenskapliga system av lärosatser, tankemässiga förklaringar eller antaganden som man har som grund, försöker bekräfta och falsifiera då man tar sig an ett problem. Dessa teorier kan ligga till grund för utvecklandet av de vetenskapliga metoder som man kommer att använda sig av.

Diskurs är ytterligare ett viktigt begrepp för uppsatsen. Det kan förekomma i en rad skiftande betydelser och avgränsningar.¹¹ Enligt Lilie Chouliaraki och Fairclough är diskurs en form av makt, ett sätt för att utforma övertygelser, värderingar och önskningsar, en institution, ett sätt för sociala relationer och materiell praktik.¹² I denna uppsats kommer diskurs att utgöra de tre huvudinriktningarna som vi kommer att ringa in utifrån de epistemologiska ståndpunkterna.

Även *kunskapsorganisation* blir ett viktigt begrepp att definiera för denna uppsats. Det är ett begrepp som innefattar systematisering och organisering av kunskap, ofta i form av ämnessystem. Detta område anses ofta som biblioteks- och informationsvetenskapens kärnområde.¹³

Det femte och näst sista begreppet som vi kommer att förklara är *social praktik* som likt diskursbegreppet kan stå för en rad skiftande betydelser. I denna uppsats kommer den sociala praktiken att stå för den biblioteks- och informationsvetenskapliga kontexten, alltså biblioteks- och informationsvetenskapen som disciplin.

Biblioteks- och informationsvetenskap är i detta sammanhang också ett viktigt begrepp att ta upp då vi använder det i en vid bemärkelse där vi även för in de engelska begreppen *information science* och *information retrieval*. I denna uppsats skiljer vi alltså inte på dessa begrepp utan tolkar dem utifrån att de tillhör samma kontext, vilket för denna uppsats är den sociala praktiken.

1.5 Hantering av språk

Det material som vi har använt oss av har övervägande varit på engelska men till viss del även på svenska. Vi har valt att så långt det varit möjligt att översätta engelska begrepp till svenska. Ibland har det dock uppstått problem då vi inte tycker oss ha funnit ett allmänt vedertaget begrepp inom svenskan eller då vi anser att de översättningar av det engelska begreppet som har erbjudits inte har varit tillfredställande nog.

Det handlar bland annat om att engelska begrepp har innehållit fler nyanser som vid valet av en svensk översättning i form av endast ett ord skulle gå förlorade. Så är exempelvis fallet med *aboutness*. Begreppet står för vad ett dokument handlar om eller dess ämne, men vi anser att översättningen från *aboutness* till ämne skulle vara otillfredsställande i detta sammanhang, eftersom svenskan inte har några nyansskillnader till begreppet ämne på samma sätt som engelskans *aboutness* och *subject*. Dessutom kommer vi också att använda Derek W. Langridge begrepp *topic*,

¹¹ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 7.

¹² Chouliaraki & Fairclough 1999, s. 6.

¹³ Hjørland 1992b, s. 131f.

som också skulle kunna översättas till ordet ämne, men inte riktigt heller låter sig göras eftersom det skiljer sig från engelskans *subject*, vilket möjligen skulle kunna vara den raka översättningen av svenskans ämne.

Vad gäller olika klassifikationssystem väljer vi att behålla de engelska namnen med dess förkortningar. Även deras huvudavdelningar och underavdelningar benämns med de engelska begreppen.

I kapitel 4.2 *Den objektivistiska diskursen* förekommer förkortningen PMEST, som används då begrepp är relaterade till varandra genom syntaktisk placering. PMEST har vi valt att förklara med de engelska begrepp som den står för, *Personality, Matter, Energy, Space* och *Time*. I kapitel 4.3 *Den kognitivistiska diskursen* använder vi samma begrepp som Hope A. Olson har lånat från Drucilla Cornell, *the others*, då vi beskriver Olsons sätt att tala om de marginaliserade.

Det engelska begreppet *cognitive space* och *information space* som förekommer i kapitel 6. *Analys* har inte heller översatts. Ordet *space* skulle kunna översättas med exempelvis rymd, avstånd, utrymme, plats och mellanrum. Ingen av dessa översättningar anser vi i detta fall ger ordet och sammanhanget rättvisa och därför väljer vi att behålla det engelska begreppet.

I kapitel 6.1 *Analys av den första texten, "The foundation of information science. Part IV. Information science: The changing paradigm", i relation till diskursiv och social praktik* benämns en sektion i ett termindex som *Chemical abstracts*, vilket vi har valt att behålla eftersom det är ett namn. I anslutning till detta förekommer också ordet *Liquid Crystals* som en sökterm, i och med detta har vi valt att inte översätta det.

I kapitel 6.2 *Analys av den andra texten "The Cognitive Perspective in Information Retrieval", i relation till diskursiv och social praktik* används begreppet IR (*Information Retrieval*). Då vi anser att begreppet IR är en vedertagen och använd term inom biblioteks- och informationsvetenskapen översätter vi den inte till svenska. Vi har också bedömt det som viktigt att använda termen som används i ursprungstexten för att vara den så trogen som möjligt. I detta kapitel förekommer också förkortningen ASK (*Anomalous State of Knowledge*) som vi inte heller översätter då det är den förkortning som används i ursprungstexten.

1.6 Uppsatsens disposition

Denna uppsats är indelad i sju kapitel. I kapitel 1 ger vi en bakgrund till uppsatsen och de epistemologiska ståndpunkterna. Där beskriver vi också uppsatsens problemformulering och syfte samt uppsatsens övergripande frågeställning. En rad definitioner av begrepp som är relevanta för uppsatsen tas upp, hantering av språk och uppsatsens disposition presenteras också i detta kapitel.

Sedan följer kapitlet 2, vilket tar upp tidigare forskning inom biblioteks- och informationsvetenskapen vad gäller epistemologiska förhållningssätt, kunskapsorganisation samt diskursanalys.

I kapitel 3 genomförs en redogörelse för kunskapsorganisation, samt ett tydliggörande av det synsätt som finns vad gäller synen på ämne och beskrivande av detta inom denna verksamhet, utifrån ett fysiskt eller ett mer intellektuellt synsätt.

Kapitel 4 består av en presentation av de tre epistemologiska diskurserna, den objektivistiska, den kognitivistiska och den konstruktivistiska. Dessa har ringats in utifrån de epistemologiska ståndpunkterna inom biblioteks- och informationsvetenskapen och kunnat identifieras genom att tillämpa Faircloughs diskursbegrepp. Dessa har relaterats till Joacim Hanssons utkristalliserade grundhållningar.

I kapitel 5 tar vi upp teori och metod för uppsatsen. I kapitel 5 kommer vi också att presentera uppsatsens preciserade frågeställning. Vi väljer att presentera den i anslutning till metodkapitlet då vi ser den som ett slags metodologiskt verktyg. Frågeställningen består av tre frågor, vilka vi kommer att använda vid analysen. I detta kapitel kommer vi även att presentera såväl uppsatsens avgränsningar såsom de avgränsningar som har gjorts av diskurserna.

I kapitel 6 genomför vi en analys av tre texter i relation till diskursiv- och social praktik. Texterna har setts som representanter för varsin av de tre diskurserna som tidigare har ringats in och beskrivits i kapitel 4.

I kapitel 7 förs en konkluderande och återknytande diskussion.

I slutet av uppsatsen följer en sammanfattning av uppsatsen samt uppsatsens referenser.

2. Tidigare forskning inom biblioteks- och informationsvetenskapen

Detta kapitel kommer att ta upp den tidigare forskning som har bedrivits inom och i anknytning till biblioteks- och informationsvetenskapen, utifrån uppsatsens syfte. Vår avsikt med detta kapitel är inte att ge en forskningsöversikt utan ge exempel på den forskning som har gjorts och står i relation till vårt ämnesval. Urvalskriteriet har varit att finna material om epistemologi, kunskapsorganisation och diskursanalys som står i relation till biblioteks- och informationsvetenskapen. I detta kapitel använder vi tidigare forskning för att ge en bakgrund till ämnesval och uppsatsens syfte. Kapitlet är uppdelat i tre delar som på olika sätt tar upp den forskning som berör uppsatsen utifrån dess tre övergripande delar. Dessa tre delar representeras i avsnitten *2.1 Epistemologi*, *2.2 Kunskapsorganisation* och *2.3 Diskursanalys*. Vår avsikt och urvalskriterier har varit att ta upp exempel från den tidigare forskningen som berör dessa tre delar.

2.1 Epistemologi

Den epistemologi som länge har fått råda inom biblioteks- och informationsvetenskapen kan beskrivas som den positivistiska. Denna epistemologi kännetecknas av en strävan mot universella lagar och reduktion av fenomen, såsom beteenden och kognition till förmån för det fysiska. Biblioteks- och informationsvetenskapen har till stor del grundats på denna deterministiska syn om ett inneboende positivistiskt angreppssätt för forskning. Detta har dock senare kritiserats och en mer uttalad skepticism inför den positivistiska epistemologin som relevant för biblioteks- och informationsvetenskapen har vuxit fram, liksom en önskan om ett mer skeptiskt förhållningssätt till de metoder och den praktik som den erbjuder.¹⁴

Birger Hjørland och Hanne Albrechtsen menar att klassifikation av kunskapsfält, eller discipliner, mer eller mindre i sig själva uttrycker och upprätthåller vissa epistemologier eller bygger på mer eller mindre explicita kulturella grundvalar och fördomar. De anser att valet av fundamentala strukturer reflekterar underliggande epistemologiska ståndpunkter. De eftersöker rentav ett behov av att formulera ett paradigmskifte inom klassifikationsforskningen. Där man bör övergå till att utveckla metoder som är baserade på breda och mer realistiska epistemologier än de tidigare rationalistiska metoder som funnits, vilka de anser har en begränsad potential för klassifikationsteorin.¹⁵

Ett skifte kan också sägas ha skett, som enligt C. D Hurt har gått ifrån ett mindre medvetet arbete med klassifikationssystem, där arbetet med kunskapsorganisation, klassifikation och ämnesanalys var optimerat för de samhällen som enligt Hurt kan anses vara mer statiska än dagens. Den standardisering och organisering som alltid har legat till grund för arbete med beskrivande av material anses dock fortfarande som viktig. Idag är det dock vanligare att man ifrågasätter de underliggande antagandena och

¹⁴ Budd 1995, s. 295, 315.

¹⁵ Hjørland & Albrechtsen 1999, s. 132, 136.

pådrivande filosofiska teorier som ligger bakom standardiseringar och organiserande.¹⁶ En av dem som på ett tidigt stadium ifrågasatte de rådande underliggande antagandena var A. C. Foskett, som redan 1971 skrev *"Misogynists All; A Study in Critical Classification"*. Där han lyfter fram hur man inom klassifikationsteorin alltid har poängterat vikten av ett objektivt synsätt i och med konstruerandet av klassifikationsscheman. Systemet ska alltså inte återspegla dess skapare, utan bör istället representera någon slags evig och yttre sanning. Foskett pekar dock på att då man utvärderar nästan vilket klassifikationsschema som helst så blir det snart uppenbart att de är långt ifrån att vara objektiva, utan återspeglar snarare fördomar både utifrån sin tid men också den som skapat det.¹⁷

Den ofta utpekade dominerande epistemologin, positivismen beskrivs som otillräcklig för biblioteks- och informationsvetenskapen, som behöver arbeta med att explicitgöra epistemologier för att förstå denna brist. Detta belyses av Gary P. Radford i *"Flaubert, Foucault, and the Bibliotheque Fantastique: Toward a Postmodern Epistemology for Library Science"*. Han beskriver den ökande medvetenheten vad gäller den underliggande positivistiska epistemologiska grunden för biblioteks- och informationsvetenskapen. Den polarisering som Radford menar att ett positiviskt ställningstagande skapar genom sin ståndpunkt som axiomatisk gör att det växer fram negativa spänningar och stereotyper.¹⁸

För att kunna förstå den rådande epistemologin, kritiskt kunna betrakta den och förhålla sig till den samt eventuellt skapa alternativa metoder och epistemologiska utgångspunkter att ta avstamp ur är det viktigt att inse var vi kommer ifrån, hur vi har hamnat i de positioner där vi befinner oss samt vart vi är på väg och hur vi vill påverka den vägen. En bok vars syfte är att uppnå detta och kritiskt undersöka de tankar som påverkar biblioteks- och informationsvetenskapens praktik är John M. Budds *"Knowledge and Knowing in Library and Information Science: A Philosophical Framework"*. Där redogör han för olika epistemologiska ståndpunkters utveckling genom historien och deras förhållande till biblioteks- och informationsvetenskapen. Han tar även upp anledningen till varför epistemologi är viktigt för oss inom biblioteks- och informationsvetenskapen.¹⁹

Hjørland har i flera arbeten påvisat betydelsen av en epistemologisk insikt och det faktum att alla tekniker och teorier som påverkar biblioteks- och informationsvetenskapens praktik alltid bygger på några metateoretiska och epistemologiska antaganden. Han tar på flera ställen upp de skilda föreställningar som finns om ett begrepp som ämne. Dessa föreställningar kan indelas i olika epistemologiska ståndpunkter, såsom empirism/positivism, objektivism/idealism, pragmatism, socialkonstruktionism och materialism/realism bland många andra.²⁰

Den epistemologiska ståndpunkt som intas, implicit eller explicit, kan få konsekvenser för den biblioteks- och informationsvetenskapliga teorin och praktiken. De delade

¹⁶ Hurt 1997, s. 97ff.

¹⁷ Foskett 1971, s. 117.

¹⁸ Radford 1998, s. 621f.

¹⁹ Budd 2001, s. 2, 5.

²⁰ Hjørland har belyst detta i flertalet arbeten, för att ge några exempel kan här nämnas *"The concept of 'subject' in information science"*, 1992a, *"Information Retrieval, Theory and metatheory of information science: a new interpretatio"*, 1998a och *"Information Retrieval, Text Composition, and Semantics"*, 1998b.

meningar som finns angående synen på ämne och klassifikationsteori, påverkar också synen på hur kunskap beskrivs, organiseras och senare återvinns. Detta visar Hope A. Olson genom att beskriva hur texter av Charles Cutter, Melvil Dewey, S. R. Ranganathan och Cyril Cleverdon visar skillnader i det sätt man kan bedriva kunskapsorganisation på. Cutter fokuserar på något som ska vara anpassat för en allmänhet eller användarna, Dewey på ekonomi, Ranganathan på logik och Cleverdon på empiriska bevis.²¹ Detta leder oss till vad som har skrivits om just ämnesanalys och klassifikation, vilket till stor del ligger till grund för kunskapsorganisation.

2.2 Kunskapsorganisation

Den positivistiska epistemologin har länge varit dominerande inom klassifikationsteorin. Ett av de centrala elementen som kan ses i ljuset av denna idétradition är antagandet om värdeneutralitet. Detta insisterande på neutralitet är taget inte bara som en förutsättning för objektivitet i en teoretisk och metodologisk aspekt utan har också blivit upphöjt till en vägledande praktik inom biblioteks- och informationsvetenskapen.²²

Länge användes klassifikationssystemen okritiskt och det positivistiska synsättet skapade en acceptans för klassifikationssystemens legitimitet som universella, tillhandahållande en objektiv och neutral klassifikation och beskrivning av kunskap. Francis Miksa beskriver tre antaganden som egentligen aldrig har blivit ifrågasatta. Det första är att de klassifikatoriska strukturerna av kunskap nödvändigtvis måste vara hierarkiska till sin natur. Det andra är att möjligheten finns att upptäcka denna enda sanning eller åtminstone den mest adekvata avbildningen av en sådan kunskapsstruktur. Det tredje är att klassifikation är lämpligt i huvudsak för att återvinna dokument.²³

Allt sedan system som Ranganathans *Colon Classification* skapades, vilket byggdes på en uttalad objektivistisk grund, har en objektivistisk ståndpunkt haft en framträdande roll inom klassifikationsteorin.²⁴ Ranganathans indelning av ämnen beskrivs som klar, logisk och tydlig i förordet till hans *"The Five Laws of Library Science"*.²⁵ I och med Ranganathans arbete förs objektivismen in i synen på ämne och klassifikationsteorin men egentligen har den sin grund hos tidiga filosofer såsom Platon och Aristoteles och deras syn på objektiva begrepp, eller ämnen, samt logiskt uppbyggda system. Den objektivistiska synen på kunskapsorganisation kan sägas bygga på deras tankar och kopplingen mellan dem och klassifikation har gjorts av exempelvis Olson i *"Exclusivity, Teleology and Hierarchy: Our Aristotelean Legacy"*.²⁶

Brian Quinn är en av dem som har tagit upp ett kritiskt förhållningssätt till den objektivism som har rått inom klassifikationsteorin och de universella klassifikationssystemen. Detta belyser han i sin redogörelse av forskningsområden inom klassifikations- och indexeringsteorin, *"Recent Theoretical Approaches in Classification and Indexing"*. Där beskriver han klassifikationssystem som baserade på

²¹ Olson 1994, s. 72.

²² Trosow 2001, s. 360, 366.

²³ Miksa 1996, s. 411.

²⁴ Langridge 1995, s. 11.

²⁵ Ranganathan 1996, s. 12.

²⁶ Olson 1999, s. 65.

en social konsensus vad gäller den kunskap som ska organiseras, en konsensus som skiljer sig åt mellan olika samhällen, historiska perioder men även mellan olika discipliner. Detta gör det svårt att skapa klassifikationssystem som inte är färgade, utan istället är fria från nationalistiskt och ideologiskt förutfattade meningar. Istället fungerar klassifikationssystemen som speglar av sin tid och plats, samt det samhälle där de konstruerats.²⁷ Detta konstaterande tydliggör hur svårt det är att förhålla sig till kunskapsorganisation utan att tvingas konfrontera filosofiska och underliggande epistemologiska aspekter för verksamheten.

Ytterligare en som har ifrågasatt den objektivism som finns inom klassifikationsteorin och i universella system såsom *Dewey Decimal Classification* (DDC) är Olson som ofta utifrån en poststrukturalistisk ståndpunkt visar på bristerna av ett universellt tänkande. Hon beskriver postmodernismen som ett typexempel för ett avvisande av universella sanningar, samt poststrukturalismen som ett ifrågasättande av universalismen, som tidigare var tagen för given. Istället vill hon bygga på idén om olikheter snarare än universalitet.²⁸ Detta gör hon i "*Sameness and Difference: A Cultural Foundation of Classification*" genom att använda DDC som exempel för att visa på den dualitet som finns mellan likhet och skillnad, vilket föreligger som en underliggande princip för den klassifikation som vi i västerländsk kultur konstruerar och praktiserar. Hon anser att koncentrationen till denna likhet och skillnad som finns inom klassifikation genom sammanförandet av ting enligt deras gemensamma egenskaper visar på de förutfattade meningar som kommer fram i och med denna. Detta har skapat ett antagande som inte har blivit ifrågasatt inom den största delen av klassifikation och dess praktik.²⁹

Ett viktigt verk vars syfte är att lyfta fram den åtskillnad som finns mellan ämnesanalys och klassifikation är Derek W. Langridge bok "*Subject Analysis: Principles and Procedures*".³⁰ Där beskrivs ämnesanalysen som den första, viktigaste och svåraste delen av all klassifikation och indexering, vilket får som konsekvens att inget återvinningssystem är bättre än den ämnesanalys som det vilar på.³¹ På ett liknande sätt gör även F. W. Lancaster denna åtskillnad gällande ämnesanalys och klassifikation, vilket då kallas för en översättning till representation av den ämnesanalys som blivit gjord. Med översättningen menas den process som förekommer då man omvandlar resultatet av ämnesanalysen till exempelvis klassifikationskoder eller indexeringstermer. Lancaster anser ämnesanalysen och översättningen som intellektuellt relativt separerade, även om de inte alltid är klart åtskilda och kan till och med ske samtidigt.³² I och med det här synsättet skiljer sig Lancaster från Langridge som lägger en större teoretisk medvetenhet och fokus vid ämnesanalysen för förståelsen av ämne som grund för allt fortsatt arbete med kunskapsorganisation och dokumentrepresentation.

I "*International Trends in Subject Analysis Research*" beskriver Ia McIlwaine och Nancy Williamson en undersökning som tar upp forskning angående ämnesanalys. Där konstateras att de flesta undersökningar som gjorts har varit experimentella i sin natur med mindre tonvikt vid tillämpad praktisk och teoretisk forskning. De efterlyser en kunskap som kan forma en bas för generaliseringar men också en generell teori för

²⁷ Quinn 1994, s. 143.

²⁸ Olson 2001, s. 121.

²⁹ Olson 2001, s. 115.

³⁰ Langridge 1989, syftet framgår av förordet till boken, vilket saknar sidnumrering.

³¹ Langridge 1989, s. 1.

³² Lancaster 1998, s. 8.

kunskapsorganisation.³³ Hjørland är också en av dem som har tagit upp kunskapsorganisation utifrån ämnesanalytiska aspekter och synen på begreppet ämne i ”*Information Seeking and Subject Representation*”. Där ställer han det i förhållande till kunskapsorganisation men också till epistemologiska ståndpunkter och metodologiska konsekvenser för biblioteks- och informationsvetenskapen.³⁴

2.3 Diskursanalys

Michel Foucault har haft stor betydelse för diskursanalysens utveckling och betecknandet av diskurser. Han beskrivs av Göran Bergström och Kristina Boréus som den person som förmodligen fortfarande är starkast förknippad med diskursanalys.³⁵ I boken ”*I diskursens ordning*” beskriver han hur diskurser under 500-talets Grekland betraktades som någonting sant och rådande, vilket man respekterade och underkastade sig, givet att den var uttalad av rätt person enligt en viss ritual. Men så småningom kom detta synsätt att förändras och från det att man hade betraktat diskursen som någonting rättvist som tilldelade var och en sitt, låg inte längre den högsta sanningen i vad diskursen var eller i vad den gjorde utan istället i vad den sade.³⁶

En av dem som beskriver Foucaults arbete som ett fruktbart sätt att närma sig de epistemologiska frågorna inom biblioteks- och informationsvetenskapen är Radford. Han beskriver Foucaults arbete som ett sätt att kasta ljus över den rådande positivistiska epistemologin, för att kunna se att den inte på något sätt är absolut och naturlig, utan istället någonting speciellt och konstruerat. Genom ett foucaultianskt förhållningssätt menar han att man kan lyfta fram alternativa epistemologiska ståndpunkter som inte strukturerar existens, värderingar och praktik på samma sätt som det positivistiska ramverket har gjort. Genom att tydliggöra detta erbjuder Foucault ett perspektiv för biblioteks- och informationsvetenskapen, vilket ifrågasätter och upplöser den rationella/irrationella dikotomin som är den positivistiska ståndpunktens utgångspunkt.³⁷

Ett annat viktigt verk vad gäller diskursanalys är Lilie Chouliaraki och Norman Faircloughs ”*Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*”. I detta arbete tar de upp diskursanalysens betydelse och etablering inom tvärvetenskapliga undervisnings- och forskningsområden inom samhällsvetenskapen och humaniora, där den har inspirerat till ett kritiskt förhållningssätt vad gäller språk på olika nivåer och inom olika discipliner. Bokens syfte är att etablera den kritiska diskursanalysens teoretiska bas genom att specificera de ontologiska och epistemologiska anspråk som diskursanalysen vilar på. Syftet är även att lokalisera diskursanalysens betydelse för den kritiska forskning som har gjorts och redogöra för diskursanalysens bidrag till denna forskning.³⁸

Bergström och Boréus beskriver hur begreppet diskurs vidgas inom den kritiska diskursanalysen där dess betydelse intar ett mer orienterande mot social praktik. Fairclough använder sig av ett tredimensionellt diskursbegrepp, där en uppdelning och

³³ McIlwaine & Williamson 1999, s. 24, 28.

³⁴ Hjørland 1997, detta beskrivs i kapitel 3 och 4.

³⁵ Bergström & Boréus 2000, s. 225.

³⁶ Foucault 1993, s. 11f.

³⁷ Radford 1998, s. 622.

³⁸ Chouliaraki & Fairclough 1999, s. 1.

åtskillnad görs mellan diskursen som text, diskursiv praktik och som social praktik. Diskursen som enbart text kan ses ha en stark lingvistisk koppling, medan man inom den diskursiva praktiken kan betrakta hur texterna, produceras, distribueras och konsumeras. Diskursen som social praktik kan ses som en avsevärd vidgning av diskursbegreppet, där social praktik är någonting som ligger utanför diskursen och tillhör kontexten.³⁹

Diskursanalys kan ses som både en lingvistisk-filosofisk teori men också som en konkret forskningsmetod, vilket visar sig i ”*Discourse analysis in the development of a regional information service*” av Sanna Talja, Rami Heinisuo, Sinikka Luukkainen och Kalervo Järvelin. De konstaterar att diskursanalysen kan visa på de varianter i klienters sätt att tala om ett ämne, utifrån hur de närmar sig särskilda ämnen, kunskapsområden eller tjänsteområden. På detta sätt kan man se hur sociokulturella kontexter av informationsprocesser är avgränsade till diskurser.⁴⁰

Ovanstående undersökning är ett exempel på diskursanalysens betydelse för biblioteks- och informationsvetenskapen. Den tydliggör möjligheten att representera och systematisera kunskap alltid finns utifrån flera olika ståndpunkter, vilka är begränsade och nödvändigtvis utesluter vissa aspekter av verkligheten samt vissa alternativa sätt att se på saken. Skilda utgångspunkter kan ses som olika tillfredsställande och valida beroende av vilken social kontext de rör sig inom. Med hjälp av diskursanalys kan detta påvisas och man kan genom detta se en viss diskurs som den ståndpunkt som erbjuder speciella sätt att använda språk och stil för att tala om ett ämne. Det blir ett sätt att representera en särskild slags kunskap om ett ämne. Diskursen tillåter på detta sätt att man talar på ett sätt om ett ämne, medan man samtidigt utesluter andra alternativa sätt.⁴¹

Bernd Frohmann är ytterligare en av dem som har beskrivit diskursanalysen som en metod för biblioteks- och informationsvetenskapen. Frohmann beskriver diskursanalysen som en viktig metod, men dock en negligerad sådan. Han beskriver hur diskursanalysen som en tvärvetenskaplig metod tillhandahåller en kontextualitet som är en av fördelarna med kvalitativa undersökningsmetoder. Han nämner dess uppenbara fördelar när man ställer den i relation till andra metoder inom biblioteks- och informationsvetenskapen och visar på hur diskursanalysen används för att ställa de rådande diskurserna som objekt för analysen. De data som ställs upp för att analyseras är språk, inte vad det refererar till, utan språket i sig själv.⁴²

I ”*The power of images: A discourse analysis of the cognitive viewpoint*” beskriver Frohmann den kontinuerliga debatten inom biblioteks- och informationsvetenskapen vad gäller teori med att den vanligtvis utkämpas av konfronterande epistemologiska ståndpunkter. Var och en av dessa gör anspråk på att tillhandahålla den mest fruktbara epistemologiska och teoretiska grunden för kunskapsproduktion på området. Han ser det dock som mer betydelsefullt att reflektera över och byta fokus från dessa dispyter om sanning och mening av olika teoretiska förslag, till att betrakta existensen av de teoretiska diskurserna inom biblioteks- och informationsvetenskapen, för att inse att

³⁹ Bergström & Boréus 2000, s. 224.

⁴⁰ Talja, Heinisuo, Luukkainen & Järvelin 1997, s. 116f.

⁴¹ Talja et al. 1997, s. 117f.

⁴² Frohmann 1994, s. 119f.

teori i sig själv är en samhällelig praktik. Detta ger oss också möjligheten att betrakta dessa anspråk i en historisk kontext.⁴³

Radford berör den redan tidigare nämnda problematiken som tagits upp av Frohmann med den ständiga konfrontation som finns mellan olika epistemologiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen i *"Trapped in our own discursive formations: Toward an archeology of library and information science"*. Där tar han upp, utifrån det Wayne Weigand har kallat för tunnelseende och blinda fläckar och Foucaults arkeologi, ett ramverk för att försöka förstå och tydliggöra hur de diskursiva formationerna som finns inom biblioteks- och informationsvetenskapen i sig själv är problem nog att analysera. Dessa diskursiva formationer förhindrar enligt honom forskning med en givande potential. Han menar även att man genom termer av Foucault kan förstå Weigands, vilket på så sätt kan generera en ny, mer självreflekterande hållning och kritisk attityd inom biblioteks- och informationsvetenskapen.⁴⁴

Budd och Douglas Raber har poängterat vikten av diskursanalys som metod för biblioteks- och informationsvetenskapen i *"Discourse analysis: Method and application in the study of information"*. De beskriver biblioteks- och informationsvetenskapen som en disciplin som är baserad på kommunikation. Detta visar enligt dem på betydelsen av diskursanalys som metod. Det är en metod som har fördelen av att kunna formulera och undersöka frågor både när det gäller det talade och det skrivna sättet att kommunicera. På så sätt kan den användas för att undersöka formulerade syften och metoder i undersökningar angående information som förekommer i böcker och artiklar inom ämnesområdet.⁴⁵

⁴³ Frohmann 1992, s. 365ff.

⁴⁴ Radford 2003, s. 1.

⁴⁵ Budd & Raber 1996, s. 217.

3. Kunskapsorganisation

Kunskapsorganisation kan enligt oss beskrivas som det sätt som man beskriver och organiserar kunskap på. I detta kapitel vill vi ge en introduktion och beskrivning till kunskapsorganisation eftersom vi har för avsikt att studera vad de epistemologiska diskurserna har för syn på just detta ämne. Kunskapsorganisation kan ske utifrån olika utgångspunkter, alltifrån pragmatiska antaganden till en mer intellektuell syn på hur ämnen bör inordnas i system. Det är av betydelse vilken inställning man har till vad som organiseras, huruvida det rör sig om information, kunskap eller fysiska dokument, vilket påverkar den utgångspunkt man tar. I detta kapitel kommer vi att beröra dessa skillnader och lägga fokus på ämnesanalys och klassifikation, som viktiga företeelser inom kunskapsorganisation. Vi väljer att fokusera på ämnesanalys och klassifikation samt en fysisk och intellektuell syn vad gäller kunskapsorganisation. Detta beror på att det är områden som vi finner intressanta att studera då vi anser att de ligger till grund för hur man sedan praktiskt går tillväga med det kunskapsorganisatoriska arbetet.

3.1 Organiserandet av kunskap

Kategoriserande och klassificerande är företeelser som förekommer i närmast all mänsklig aktivitet och någonting som vi gör hela tiden. Det kan handla om hur vi väljer att lägga gafflar för sig och knivar för sig i besticklådan. Ross Harvey ger ett annat exempel på detta faktum att vi ständigt klassificerar vår omgivning genom någonting som närmast liknar en inköpslista som förmodligen skulle klassificeras efter vad som ska förvaras i skafferier, kyl, badrumsskåp eller i städförråd.⁴⁶

Enligt S. R. Ranganathan framträder klassifikation väldigt tidigt som en del av den process som har att göra med att komma ihåg saker och tänka. Han beskriver hur ett barn instinktivt går tillväga med att indela saker i tämligen homogena grupper och dessutom arrangera dessa grupper i något så när behjälplig ordning. Denna tendens att indela och gruppera saker enligt någon form av likhet består livet ut. Detta faktum utökas också att innefatta abstrakta idéer och inte enbart konkreta material, allteftersom man utvecklas mentalt. Idéer analyseras, grupperas och placeras i en behjälplig ordning, vilket alltihop är exempel på klassifikation, som blir en oundviklig företeelse i alla tre stadier.⁴⁷

Ytterligare ett exempel på denna typ av kategoriserande av vår omgivning och vårt sätt att förstå och uppfatta det regelmässiga i situationer ges av Allan Janik i *"Kunskapsbegreppet i praktisk filosofi"*. Där beskriver han en flicka som lärt sig att stora bilar kallas för Cadillac och blir synnerligen förbryllad då hon kallar just en stor bil för en Cadillac men får veta att det är en Chrysler. Han beskriver vidare att begreppsbyggnad till största delen äger rum i samband med tolkning och eftersom denna tolkning spelar en viktig roll för all kunskap, både teoretisk och praktisk, är det av värde att formulera sambanden mellan regler, bedömningar och tolkningar. Det är inte förrän det uppstår problem med att tolka en situation eller när situationen kan beskrivas som

⁴⁶ Harvey 1999, s. 201.

⁴⁷ Ranganathan 1989, s. 15.

tvetydig som vi får en aning om de svårigheter som man ställs inför vid epistemologiska val.⁴⁸

Utifrån ett liknande sätt som ovanstående exempel visar kan man förstå den kunskapsorganisering som förekommer inom biblioteks- och informationsvetenskapen och hur denna verksamhet fungerar. Även här är det först vid tvetydiga situationer som det egentligen uppstår problem med beskrivandet och organiserandet av material och det är först då man förstår vidden av de vedertagna epistemologiska ståndpunkterna och dess komplexitet. Robert Abbott beskriver hur de underliggande antagandena som finns bakom verksamheter inom kunskapsorganisation ofta relaterar till konventioner, vanor, behov eller syften, vilket förutbestämmer hur man kommer att hantera ett ämne vid beskrivning av det. På grund av de rådande konventionerna är inte idén om en given kunskapsstruktur på något sätt oväntad, även om det kan argumenteras för att all benämning och klassifikation har ett syfte och i den bemärkelsen också blir i huvudsak subjektiv.⁴⁹

Klassifikation kan ses innefatta både abstrakta och konkreta enheter. När den enhet som ska indelas eller organiseras är kunskap kan man kalla denna företeelse för kunskapsorganisation.⁵⁰ En av de företeelser inom kunskapsorganisation som Douglas J. Foskett lyfter fram är hur klassifikation av kunskap genom historien har visat att system för att organisera kunskap alltid oundvikligen har återspeglat de för sin tid dominerande filosofiska och teoretiska ståndpunkter om vad kunskap är.⁵¹

A. I. Chernyi beskriver organiserandet av kunskap utifrån den arrangerade representation av kunskap som utförs för att uppnå ett specifikt syfte. Den avgörande faktorn för den metod som kommer att väljas är syftet, vilket avser både beskrivning och formalisering såväl som representation av kunskap. Vidare tilldelas företeelsen att organisera kunskap åtminstone fyra syften. Det första är systematisering av kunskap utifrån epistemologiska syften. Det andra är systematisering och representation av kunskap för att lösa utbildnings- och inlärningsproblem. Det tredje är utvecklande av klassifikation i en mer pragmatisk bemärkelse, såsom sökning av böcker och arrangerande av artiklar. Det fjärde är representation av kunskap i datorminne för att använda i expert- eller andra intelligenta system. Dock benämns klassifikation som det mest spridda sättet att organisera kunskap.⁵² Då klassifikation kan ses som en betydande del av kunskapsorganisation väljer vi att beröra denna del av kunskapsorganisationen mer ingående, men också den nära sammankopplade verksamheten ämnesanalys.

3.2 Ämnesanalys och klassifikation

Inom biblioteks- och informationsvetenskapen bedrivs klassifikation inom kunskapsorganisation för att kunna beskriva, organisera och återvinna material. Klassifikation i en vid bemärkelse görs inom alla typer av vetenskap och likt andra vetenskapsdiscipliner har också biblioteks- och informationsvetenskapen olika sätt att närma sig klassifikation utifrån epistemologiska ståndpunkter. Liksom andra

⁴⁸ Janik 1996, s. 55f.

⁴⁹ Abbott 2004, s. 100.

⁵⁰ Satija 2000, s. 222.

⁵¹ Foskett 1980, s. 2.

⁵² Chernyi 1997, s. 6.

vetenskapsdiscipliner, såsom arkeologi och biologi utgör klassifikation inom biblioteks- och informationsvetenskapen också ett forskningsområde i sig själv. Detta och att man inom biblioteks- och informationsvetenskapen till stor del behandlar de principer som gäller för att organisera och klassificera dokument som är producerade inom andra discipliner, gör att denna typ av klassificering rör sig på en metanivå.⁵³

Klassifikation inom biblioteks- och informationsvetenskapen är dock inte enligt Birger Hjørland begränsad till dokument, utan kan tillämpas på all slags form av information som representeras i informationssystem. Med andra ord kan man inom biblioteks- och informationsvetenskapen organisera både dokument, kunskap men också information.⁵⁴ På ett liknande sätt tar P. Rolland-Thomas upp organiserandet av kunskap med utgångspunkt i klassifikation och beskriver tre olika slag av klassifikation. Den första inriktar sig mot att klassificera kunskap. Den andra klassificerar vetenskapen och den tredje benämns som biblioteksklassifikation, vilket också är den som beskrivs som neutral och därför passande alla doktriner och ideologier.⁵⁵

Göran Berntsson resonerar kring olika sätt att organisera och klassificera dokument men konstaterar att utgångspunkten vid all klassificering alltid är fastställandet av ett dokumentets ämne.⁵⁶ Detta leder oss in på den företeelse som föregår arbetet med klassifikation, nämligen ämnesanalys, som är den process där man fastställer ett dokumentets ämne. Derek W. Langridge beskriver att ämnesanalys är den viktigaste men också svåraste delen i arbetet med kunskapsorganisation.⁵⁷

Langridge menar att ämnesanalys ofta negligeras, vilket leder till att den sällan ses som en avgränsad företeelse. Detta tenderar att bidra till att den slås samman med det han kallar för översättningen, vilket kan beskrivas som den process då man transformerar det ämnesanalysen har resulterat i, exempelvis en klassifikationskod eller en indexeringsterm. Detta kan enligt Langridge leda till otillfredsställande resultat vad gäller exempelvis val av klassifikationskod. Översättningen är på så vis relaterad till exempelvis ett särskilt klassifikationsschema, men ämnesanalysen däremot är oberoende av ett klassifikationsschema.⁵⁸ Vår tolkning av detta är alltså att man kan se på ämnesanalys som den företeelse som är primär klassifikation. Man kan tänka sig ämnesanalys utan klassifikation men inte klassifikation utan ämnesanalys.

Langridge beskriver teoretiserandet angående ämnesanalys utifrån två distinkta men relaterade delar. Den första är det praktiska förfarings sättet, genom vilket man gör kunskapen tillgänglig för användare, vilket innebär kunskapsorganisation med dess olika verksamhet. Det andra, på vilket det som just har beskrivits vilar, angår kunskapsnaturen och dess inneslutning i dokument. Det slutgiltiga syftet är alltså praktiskt, men början måste vara filosofisk.⁵⁹ Även Hjørland menar att de metoder som används för att bestämma ett dokumentets ämne är nära relaterade till teorier som behandlar mening, tolkning och epistemologi.⁶⁰

⁵³ Hjørland 1998a, s. 613.

⁵⁴ Hjørland 1998a, s. 613.

⁵⁵ Rolland-Thomas 1982, s 48f.

⁵⁶ Berntsson 1997, s. 10f.

⁵⁷ Langridge 1989, s. 1.

⁵⁸ Langridge 1989, s. 6f.

⁵⁹ Langridge 1989, s. 98f.

⁶⁰ Hjørland 2001, s. 774.

Ett annat sätt att studera ämnesanalys, eller vad ett dokument verkligen handlar om görs i ”*Bibliographic classification theory and text linguistics: Aboutness analysis, intertextuality and the cognitive act of classifying documents*”. Där behandlar Clare Beghtol skillnaden mellan vad ett dokument handlar om, eller det hon kallar för *aboutness*, och ett dokumentets mening. Distinktionen mellan dessa två begrepp tycks här rättfärdiga antagandet om att ett dokument besitter ett inneboende ämne, *aboutness*, som åtminstone till viss utsträckning är oberoende av dess tillfälliga användning. Således har dokument av alla de slag ett förhållandevis permanent ämnesinnehåll, *aboutness*, men ett varierande antal betydelser, meningar, eller mer förenklat uttryckt, endast ett ämne, *aboutness*, men ett obegränsat antal meningar.⁶¹

Till ovanstående resonemang skulle man även kunna relatera Hjørlands teori om att ett dokumentets ämne skulle definieras utifrån dess kunskapsteoretiska potential.⁶² Där ett dokument eventuella potential skulle kunna innebära att det fick flera olika meningar och inte enbart kunna beskrivas utifrån endast ett *aboutness*. Dock skiljer sig Hjørlands teori från resonemanget som Beghtol för om *aboutness* och mening, där man skulle kunna se *aboutness* som någonting objektivt men där mening däremot skulle kunna ses som någonting subjektivt utifrån en användares synvinkel. Detta på grund av att han menar att ett dokumentets kunskapsteoretiska potential är någonting objektivt inneboende i dokumentet.⁶³

Dessa två skilda synsätt vad gäller *aboutness* och mening, angående ämnet avgör hur man kommer att klassificera det, utifrån en given plats, dess *aboutness* eller utifrån fler, dess meningar. Konsekvensen av detta blir dels att olika klassifikatörer förmodligen inte kommer att göra samma bedömning av ämnesanalysen men också att en klassifikatör beskriver ett visst dokument olika vid olika tillfällen. Beghtol tar även upp hur specifika klassifikationssystem som analytiska instrument producerar olika ämnesanalys av dokument. På så vis är det klassifikatören som fastställer ett dokumentets *aboutness* under ämnesanalysen, medan dokumentets mening snarare bestäms av den anledning till varför en användare väljer att återvinna det.⁶⁴

På ett liknande sätt som ovanstående stycke tar upp huruvida klassifikatören blir påverkad av olika typer av klassifikationsscheman vid arbetet med ämnesanalys menar Hjørland att olika typer av återvinningsspråk kan påverka ämnesanalysen. Han beskriver olika företeelser inom kunskapsorganisation såsom exempelvis klassifikationsscheman som en representant för olika återvinningsspråk, där dokument som blir analyserade utifrån detta system representerar organiserad kunskap. Ett återvinningsspråk är rentav i sig själv ett beslut om stödande av ett visst system för ämnesanalys.⁶⁵

⁶¹ Beghtol 1986, s. 85.

⁶² Hjørland 1992a, s. 172.

⁶³ Hjørland 1992a, s. 198.

⁶⁴ Beghtol 1986, s. 104.

⁶⁵ Hjørland 1997, s. 42f.

3.3 Fysisk och intellektuell syn på kunskapsorganisation

Tidigare i detta kapitel har vi belyst kunskapsorganisation utifrån dess sätt att beskriva och organisera kunskap, med fokus på ämnesanalys och klassifikation. Vi kommer nu att belysa två skilda synsätt som kan påverka den kunskapsorganisatoriska verksamheten, nämligen synen på det som ska beskrivas. Chaim Zins beskriver epistemologin som den gren av filosofin som fokuserar på teorin om kunskap men dessutom utforskar möjligheterna för kunskap. Han undersöker konstruktionen av kunskap och avslöjar nyckelrollen hos kunskapsorganisation utifrån dess beskaffenhet att forma det sätt som vi kommer att uppfatta ett kunskapsområde på. Samtidigt beskriver han kunskapsbegreppet på två olika sätt, nämligen kunskap som tanke men även kunskap som objekt.⁶⁶

Enligt Zins sätt att beskriva och närma sig kunskapsbegreppet utifrån dessa två olikartade sätt skapas två diametralt åtskilda sätt att se på kunskap, vilket också kan ligga till grund för det sätt man väljer att organisera densamma. Det första, kunskap som tanke, skapar ett individuellt och subjektivt sätt att närma sig synen på kunskap. Det andra, kunskap som objekt eller ting, tillskriver däremot kunskap en oberoende, objektiv existens.⁶⁷ Dessa olika synsätt skulle inom den kunskapsorganisatoriska verksamheten kunna få som följd en mer intellektuell syn, som skulle kunna tolkas som mer subjektivt, eller en mer fysisk syn, vilket skulle kunna tolkas som ett mer objektivt förhållningssätt.

Ett annat sätt att göra en åtskillnad på organiserandet av kunskap, genom främst klassifikation tar Chernyi upp i form av distinktionen mellan vad som kan kallas naturlig och artificiell klassifikation. Med naturlig klassifikation menas den klassifikation som är baserad på användning av essentiella kännetecken, förutbestämda, eller inneboende i objektet eller fenomenet. Artificiell klassifikation däremot är baserad på användningen av vilket kännetecken som helst som är viktigt utifrån en pragmatisk utgångspunkt.⁶⁸ Vi tolkar det som att man även här kan föra ett resonemang utifrån fysiska och intellektuella förtecken. Den naturliga klassifikationen kan sägas stå för en mer fysisk syn, där man tar de kännetecken eller begrepp som återfinns hos det man klassificerar. Vid artificiell klassifikation skulle man däremot kunna sägas bedriva ett mer intellektuellt förhållningssätt i arbetet med att välja passande begrepp.

Utifrån klassifikationens funktion och betydelse kan man se på dess verksamhet utifrån två håll, nämligen utifrån fysiska eller intellektuella förtecken. Vid organiserandet av kunskap kan det finnas behov av ett system för intellektuell placering men också fysisk. Den intellektuella placeringen är inte fixerad på samma sätt som den fysiska placeringen, och kan därför uppfattas som grupperingen av föränderliga begrepp som blir resultatet av klassifikationsarbetet.⁶⁹

Pauline Rafferty ställer i *"The Representation of Knowledge in Library Classification Schemes"*, frågan huruvida bibliografisk klassifikation är pragmatisk eller filosofisk. I förhållande till det här avsnittet för denna uppsats kan man betrakta det pragmatiska synsättet som mer fysiskt och det filosofiska synsättet som mer intellektuellt. Där tar

⁶⁶ Zins 2004, s. 49.

⁶⁷ Zins 2004, s. 50.

⁶⁸ Chernyi 1997, s. 6.

⁶⁹ West 1984, s. 435.

hon upp att man vid bibliografisk klassifikation ofta lägger tonvikten vid pragmatiska antaganden, som man vid ett mer kritiskt förhållningssätt kan börja ifrågasätta för vem det är bra och för vem det fungerar. Hon menar att även ett klassifikationsschema som skapats av en pragmatiker som Melvil Dewey måste vila på någon form av filosofisk och ideologisk syn på kunskap.⁷⁰ Rafferty är inte ensam om att ha denna inställning om att organiserandet av kunskap inte enbart sker utifrån en pragmatisk och objektivistisk grund utan snarare utifrån olikartade epistemologiska ståndpunkter.⁷¹

I detta kapitel har vi tagit upp att organiserandet av kunskap är något som förekommer i närmast all mänsklig aktivitet, men det är först då man ställs inför olika val för hur detta ska genomföras i praktiken som man inser svårigheterna. Vi har tagit upp skillnaderna vad gäller ämnesanalys och klassifikation, samt hur synen man har på dessa företeelser påverkar hur man i praktiken väljer att beskriva och återge material. Vi har även tagit upp en intellektuell syn på kunskapsorganisation, som skulle kunna tolkas som mer subjektivt, och en fysisk syn, vilket skulle kunna tolkas som ett mer objektivet förhållningssätt. Vi anser att det som ytterst ligger till grund för dessa val är epistemologiska ståndpunkter som explicit eller implicit påverkar dessa. Detta antagande leder oss in i nästa kapitel 4. *Epistemologiska diskurser* där vi kommer att tolka tre epistemologiska diskurser, vilka vi kommer att ge utrymme i varsitt avsnitt. Dessa diskurser kommer att relateras till Joacim Hanssons tre grundhållningar.⁷²

⁷⁰ Rafferty 2001, s. 184.

⁷¹ Se exempelvis Fosketts *Systems Theory and its Relevance to Documentary Classification*, 1980, Fosketts *Misogynists All; A Study in Critical Classification*, 1971 och Olsons *Exclusivity, Teleology and Hierarchy: Our Aristotelean Legacy*, 1999, vilka alla tar upp de underliggande logiska och objektivistiska antagandena om kunskapsuniversum utifrån kritiska förtecken.

⁷² Hansson 1999, 31f.

4. Epistemologiska diskurser

I det här kapitlet har vi för avsikt att visa på möjligheten att ringa in epistemologiska diskurser utifrån det antal ståndpunkter som exempel visar finns inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Detta kommer att göras med hjälp av Norman Faircloughs diskursbegrepp. Diskurserna sätts i relation till Joacim Hanssons utkristalliserade grundhållningar och ges utrymme i varsitt avsnitt, 4.2 *Den objektivistiska diskursen*, 4.3 *Den kognitivistiska diskursen* och 4.4 *Den konstruktivistiska diskursen*.

4.1 Epistemologiska ståndpunkter

Inom epistemologin finns några centrala frågor, som kan uttryckas genom ifrågasättandet av vad kunskap är och hur den skulle kunna uppnås samt hur vi kan veta vad vi vet. En viktig fråga enligt John M. Budd som rör epistemologi är, vilka verktyg eller hjälpmedel som står till förfogande när vi undersöker olika postulat. Dessa kan testas logiskt eller empiriskt för att se om de håller. Budd menar att erkännandet av kunskap som något komplext bidrar till svårigheten att till fullo kunna analysera de fenomen som utgör en del av oss själva. En fråga är om vi kan separera oss själva från föreställningen eller idén om kunskap och på så sätt veta något om kunskap.⁷³ En möjlighet till insikt om epistemologier kan fås genom att nå kunskap om deras styrkor och svagheter, vilket hänger samman med deras olika lösningar gällande vetenskapliga metoder såväl som klassifikation.⁷⁴

Det finns ett antal epistemologiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen.⁷⁵ Det är svårt att ge en övergripande helhetsbild av dessa, vilket vi därför väljer att inte göra. I och med att vi väljer att göra detta kommer vi inte heller att identifiera några epistemologiska ståndpunkter. Vi menar dock att den tidigare forskningen tyder på att det förekommer epistemologiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen, vilka vi tror skulle vara möjliga att ringa in i tre diskurser för att studera. Det vi ser som epistemologiska ståndpunkter, vilka kan ringas in och studeras utifrån tre diskurser relaterar vi till de tre grundhållningar som Joacim Hansson beskriver i sin doktorsavhandling "*Klassifikation, bibliotek och samhälle: En kritisk hermeneutisk studie av 'Klassifikationssystem för svenska bibliotek'*".⁷⁶

⁷³ Budd 2001, s. 203f.

⁷⁴ Hjørland 1998a, s. 613.

⁷⁵ Exempel på detta finns i Hjørlands "*Domain analysis in information science: Eleven approaches-traditional as well as innovative*", 2002, i Dicks "*Epistemological positions and library and information science*", 1999, i Sundin & Johannisson "*Pragmatism, neo-pragmatism and sociocultural theory: Communicative participation as a perspective in LIS*", 2005 och i Talja, Tuominen & Savolainens "*Isms' in information science: Constructivism, collectivism and constructionism*" 2005. Vi menar inte att dessa exempel ger en heltäckande bild av de epistemologier som förekommer inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Vår avsikt är snarare att peka på att de förekommer som fenomen., då vi i denna uppsats vare sig har tid eller utrymme att ge en översikt över alla de epistemologier som kan tänkas finnas inom biblioteks- och informationsvetenskapen.

⁷⁶ Hansson 1999, s. 31f.

Enligt Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips kan Faircloughs diskursbegrepp beskrivas på två sätt. Dels beskrivs diskurs som språkbruk. Dels genom sättet att tala inom en viss diskurs, vilket kan skilja en diskurs från en annan.⁷⁷ Vi tolkar att man dels utifrån den epistemologiska diskursen man intar talar om kunskapsorganisation på olika sätt, vilket gör att diskurserna skiljer sig åt. Dels genom det sätt som man använder språket inom diskursen, vilket upprätthåller de förhållanden som finns inom den sociala praktiken. Genom att använda Faircloughs diskursbegrepp anser vi att det är möjligt att tolka epistemologiska diskurser utifrån de epistemologiska ståndpunkterna som finns inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Diskurserna relaterar vi till Hanssons tre grundhållningar.⁷⁸

Nedan återges Hanssons tre grundhållningar. Vi har benämnt dem utifrån den epistemologiska diskurs som vi anser att man intar när man ansluter sig till någon av dem. Våra övergripande beteckningar är *den objektivistiska diskursen*, *den kognitivistiska diskursen* och *den konstruktivistiska diskursen*.

Den objektivistiska diskursen

”Ett klassifikationssystem korresponderar mot ett ’kunskapsuniversum’ vars struktur existerar objektivt och evigt. Klassifikationssystemets uppgift är att spegla denna universella kunskapsstruktur”.⁷⁹

Den kognitivistiska diskursen

”Ett klassifikationssystem korresponderar mot det samlade vetandet i världen. Denna syn implicerar en kognitionsorienterad syn på klassifikation där systemet fungerar som en intermediär mellan ett antal sätt att tänka om och formulera ett dokumentets meningsbärande innehåll, som dem hos dess författare, klassifikatören och användaren”.⁸⁰

Den konstruktivistiska diskursen

”Ett klassifikationssystem korresponderar mot det samhälle i vilket det tillkommer och fungerar. Utgångspunkten är i detta synsätt materialistiskt så till vida att det ses som omöjligt att konstruera ett universellt klassifikationssystem som inte samtidigt är en spegel av den tid och det samhälle i vilken det har att fylla sin funktion”.⁸¹

Vi kommer nu att beskriva dessa diskurser i varsitt kapitel där vi tar upp exempel på forskare, teorier och metoder som kan härledas till varsin diskurs. Denna tolkning i form av tre diskurser är inte självklar och måste därför ses som vår. Vi är medvetna om att det finns alternativa sätt att göra detta på. De exempel på forskare som vi har valt att ta upp har vi ansett oss kunna härleda till diskurserna utifrån det sätt som de förhåller sig till kunskapsorganisation på. Vi relaterar dessa förhållningssätt till Hanssons tre grundhållningar. Dessa antyder att diskurserna kommer att förhålla sig på olika sätt till kunskapsorganisation, vilket gör att diskurserna skiljer sig åt. Vi vill i och med detta ge en ökad förståelse av vår användning av begreppet diskursiv praktik, vilket i analyskapitlet kommer att kopplas till begreppen text och social praktik.

⁷⁷ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 72f.

⁷⁸ Hansson 1999, s. 31f.

⁷⁹ Hansson 1999, s. 31f.

⁸⁰ Hansson 1999, s. 32.

⁸¹ Hansson 1999, s. 32.

4.2 Den objektivistiska diskursen

Det är ett dokumentets ämne eller innehåll som analyseras, klassificeras och placeras in i ett klassifikationssystem. Detta görs för att underlätta återvinningen av ett speciellt dokument. Grundtanken inom den objektivistiska diskursen är att ett klassifikationssystem återspeglar ett kunskapsuniversum vars uppbyggnad är något som existerar objektivt och evigt. Redan under antiken har det inom filosofin funnits tankar om ett objektivt kunskapsuniversum och man försökte dela in kunskap, vetande och bibliografisk klassifikation utifrån dessa filosofiska antagandena.⁸²

Derek W. Langridge ger i sitt verk ”*Subject analysis: Principles and Procedures*”, en beskrivning av ämnesanalys som ger uttryck för det objektivistiska synsättet. Han nämner både den praktiska nyttan och de filosofiska belägg som finns för att vid ämnesanalys dela in ämnen i tolv kunskapsformer. Enligt Langridge är fördelen med att använda dessa tolv kunskapsformer vid ämnesanalys av ett dokument att de kan ses som permanenta. På så sätt kan kunskapsformerna användas utan hänsyn till det klassifikationssystem som nyttjas.⁸³ När Langridge diskuterar ett dokumentets ämne menar han att det finns två frågor att ställa, den första berör vad det är och den andra vad det handlar om. Den första frågan behandlar dokumentets innehåll med hjälp av de olika kunskapsformerna exempelvis vetenskap, historia eller filosofi. Den andra frågan behandlar vilket fenomen dokumentet handlar om. Begreppet fenomen tillhör Langridge terminologi och skulle kunna beskrivas genom det som man kan uppfatta existerar i världen, vilket han kallar för *topic*, dokumentets ämne.⁸⁴ Kunskapsformerna är få till antalet och ömsesidigt uteslutande men de kan indelas i flera specialiserade *topics*. Topics, eller ämnena är många, kan öka i antal och de är ibland även överlappande. Langridge beskriver kunskapsformerna som något grundläggande för ämnena och att ämnena är något som härstammar från kunskapsformerna.⁸⁵

Enligt oss kan man se att Langridge arbete med kunskapsformer härrör från Aristoteles arbete med indelning av kunskap. Detta eftersom Langridge nämner Aristoteles synsätt i och med att han var den första som diskuterade och gav värdefulla svar i frågan om kunskap. Aristoteles ansåg att det fanns tre karaktäristiska former av kunskap. Dessa är uppdelade i teoretisk, praktisk och produktiv kunskap, vilka representerar en grundläggande och oförändrad distinktion.⁸⁶

Enligt Douglas J. Foskett visar det sig vid en undersökning av historien att klassifikation av kunskap eller dokument som ordnas genom klassifikationssystem alltid är något som oundvikligen speglar filosofier eller teorier som dominerar under en speciell tid. Under 1870-talet var den rådande filosofin något som bestod av Aristoteles logik kombinerat med empirisk undersökning av naturen. Inom klassifikationsvetenskapen ledde detta till Melvil Deweys idé om hierarkiska underavdelningar av ämnen men även den fysiska hyllplaceringen.⁸⁷ Det fysiska paradigmet eller den fysiska synen på kunskapsorganisation skulle kunna härledas till den objektivistiska diskursen. Det som utmärker forskningen inom diskursen är dess

⁸² Hansson 1999, s. 31f.

⁸³ Langridge 1989, s. 24.

⁸⁴ Langridge 1989, s. 9.

⁸⁵ Langridge 1989, s. 31.

⁸⁶ Langridge 1989, s. 21.

⁸⁷ Foskett 1980, s. 2.

homogenitet ifråga om syfte och metod.⁸⁸ Vår tolkning av den fysiska synen på kunskapsorganisation är att man vid klassificering av dokument använder de begrepp som dokumentet innehåller. Därmed anser vi att det kan vara möjligt att koppla ihop en fysisk syn på kunskapsorganisation med den objektivistiska diskursen.

Ett ämne kan i S. R. Ranganathans system *Colon Classification* benämnas som ett begrepp eller en idé. Ämnet beskrivs som en organiserad och systematiserad samling av idéer eller begrepp som hänger samman. De systematiserade begreppen relateras till varandra genom syntaktisk placering. Denna absoluta syntax av idéer benämns också PMEST, vilket står för *Personality, Matter, Energy, Space* och *Time*. Tanken bakom en absolut syntax är att ämnet uttrycks oberoende av mänskliga tankar, språk, medvetande och det mänskliga ämnets universum, det vill säga ämnet beskrivs utan att ta hänsyn till människors mentala processer. Ämnet är något som ses ur en objektivt idealistisk synvinkel.⁸⁹

Chaim Zins förklarar begreppet objektiv kunskap som en samling av idéer, resonemang, argument och regler av slutsatser. Kunskap är något som existerar oberoende, ses som sant och beskrivs vara oberoende av en persons subjektiva kunskap. Det finns ingen mening med kunskap som ingen vet om enligt Zins. Utifrån detta kan objektiv kunskap beskrivas vara oberoende giltig. Detta synsätt på objektiv kunskap kan likställas med universell kunskap. En person som Zins nämner är vetenskapsteoretikern Karl R. Popper och hans tre världar, speciellt värld III som beskriver objektiv kunskap. Zins ger ett exempel på ett klassifikationssystem som ger uttryck för ett objektivistiskt synsätt, vilket är *Library of Congress Classification Scheme*.⁹⁰ Detta objektivistiska synsätt kan man enligt oss härleda till den objektivistiska diskursen.

Popper gör åtskillnad mellan tre världar eller universum. Värld I består av fysiska objekt eller fysiska tillstånd. Värld II innehåller medvetandetillstånd eller mentala tillstånd, eller möjligen av beteendemässiga dispositioner att handla. Värld III innehåller objektivt tankeinnehåll, särskilt vetenskapliga tankegångar, poesi samt konstverk. Enligt Popper innefattas värld III också av teoretiska system, problem och problemsituationer. Han anser dock att kritiska argument är mest betydelsefulla inom värld III.⁹¹ Det är alltså i värld III som kunskapsorganisationen sker. Den objektiva kunskapen är inte knuten till någon person eller till någons medvetande och beskrivs vara kunskap utan någon som vet, vilket gör att den objektiva kunskapen blir kunskap utan ett vetande subjekt.⁹²

Sammanfattningsvis kan den objektivistiska diskursens syn på klassifikationssystem beskrivas som kunskapsuniversum vars uppbyggnad är objektiv och evig. Den objektivistiska diskursens syn på ämnen är att dessa är permanenta och oföränderliga. Vid ämnesanalys innebär det att ämnen alltid är oföränderliga men de fenomen som ämnen behandlar kan däremot förändras. Kunskap inom denna diskurs är något som existerar oberoende och är inte bunden till någon person, kunskap kan därmed likställas med universell kunskap. Forskningen inom diskursen kan beskrivas som homogen ifråga om både syfte och metod.

⁸⁸ Ellis 1992, s. 53.

⁸⁹ Hjørland 1992a, s. 177f.

⁹⁰ Zins 2004, s. 50f.

⁹¹ Popper 1967, s. 61f.

⁹² Popper 1967, s. 64.

4.3 Den kognitivistiska diskursen

Inom den kognitivistiska diskursen ses klassifikationssystem som förmedlare mellan de olika sätt det finns att betrakta och formulera ämnen samt dokumentets innehåll, vilket uttrycks genom författare, klassifikatörer och användare. Vidare skulle man kunna beskriva klassifikationssystemen som en mellanliggande länk som fokuserar på den kunskap som produceras, beskrivs och återvinns. På så sätt kan man se klassifikationssystemen som intermediärer mellan författare och klassifikatörer samt de användare som spelar en roll i detta.⁹³ Det som kan beskriva den kognitivistiska diskursen är att systemen ska reflektera användarnas kognitiva värld. Det innebär att systemen måste använda någon form av kognitiv modell, systemet måste alltså på något vis använda och efterlikna ett kognitivt tillstånd.⁹⁴ Eftersom kognitiva modeller bygger på teorier om kognitiva tillstånd kan en svårighet vara att hitta en modell som fungerar i praktiken.

Enligt Birger Hjørland kan information ses likt ett objekt, vilket är något som ska fylla en individs kunskapsgap. Genom att studera informationsprocessen med hjälp av kognitiv psykologi kan man enligt Hjørland få en bild av hur det är möjligt att bygga ett informationssystem som speglar individens behov av speciella dokument.⁹⁵ I den kognitivistiska diskursen upprätthålls en användarbaserad föreställning om ett dokumentets ämnesinnehåll, detta benämns som *aboutness*. Här är dokumentets *aboutness* något som kan ses som subjektivt, då olika användare har sin egen åsikt om dokumentets *aboutness* eller sin egen subjektiva version om ämnet. Hjørland beskriver att en författare, läsare eller bibliotekarie kan ha olika versioner av vad ett dokumentets ämne handlar om.⁹⁶

Robert Abbott använder Poppers värld II som ett ramverk när han tar upp subjektivitet. Han beskriver värld II som subjektiv och menar att varje människa på jorden har sin egen individuella mentala värld. Subjektivitet kan ses som ett omedelbart uttryck för en individs psykiska resultat och inbegriper också individens karaktäristik och medvetande. Det kan även vara ett utslag av perception, kognition och minne som är eller kan vara ofullständigt och selektivt. Erfarenhet kan beskrivas vara något som är oundvikligt partiskt. Hur individer tolkar information är ett exempel på en process som har betydelse för biblioteks- och informationsvetenskapen, då det påverkar hur information registreras och klassificeras.⁹⁷ Det finns med andra ord en mängd orsaker till varför människor tolkar information på olika sätt. Tolkning av information kan därför beskrivas vara en komplex process.

När man ska inordna ett dokument i ett bibliografiskt klassifikationssystem kan man utföra en ämnesanalys. Ett sätt att göra detta enligt Clare Beghtol är att använda sig av textlingvistik. Beghtol utgår från T. A. van Dijks arbete med bibliografisk klassifikationsteori som hon anser kan användas som en utgångspunkt både för en teoretisk beskrivning av den kognitiva processen, men även för en analys av texten och därigenom kunna beskriva ett dokumentets *aboutness*. van Dijk ger en beskrivning av ämnesanalysen så till vida att förståelsen av ett dokumentets *aboutness* resulterar ur

⁹³ Hansson 1999, s. 33.

⁹⁴ Ellis 1992, s. 53.

⁹⁵ Hjørland 1998a, s. 611.

⁹⁶ Hjørland 1997, s. 62ff.

⁹⁷ Abbott 2004, s. 97f.

förmågan att reducera information ur en text till hanterbara och därmed memorerbara stycken. Genom detta visas människans lingvistiska beteende. Dels genom att någonting är en del av någonting, dels genom att det handlade om någonting. På så sätt menar van Dijk att vi är förmögna att producera en diskurs, eller en del av en diskurs, som uttrycker *aboutness*.⁹⁸

Beghtol tar upp den kognitiva processen som utförs när klassifikatören ska bestämma ett dokumentets *aboutness* och översätta dokumentets naturliga språk till en lämplig klassifikationskod. Det första en klassifikatör måste göra är en ämnesanalys för att förstå dokumentet. Därefter måste klassifikatören även kunna tolka och förstå klassifikationssystemet som kan ses som en text. Sedan ska dessa båda förenas i och med användandet av ett befintligt klassifikationssystem. Till sist sammanförs resultatet till en passande klassifikationskod. Avslutningsvis kan man säga att dokumentet har placerats i en lämplig klass med andra dokument.⁹⁹ Även om klassifikatören kan förstå och tolka både dokument och klassifikationssystem kan man få skiftande resultat i och med att olika människor fokuserar på olika saker. Med andra ord kan klassifikation inom den kognitivistiska diskursen beskrivas vara en subjektiv process.

Inom den kognitivistiska diskursen måste klassifikationssystem och återvinningssystem verka utifrån en modell som efterliknar användarnas kognitiva tillstånd. Det som utmärker forskningen inom den kognitivistiska diskursen är att den har skiftande syften och metoder. Detta beroende på att återvinningssystemen ska spegla användarnas kognitiva världar. Det som forskningen i huvudsak koncentrerar sig på inom den kognitivistiska diskursen är utvecklandet av olika tekniker, vilket exemplifieras genom utvecklandet av olika modeller för användarnas kognitiva världar som är en del av systemen.¹⁰⁰

Hope A. Olson använder sig av de filosofiska gränsdragningarna som Drucilla Cornell använder i "*Philosophy of the Limit*", för att öppna gränserna för dem som blivit exkluderade eller marginaliserade inom systemen. Dessa kallar hon *the others*. De som hon benämner som mest sannolikt att de universella system skulle marginalisera som *the others* är författare och användare. Den kognitivistiska diskursen erbjuder tänkbara strategier för att genomföra användarberättiganden för att dra nytta av de teknologier som finns, genom till exempel hypertext. Ett sätt att ge författare möjlighet att göra sina röster hörda är exempelvis genom citationsanalys.¹⁰¹

Två teknologier som nämns är hypertext och specialiserade system som kombineras i en form av återvinning. Dessa stödjer sig på modeller av användarnas kognitiva världar och informationsbeteenden.¹⁰² En svårighet inom den kognitivistiska diskursen är att översätta de kognitiva aspekterna av interaktion mellan användare och system till en användbar utformning av system eller databaser.¹⁰³

Sammanfattningsvis beskriver den kognitivistiska diskursen klassifikationssystem som intermediärer mellan dokument, användare, författare och klassifikatörer. Den

⁹⁸ Beghtol 1986, s. 86, 90.

⁹⁹ Beghtol 1986, s. 100, 102f.

¹⁰⁰ Ellis 1992, s. 53.

¹⁰¹ Olson 1994, s. 79f.

¹⁰² Ellis 1992, s. 56.

¹⁰³ Ellis 1992, s. 60.

kognitivistiska diskursen uppfattar ämnen och dokument som subjektiva i och med att olika användare, författare och klassifikatörer tolkar dokumentens ämnesinnehåll olika. Diskursen försöker efterlikna användarnas kognitiva tillstånd genom att utveckla kognitiva modeller som tillämpas i informationsåtervinningssystem. Forskningen inom diskursen kan beskrivas ha skiftande syften och metoder.

4.4 Den konstruktivistiska diskursen

Inom den konstruktivistiska diskursen kan ett klassifikationssystem beskrivas vara något som speglar det samhälle och den tid som det tillkommit i. Utgångspunkten är materialistisk så till vida att det inte är möjligt att konstruera ett universellt klassifikationssystem som inte ger uttryck för den tid och det samhälle som klassifikationssystemet är konstruerat i.¹⁰⁴

Enligt Hjørland kan det synsätt som tidigare har funnits beskrivas som det traditionella positivistiska idealet där klassifikationssystem ses som uttryck för det universella. Dessa klassifikationssystem förväntades ge objektiva och neutrala uttryck genom den utförda klassifikationen. Detta synsätt har kommit att kritiserats av till exempel konstruktivismen som motsätter sig denna syn på klassifikationssystem. Klassifikationssystemen ses som något konstruerat som gynnar vissa intressen på bekostnad av andra. Detta beskriver Hjørland som en förskjutning från en positivistisk inställning i riktning mot en mer tolkande och neopragmatisk inställning.¹⁰⁵

Brenda Dervin är en person som enligt Budd kritiserar begränsningarna med ett objektivistiskt synsätt ifråga om information och informering. Enligt Budd befinner sig Dervins arbete i utkanten av konstruktivismen. Dervin kritiserar att språket kan ses som ett ting i och med att det kan reduceras till beståndsdelar, till exempel genom grammatik och syntax. Genom detta synsätt elimineras meningen i det som kommuniceras genom text eller tal.¹⁰⁶ Istället gör Dervin en åtskillnad mellan tre olika sorters information. Den första sortens information beskriver verklighet. Den andra sorten beskriver individens idéer, tankar och föreställningar om verkligheten. Den tredje sorten handlar om det beteende som väljs och används som en följd av den första sortens information och detta blir då något som skapas utifrån en personlig och subjektiv bild av verkligheten. Det som Dervin har beskrivit är en alternativ uppfattning om att information är något konstruerat snarare än ett ting. Det sätt som information beskrivs på får konsekvenser för informationsåtervinningssystem och därmed också för utförandet av klassifikationen.¹⁰⁷

A. C. Foskett beskriver att vid konstruerandet av klassifikationssystem har klassifikationsteoretiker ofta lagt stor vikt vid att använda sig av ett objektivt synsätt. Klassifikationsschemat ansågs vara något som representerade objektiva sanningar och det eviga, inte något som reflekterade dess skapares förutfattade meningar. Foskett förhåller sig kritiskt till detta och menar att när man närmare undersöker olika klassifikationsscheman står det klart att de är långt ifrån objektiva. Det är istället troligt att de speglar de fördomar som råder under en viss tid och även de fördomar som

¹⁰⁴ Hansson 1999, s. 32.

¹⁰⁵ Hjørland 1998a, s. 614.

¹⁰⁶ Budd 2001, s. 301.

¹⁰⁷ Neill 1987, s. 193, 197f.

innehas av systemets skapare. Vissa klassifikationssystem speglar de fördomar och attityder som bland annat finns gentemot kvinnor och Foskett tar upp flera exempel på detta. Ett exempel är taget från den sextonde utgåvan av *Dewey Decimal Classification* med huvudrubriken *390 Customs and folklore. Including habits, conventions that have become traditional*. Under denna huvudrubrik finns en underavdelningen med benämning *396 Woman* som är placerad mellan *395 Etiquette* och *397 Gypsies*. Detta missförhållande rättades till i efterföljande utgåva, medan andra däremot finns kvar enligt Foskett.¹⁰⁸ Denna kritiska granskning av klassifikationssystem är något som vi ser som ett uttryck för den konstruktivistiska diskursen, då man genom ett kritiskt förhållningssätt och granskning analyserar hur samhället och den rådande tidsepoken avspeglas genom ett klassifikationssystem.

En av dem som inom den konstruktivistiska diskursen har förespråkat strategier för att göra klassifikationssystemen mer öppna och flexibla, samt inom dem även ge företräde åt de marginaliserades intressen är Olson. Enligt henne kan detta göras med hjälp av två sätt att agera, dels genom dekonstruktiv kritik och dels genom rekonstruktiv förändring. Resultatet skulle enligt henne bli en ständigt pågående reflexiv process.¹⁰⁹ Dekonstruktiv kritik kan innebära att man plockar isär en helhet, vilket exempelvis kan innebära att man väljer att undersöka vissa delar av ett klassifikationssystem. Rekonstruktiv förändring kan innebära att man sammanställer fakta för att omskapa en förändring utifrån fakta. Reflexiv process kan innebära att man självkritiskt granskar sig själv och sin verksamhet.

För att uppnå ovanstående föreslår hon ett antal tekniker som bör utvecklas för att skapa utrymme för de marginaliserade, vilka hon kallar för excentriska tekniker. Med excentriska tekniker menas att de kan ses som belägna utanför en medelpunkt och måste arbeta mot marginalerna på vilket sätt de än används. För att utveckla dessa tekniker framlägger hon tre principer. Dessa är att skapa överträdelser mellan gränser, skapa utrymnen, snarare än att fylla igen dem samt att vara dynamiska och vända sig till de relevanta områdena i en särskild kontext.¹¹⁰

Klassifikationssystem ger ofta uttryck för att vara universella men istället menar Olson att de i själva verket är kulturellt bestämda eller specificerade. Genom att titta på klassifikationssystem som ideologiskt bestämda, såsom till exempel *Maoist classification*, avslöjas olika kulturella paradig, vilka kan påverka ämnesrepresentationen. Olson hänvisar till Foskett som antyder att klassifikationssystemen speglar de huvudströmningar med fördomar och ideologier som råder i samhället där systemet skapades.¹¹¹

Inom den konstruktivistiska diskursen förekommer poststrukturella metoder. Vid användning av dessa betonas vikten av att genomskåda den epistemologi som ligger till grund för konstruerandet av klassifikationssystem. Man försöker även se distinktionen mellan begrepp samt de inbegripanden och exkluderanden av klasser och strukturer som sker utifrån dess historiska och samtida kontext. Olson beskriver att man genom att namnge kunskap införlivar den i vår kontext och att organiserandet av kunskap kan ses

¹⁰⁸ Foskett 1971, s. 117f.

¹⁰⁹ Olson 1996, s. 310.

¹¹⁰ Olson 2002, s. 227.

¹¹¹ Olson 2002, s. 12.

som en makthandling.¹¹² Genom att använda dekonstruktion som är en poststrukturell metod, är det möjligt att identifiera och ifrågasätta underliggande teoretiska antaganden. Inom poststrukturalismen förkastas en universell syn på sanning, istället anser man att det existerar en mångfald av olika sanningar och verkligheter. Det som identifieras och avslöjas vid en dekonstruktion är de binära motsatser som finns, där den ena anses vara en dominerande norm och den andra är underordnad denna. Genom att på detta sätt fastställa den dominerande normen som kan beskrivas som den universella normen och andra perspektiv kan man avslöja de speciella intressen som finns.¹¹³ Konstruktivismens starka fokus på dekonstruktion och handlande visar sig tydligt genom den syn som finns på teorin inte som en teori gällande kunskap utan snarare utifrån agerande.¹¹⁴

Sammanfattningsvis beskriver den konstruktivistiska diskursen att klassifikationssystem speglar och ger uttryck för samhället och tiden det blivit konstruerat i. Denna diskurs granskar klassifikationssystem kritiskt. En metod som används för att göra detta är dekonstruktion, vilket innebär att klassifikationssystemet bryts ner för att fastställa den dominerande normen. På detta vis kan man avslöja de marginaliserade och speciella intressen som finns. Information inom den konstruktivistiska diskursen kan ses som något konstruerat snarare än ett ting.

Detta kapitel har tagit upp att tidigare forskning tyder på att det finns ett antal epistemologiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Dessa epistemologier ringas in och tolkas i form av tre diskurser som relateras till Hanssons tre grundhållningar. De tre diskurserna kallar vi den objektivistiska, den kognitivistiska och den konstruktivistiska. Dessa har studerats närmare i varsitt avsnitt. Inom den objektivistiska diskursen beskrivs klassifikationssystem återspegla ett kunskapsuniversum vars uppbyggnad existerar objektivt och evigt. Inom denna diskurs anses ämnen vara permanenta och oförändliga. Den objektivistiska diskursens metoder skulle kunna beskrivas som homogena. Den kognitivistiska diskursen menar att klassifikationssystem är intermediärer mellan användare, klassifikatörer, författare och dokument. Denna diskurs uppfattar ämnen och dokument som subjektiva och det beror på att människor tolkar dessa på olika sätt. Inom den kognitivistiska diskursen kan metoderna ofta beskrivas som skiftande. Den konstruktivistiska diskursen menar att klassifikationssystem speglar samhället och tiden de skapades i och även dess skapares fördomar. Genom bland annat dekonstruktiva metoder kan man inom denna diskurs avslöja vilka som blivit marginaliserade inom klassifikationssystemen. Detta kapitel kan sägas utgöra en grund inför kapitel 6. *Analys* och de resultat vi återknyter till i kapitel 7. *Konklusion*. De tre utvalda texterna som kommer att analyseras i relation till diskursiv praktik och social praktik i kapitel 6. *Analys* ska ses som representanter för de diskurser som har presenterats i detta kapitel. De teorier och metoder vi kommer att använda oss av vid analysen beskrivs i efterföljande kapitel.

¹¹² Olson 1994, s. 77, 72.

¹¹³ Olson 1997, s. 181ff.

¹¹⁴ Budd 2001, s. 185.

5. Teori och metod

I det här kapitlet kommer vi att presentera våra teoretiska utgångspunkter genom att ta upp mimesisbegreppet och Paul Ricoeurs användning av det samt Norman Faircloughs begrepp diskursiv praktik, text och social praktik. I denna uppsats kommer vi att pröva huruvida det är möjligt att kombinera dessa begrepp från respektive teori. Vi kommer även att beskriva vår metodologiska tillämpning av dem. Vår avsikt är att koppla ihop dessa begrepp. Vi tolkar och använder mimesisbegreppet processororienterat för att öka förståelsen av begreppen diskursiv praktik, text och social praktik. Genom att applicera mimesisbegreppet på de övriga begreppen ser vi texten som en förmedlande länk mellan diskursiv praktik och social praktik. Tanken är att ge en introduktion till vårt sätt att tillämpa dessa begrepp i kapitel 6. *Analys*. Kapitlet tar även upp insamling av material, avgränsningar av diskurser och avgränsningar för uppsatsen liksom uppsatsens preciserade frågeställning.

5.1 Mimesisbegreppet och Paul Ricoeur

I detta avsnitt koncentrerar vi oss på att presentera mimesisbegreppet och Paul Ricoeur med fokus på de tre faserna inom mimesis. Vi fokuserar på faserna då det är de som är relevanta att ta upp för att ge en bakgrund inför vår konkreta användning av dem i analysen. Detta innebär att vi inte tar upp Ricoeurs hermeneutik och de modeller, främst från litteraturteori som han har använt vid sin utvidgning av Aristoteles mimesis.¹¹⁵

Mimesisbegreppet hos Aristoteles står för efterbildning, men inte en fråga om efterbildning i betydelsen kopiering. Tvärtom innebär begreppet en skapelse och involverar därigenom ett avstånd till det man kan kalla den givna verkligheten, eller naturen¹¹⁶ Vidare menar Bengt Kristensson Ugglå att den nyskapande karaktären hos mimesis tydligt framträder då det hos Aristoteles är en skapande handling.¹¹⁷

Mimesisbegreppets användning inom den västerländska teoribildningen har främst enligt Joacim Hansson utvecklats utifrån den aristoteliska grundförståelsen. Naturen har kommit att ersättas av samhället i den mimetiska processen. Dock har förståelsen av mimesisbegreppet som ett processororienterat handlingsbegrepp eller som ett oföränderligt spegelbegrepp fortsatt att diskuteras bland forskare.¹¹⁸

Ricoeur har hämtat mimesisbegreppet från Aristoteles och har sedan utvecklat det till en mer omfattande teori om en trefaldig mimesis. Denna teori består av tre faser som representeras av prefigurationen eller förgestaltningen, konfigurationen eller gestaltningen och refigurationen eller nygestaltningen. På så vis har det bildats en tydlig processkaraktär.¹¹⁹ Mimesisbegreppet i Ricoeurs användning avser att beskriva och analysera textens förmåga att skapa en berättelse eller vad man kan kalla en

¹¹⁵ Kristensson Ugglå 1994, s. 421.

¹¹⁶ Filosofilexikonet 1988, s. 370, under begreppet mimesis.

¹¹⁷ Kristensson Ugglå 1994, s. 417.

¹¹⁸ Hansson 1999, s. 45.

¹¹⁹ Kristensson Ugglå 1994, s. 418.

övergripande riktning i texten.¹²⁰ Enligt vår förståelse uppnås detta genom att prefigurationsfasen markerar berättandets grund i det praktiska fältet. Konfigurationsfasen fokuserar däremot på textens gestaltning och form. Slutligen fullbordas mimesisprocessen i refigurationsfasen då den i och med läsakten kopplar samman textens och läsarens värld.¹²¹ Vid användningen av Ricoeurs trefaldiga mimesis kan en analys bli strukturalistisk till sin karaktär, då faserna består av ett före, en mitt och ett efter. Dock skiljer sig denna strukturalism, då den sker under förutsättning av interaktion med det utanför texten, från strukturalismen¹²² inom språk- och litteraturforskningen som mer sker inom texten.¹²³ Denna modell har tidigare använts inom biblioteks- och informationsvetenskapen av Hansson.¹²⁴

För att framhäva att berättandet har sin grund i vardagslivets praktiska fält benämner Ricoeur den första fasen som mimesis I, prefigurationsfasen. Utan en koppling till verklighetens praktiska handlingar skulle en berättelse inte kunna förstås och konstrueras. För att man överhuvudtaget ska kunna säga något om verkligheten enligt Ricoeur måste den vara symboliskt förmedlad, alltså vara uttryckt genom tecken, regler och normer. Till sist måste handlingarna orienteras och förstås med en tidlig karaktär, det vill säga uttryckas som historia, nutid och framtid.¹²⁵ Prefigurationsfasen kan alltså beskrivas utgå från det praktiska handlingens område.¹²⁶

Den andra fasen, mimesis II, konfigurationsfasen utgörs av skapandet genom att det sätts samman och enskilda händelser inordnas till sammanhängande förlopp. Inom ramen för mimesisprocessen kan man se konfigurationsfasen som en förmedlande länk mellan de övriga två faserna.¹²⁷ Enligt Hansson talar Ricoeur om tre aspekter av konfigurationsfasen som förmedlande länk. Först nämns hur relationen mellan enskilda handlingar och skeenden samt den övergripande ram inom vilken de struktureras gör att förmedlingen förverkligas. Det andra som skapar förmedlingen är aktörers avsikter, relationer, yttre förhållanden och handlingars konsekvenser. Slutligen återges förmedlingen genom en tidsmässig dimension.¹²⁸ Mimesis II kan även ses som en gestaltning i berättelsen.¹²⁹

Den tredje fasen, mimesis III, refigurationsfasen kan beskrivas vara en nygestaltning genom det som berättas. Uppmärksamheten riktas mot en mänsklig handling, nämligen läsakten. Det är först genom läsakten, refigurationen som textens form, med andra ord konfigurationen kan användas.¹³⁰ Ricoeur menar att läsaren genom läsakten inte enbart uppfattar och ger texten en form utan också att texten kan förändra läsaren genom en förändrad syn på tillvaron.¹³¹ Förenklat kan man säga att läsaren gör något med texten samtidigt som texten gör något med läsaren, det uppstår en kommunikation mellan

¹²⁰ Hansson 1999, s. 47.

¹²¹ Kristensson Ugglå 1994, s. 418, 428.

¹²² Vår tolkning av begreppet strukturalism är att det innebär att undersöka förhållandena mellan delar. Det är först när strukturer eller relationer mellan delar har synliggjorts som de enskilda fenomenen kan förstås. Läs vidare i *Filosofilexikonet* 1988, s. 528, under begreppet strukturalism.

¹²³ Hansson 1999, s. 50.

¹²⁴ Hansson 1999, s. 53ff.

¹²⁵ Kristensson Ugglå 1994, s. 418f.

¹²⁶ Kristensson Ugglå 1994, s. 424.

¹²⁷ Kristensson Ugglå 1994, s. 420, 427.

¹²⁸ Dessa tre aspekter tas upp i fotnot 134, Hansson 1999, s. 268.

¹²⁹ Kristensson Ugglå 1994, s. 428.

¹³⁰ Kristensson Ugglå 1994, s. 428.

¹³¹ Kristensson Ugglå 1994, s. 429.

dessa. Även om läsakten alltid är individuell är det inte läsaren som person som hamnar i fokus i den mimetiska processen. Läsaren kan istället ses som en del i en större helhet av normer och värderingar.¹³² Ricoeur beskriver denna kommunikationsprocess som utgörs av tre beståndsdelar, vilka relaterar till varandra, först författarens tillvägagångssätt, därefter hur detta tillvägagångssätt är uttryckt i text och till sist läsarens tillvägagångssätt i nygestaltningen.¹³³

Enligt vår förståelse av mimesisbegreppet kan det ses som ett processorienterat handlingsbegrepp då Ricoeur egentligen inte så mycket förespråkar berättelsen som sådan som berättelsen som aktivitet.¹³⁴ Men även på grund av fasernas förmåga att skapa en berättelse. Detta uppnås genom att prefigurationsfasen markerar berättandets grund i det praktiska fältet. Konfigurationsfasen fokuserar däremot på textens gestaltning och form. Slutligen fullbordas mimesisprocessen i refigurationsfasen då den i och med läsakten kopplar samman textens och läsarens värld.¹³⁵

5.2 Norman Fairclough

I detta avsnitt koncentrerar vi oss på att presentera Faircloughs begrepp diskursiv praktik, text och social praktik. Dessa begrepp är hämtade från en modell som förekommer inom Faircloughs kritiska diskursanalys.¹³⁶ Vi fokuserar på dessa begrepp då det är de som är relevanta att ta upp för att ge en bakgrund inför vår konkreta användning av dem i analysen. Detta innebär att vi inte tar upp Faircloughs kritiska diskursanalys. Vi kommer dock kortfattat att beröra begreppen diskurs och diskursanalys innan vi går närmare in på Faircloughs begrepp.

Begreppet diskurs kan liksom diskursanalys stå för flera saker. Det verkar inte råda någon större enighet vare sig om vad begreppen står för eller hur man bör analysera dem. Enligt Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips har olika positioner sina förslag på tolkningar av begreppen.¹³⁷ Det är främst inom samhällsvetenskapen, vilken biblioteks- och informationsvetenskapen är en del av, som man använder sig av diskursanalys för att studera samhällsfenomen som uttrycks genom språket. Inom diskursanalysen finns ett särskilt synsätt gällande språkbruket. Där ses språket som något som bidrar till att forma verkligheten istället för något som refererar till den.¹³⁸

Enligt Winther Jørgensen och Phillips kan Faircloughs diskursbegrepp beskrivas på två sätt. Dels beskrivs diskurs som språkbruk. Dels genom sättet att tala inom en viss diskurs, vilket kan skilja en diskurs från en annan.¹³⁹ Faircloughs syn på språkbruk är att det kan ses som en kommunikativ händelse. Utifrån detta menar han att man kan dela upp språket i tre dimensioner. Dessa är diskursiv praktik, text och social praktik.¹⁴⁰ Den

¹³² Hansson 1999, s. 51.

¹³³ Kristensson Ugglå 1994, s. 428ff.

¹³⁴ Kristensson Ugglå 1994, s. 417.

¹³⁵ Kristensson Ugglå 1994, s. 418, 428.

¹³⁶ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 74.

¹³⁷ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 7.

¹³⁸ Bergström & Boréus 2000, s. 221.

¹³⁹ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 72f.

¹⁴⁰ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 74.

kommunikativa händelsen innebär en analys av dels diskursiv praktik, men även av text och social praktik.¹⁴¹

Vi kommer nedan att förklara Faircloughs användning av dessa begrepp som enligt Winther Jørgensen och Phillips är en tredimensionell modell och analytisk ram.¹⁴² Dessa begrepp avser att beskriva och analysera en kommunikativ händelse, eller med andra ord att kartlägga en förbindelse mellan främst språkbruk och social praktik. För att göra detta analyseras konkreta fall av språkbruk och kommunikativa händelser som en del av en diskursordning. Den kommunikativa händelsen formuleras och formuleras av den sociala praktiken i och med dess förhållande till diskursordningen.¹⁴³ Vår tolkning av relationen mellan dessa begrepp är att man kan se diskursen som en intermediär mellan texten och den sociala praktiken.

Inom den diskursiva praktiken studeras hur diskurser formuleras genom dess produktion och konsumtion av texter. För att metodologiskt genomföra detta kan man använda sig av till exempel intertextuella kedjor.¹⁴⁴ Intertextuella kedjor innebär hur texten distribueras och hur en originaltext omformuleras till andra texter. Intertextualitet kan innebära att man studerar vilka andra texter den undersökta texten bygger på.¹⁴⁵ Vid diskursiv praktik inriktas analysen på hur författaren av en text använder de redan förekommande diskurserna. Det analyseras hur texter konsumeras och tolkas av mottagare av en text, genom att se hur de använder de nuvarande diskurserna.¹⁴⁶

När texter analyseras som text innebär det att det som undersöks är hur de är uppbyggda lingvistiskt och vilken form texterna har.¹⁴⁷ Fairclough menar att vid analys av texter kan man fokusera på vokabulär, grammatik, sammanhang samt texternas form och struktur. När man undersöker vokabulären tittar man på de individuella orden. Vid analyserandet av grammatik tittar man på hur satser och meningar kombineras. När det gäller sammanhang handlar det om hur satser och meningar länkas samman. Slutligen kan man undersöka texternas form och struktur där det som analyseras är hur texterna i deras helhet hänger samman och är organiserade.¹⁴⁸

Inom den sociala praktiken studeras reflekteranden huruvida den diskursiva praktiken upprätthåller och omformulerar den existerande diskursordningen. Vidare studeras även hur detta påverkar den sociala praktiken.¹⁴⁹ Den sociala praktiken är det invanda sättet som man använder resurser på och hur detta är knutet till tid och plats.¹⁵⁰ För att ringa in en social praktik i ett givet sammanhang ska man använda sig av de eller den disciplin som man intresserar sig för att studera.¹⁵¹

Enligt vår förståelse av dessa begrepp kan man med hjälp av dem analysera en kommunikativ händelse. Inom diskursiv praktik studeras sättet att tala inom en viss

¹⁴¹ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 75.

¹⁴² Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 74.

¹⁴³ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 75f.

¹⁴⁴ Fairclough 1992, s. 232.

¹⁴⁵ Fairclough 1992, s. 232f.

¹⁴⁶ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 75.

¹⁴⁷ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 75.

¹⁴⁸ Fairclough 1992, s. 75.

¹⁴⁹ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 75.

¹⁵⁰ Chouliaraki & Fairclough 1999, s. 21.

¹⁵¹ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 83.

diskurs, vilket gör att man kan särskilja diskurser från varandra. Man studerar även hur diskurser formuleras genom dess produktion och konsumtion av texter. Den diskursiva praktiken fungerar som en intermediär mellan text och social praktik. När texter studeras fokuserar man på dess form och struktur. Inom den sociala praktiken studeras hur diskurser upprätthåller och omformulerar den existerande diskursordningen genom diskursens sätt att producera och konsumera texter.

5.3 Vår användning av mimesisbegreppet och begreppen diskursiv praktik, text och social praktik

I den här uppsatsen kommer vi att använda oss av mimesisbegreppet och begreppen diskursiv praktik, text och social praktik i analysavsnittet.

Mimesisbegreppet i Ricoeurs användning står enligt vår förståelse för textens förmåga att skapa en berättelse. Utgångspunkten för de tre faserna är att frambringa ett sammanhang som skapar en läsförståelse. Inom Ricoeurs användning av begreppet ses ofta läsaktens som individuell även om läsaren också kan ses som en del i en större helhet.¹⁵² Vår användning av begreppet kommer att koncentreras till en större helhet och inte på en enskild läsakt, då vi i analysen studerar relationen mellan diskursiv praktik, text och social praktik.

Begreppen diskursiv praktik, text och social praktik i Faircloughs användning av dem står enligt vår förståelse för att analysera en kommunikativ händelse. Utgångspunkten är att se språket som en kommunikativ händelse. Detta undersöks med hjälp av texten, den diskursiva praktiken och slutligen i ett större perspektiv, den sociala praktiken.¹⁵³ Vår användning av begreppen kommer att få en processororienterad karaktär, då vi i analysen studerar deras relation inom en större helhet, vilken består av den trefaldiga mimesis.

Inom Ricoeurs mimesisbegrepp ses konfigurationsfasen, där fokus ligger på textens form, som en intermediär. Inom Faircloughs begrepp ses den diskursiva praktiken som en intermediär istället för texten. Vår användning av dessa begrepp kommer inte att fokusera på någon intermediärfunktion. Då vi ser alla delar som ingår i den större helheten utifrån ett processororienterat perspektiv.

Ricoeurs mimesisbegrepp fokuserar på en tolkande process i form av läsförståelse. Faircloughs begrepp fokuserar däremot på konstruktioner av diskurser och hur dessa relaterar till text och social praktik. Dessa utgångspunkter är inte kompatibla. Däremot skulle de kunna vara kompletterande och därför kommer vi i denna uppsats att pröva om det är möjligt att kombinera dessa begrepp.

En intertextuell kedja kan beskrivas vara en text som utgör en del av andra texter. Det är alltså ett antal texter som länkas samman genom att de innehåller enheter och beståndsdelar från andra texter i och med att de refererar till andra texter. Härigenom kan det undersökas hur historien påverkar texten och hur texten inverkar på historien genom att dessa två bidrar med den historiska processen.¹⁵⁴ Vår tolkning av

¹⁵² Hansson 1999, s. 51.

¹⁵³ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 74.

¹⁵⁴ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 77f.

intertextuella kedjor är att man vid studerandet av ursprungstexten tittar på vilka andra texter som den refererar till. Genom intertextuella kedjor är det möjligt att utforska olika diskurser, hur dessa skapas och omformuleras.¹⁵⁵ Vi kommer i uppsatsen att försöka studera intertextuella kedjor för att förstå hur texterna uppkommit, hur de förhåller sig till sin rådande omgivning, till diskursen men även till den sociala praktiken. Detta görs i prefigurationsfasen och refigurationsfasen. Vi väljer texter som kan ses tillhöra ett speciellt intresseområde, då förutsättningen för vår analys är att de på olika sätt, utifrån vår tolkning, ska förhålla sig till epistemologiska ståndpunkter och kunskapsorganisation.

Vi har valt att fokusera på mimesisbegreppet, begreppen diskursiv praktik, text och social praktik, för att med bakgrund i uppsatsens tidigare kapitel, i analysen kunna besvara vår frågeställning. Detta genomförs tillsammans med de texter som vi ser som representanter för tre diskurser. Vi kommer nu att beskriva hur vi konkret metodologiskt kommer att genomföra detta.

Vi kommer att använda oss av Ricoeurs trefaldiga mimesis genom att applicera det som en struktur för analysen. Med hjälp av de tre faserna, prefigurationsfasen, konfigurationsfasen och refigurationsfasen kommer vi att analysera relationen mellan diskursiv praktik, text och social praktik. Vi använder oss således av den trefaldiga mimesis som struktur och fyller den med Faircloughs begrepp för att på så vis försöka analysera relationen och processerna mellan diskursiv praktik, text och social praktik.

I denna uppsats kommer prefigurationsfasen att bestå av det praktiska handlingsfältet i form av de epistemologiska diskurser som vi har ringat in, den objektivistiska diskursen, den kognitivistiska diskursen och den konstruktivistiska diskursen. I denna fas analyseras hur diskursen formuleras och omformuleras i förhållande till texten och den sociala praktiken. Vi kommer att studera hur diskurserna manifesteras och tar sig uttryck i text.

Konfigurationsfasen kommer i uppsatsen att bestå av de utvalda texterna, utifrån dess form och struktur. I ett metodologiskt perspektiv kan det ses som en huvudpoäng att i princip återge diskursernas olika ståndpunkter oreducerat eftersom utsagan i texten är viktig för analysen.¹⁵⁶ Därför kommer vi att återge texterna med citat för att kunna ge dem ett mer explicit och okommenterat utrymme.

I den här uppsatsen kommer vi i refigurationsfasen att analysera hur den sociala praktiken manifesteras och omformuleras i relation till den diskursiva praktiken. Vi analyserar hur den sociala praktiken står i relation till texterna och hur texterna påverkar den sociala praktikens utveckling i form av omformulerande eller reproducerande.

Genom att använda Ricoeurs trefaldiga mimesis som en processororienterad större helhet vill vi se om det är möjligt att lättare kunna förstå Faircloughs begrepp. Med andra ord kan vi möjligen lättare tolka och förstå hur diskursiv praktik, text och social praktik påverkar varandra genom att använda oss av Ricoeurs mimesisbegrepp. Vi vill på detta sätt pröva om dessa begrepp är möjliga att kombinera för att på så sätt kunna se hur de i detta sammanhang kompletterar varandra.

¹⁵⁵ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 117f.

¹⁵⁶ Neumann 2003, s. 51.

5.4 Insamling av material

Vår avsikt med denna uppsats är att studera epistemologiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen och om möjligt tolka dem som diskurser. Vi vill studera vilken syn de har på kunskapsorganisation. För att genomföra detta studerar vi material som handlar om epistemologi, kunskapsorganisation och diskursanalys. Våra urvalskriterier för materialet är att det ska beröra dessa ämnen. Vi tolkar materialet som mer relevant att ta upp om det berör ett eller flera av dessa ämnen i kombination. Det material som vi har tagit del av består främst av engelskspråkiga vetenskapliga artiklar som berör dessa ämnen men även ett antal böcker. Vi har använt oss av en del grundläggande metodböcker men även texter av Fairclough då vi i så stor utsträckning som möjligt har velat använda primärkällor.

I en diskursanalytisk mening har varje text sin föregångare och när en viss representant har etablerat sig i diskursen kan man gå tillbaka, via exempelvis referenserna i en text, och leta fram pionjärtexter som har föregått denna text. På så sätt skulle man kunna se det som en metodologisk poäng att i detta sammanhang se att det handlar om på vilket sätt det visar sig möjligt att finna en huvudrepresentants förhistoria. Vidare kan man göra det omvända och göra antagandet att om det framöver dyker upp en huvudrepresentant av en viss diskurs är det troligt att den utgår från ett material som redan finns i diskursen än att den inte gör det.¹⁵⁷

På ovanstående sätt har vi gjort när vi har valt ut våra tre texter för analysen. Vi har gjort detta diskursanalytiska antagande och förutsatt att texterna i sig har en intertextuell diskursiv historia men också är medskapande till en fortsatt diskurs. Därför har det inte varit av någon större betydelse exakt vilka de tre texterna har blivit, då vi förutsätter att vilka vi än hade valt hade de på ett eller annat sätt stått i relation till de diskurser vi har ringat in. Man kan se det som praktiskt ogenomförbart att läsa och studera allt, vilket medför en risk att ha uteslutit vissa relevanta texter i studien. Vid en viss tidpunkt måste man dock kunna säga sig ha läst tillräckligt, trots att man inte har läst allt.¹⁵⁸ Detta gjorde att efter att ha läst en större mängd texter valde vi helt enkelt ut tre texter och började studera dessa. Detta gör givetvis att studien påverkas av dessa texter och vi kan konstatera att den hade sett annorlunda ut om vi hade valt andra texter för vår analys.

I analyskapitlet kommer vi att studera tre texter i relation till begreppen diskursiv praktik och social praktik. Genom att läsa ett antal texter som berör kunskapsorganisation har vi funnit ett antal som ger uttryck för de tre epistemologiska diskurserna och utifrån detta har vi sedan valt ut de tre texterna som representerar de tre diskurserna. Dessa texter är *"The foundations of information science. Part IV. Information science: The changing paradigm"* av Bertram C. Brookes¹⁵⁹, *"The Cognitive Perspective in Information Retrieval"* av Peter Ingwersen¹⁶⁰ och *"Better Dead Than Read: Further Studies in Critical Classification"* av A. C. Foskett¹⁶¹. Vi anser inte att man utifrån dessa tre texter kan dra några generella slutsatser angående diskurserna i stort, utan vi ser endast texterna som representanter för de tre diskurserna.

¹⁵⁷ Neumann 2003, s. 51.

¹⁵⁸ Neumann 2003, s. 51.

¹⁵⁹ Brookes 1981.

¹⁶⁰ Ingwersen 1994.

¹⁶¹ Foskett 1984.

5.5 Avgränsningar av diskurser

En svårighet som uppstår när det gäller att avgränsa diskurser är att avgöra var en diskurs upphör och en annan börjar. Ett möjligt sätt att betrakta diskurser är att se dem som ett analytiskt begrepp, vilket man lägger över verkligheten för att skapa en avgränsning för sin undersökning. Det är möjligt att uppfatta avgränsningen som en analytisk operation, vilket innebär att man ser diskuren som något forskaren har konstruerat snarare än det som finns avgränsat i verklighet. Man kan också tala om utövarnas diskurs och teoretikernas diskurs.¹⁶² I detta fall har vi valt att studera teoretikernas diskurs med utgångspunkt i de epistemologiska diskurser som enligt oss är möjligt att ringa in inom den sociala praktiken.

De epistemologiska diskurserna inom den sociala praktiken kan ringas in utifrån de epistemologiska ståndpunkterna som tidigare forskning visar på. Vi har relaterat dessa diskurser till Hanssons tre grundhållningar som han utkristalliserar i sin doktorsavhandling ”*Klassifikation, bibliotek och samhälle: En kritisk hermeneutisk studie av ’Klassifikationssystem för svenska bibliotek’*”.¹⁶³ Denna grund utgör vår avgränsning av diskurserna till tre.

5.6 Avgränsningar för uppsatsen

I denna uppsats kommer de tre epistemologiska diskurser som enligt vårt sätt att tolka existerar inom den sociala praktiken att studeras. Vi har dock begränsat oss genom att inte göra en forskningsöversikt över alla epistemologiska ståndpunkter utan snarare visat att de förekommer som fenomen och är möjliga att ringa in till epistemologiska diskurser. Vi har sedan begränsat vår analys ytterligare genom att låta den bestå av endast en representerande text för varsin diskurs.

Vi kommer inte heller att göra någon jämförande studie av diskurserna i den bemärkelsen att vi kommer att göra någon form av värdeomdöme. Vi koncentrerar oss på att studera hur diskurserna förhåller sig till kunskapsorganisation utan att ta ställning till om det skulle kunna benämnas som ett gott förhållningssätt eller inte.

Vi har inte gjort någon speciell avgränsning i tid vad gäller materialet, vilket vi hade kunnat göra om vi hade varit mer intresserade av att fokusera på specifika förändringar inom diskurserna. Nu väljer vi istället att visa att de är möjliga att tolka, hur de förhåller sig till kunskapsorganisation, hur de förhåller sig till varandra och den sociala praktiken. En effekt som detta skulle kunna ge är att analysen ur ett tidsperspektiv skulle kunna tolkas som mer grovmaskig då vi har ett brett tidsperspektiv.¹⁶⁴

Vidare avgränsar vi vår analys till att falla inom den struktur som vi har valt genom att pröva att kombinera Ricoeurs och Faircloughs begrepp. Vi kommer att använda oss av Ricoeurs processororienterade mimesisbegrepp som struktur. Denna struktur består av mimesisbegreppets tre faser, prefigurationsfasen, konfigurationsfasen och

¹⁶² Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 137.

¹⁶³ Hansson 1999, s. 31f.

¹⁶⁴ Neumann 2003, s.54.

refigurationsfasen. Inom dessa faser har vi sedan använt oss av Faircloughs begrepp diskursiv praktik, text och social praktik.

5.7 Uppsatsens preciserade frågeställning

Tidigare i uppsatsen i anslutning till vårt syfte ställs en övergripande frågeställning innehållande tre frågor

- Vilka kunskapsteoretiska ståndpunkter finns det inom biblioteks- och informationsvetenskapen?
- Hur ser de kunskapsteoretiska ståndpunkterna på kunskapsorganisation?
- Är det möjligt att tolka de kunskapsteoretiska ståndpunkterna som tre diskurser inom biblioteks- och informationsvetenskapen? En objektivistisk, en kognitivistisk och en konstruktivistisk?

Utifrån dessa frågor, vår teori och metod kommer vi nu att ställa ytterligare tre preciserade frågor som vi kommer att använda som metodologiska verktyg då vi går tillväga med analysen. Dessa frågor är

- Hur manifesteras de tre epistemologiska diskurserna i text?
- Vilken syn har de tre epistemologiska diskurserna på kunskapsorganisation och hur manifesteras det i text?
- Hur förhåller sig de tre epistemologiska diskurserna till fysisk och intellektuell syn på kunskapsorganisation?

Med hjälp av denna frågeställning vill vi undersöka hur de epistemologiska diskurserna förhåller sig till varandra och till kunskapsorganisation. Vi kommer att analysera de tre texterna i relation till diskursiv praktik och social praktik genom att använda dessa frågor, likt metodologiska verktyg. Detta för att försöka se hur de epistemologiska diskurserna manifesteras, men också hur deras syn på kunskapsorganisation, en mer intellektuell eller fysisk sådan, manifesteras i texterna.

6. Analys

Utifrån den bakgrund som har återgivits i uppsatsens tidigare kapitel kan vi förstå det som att det finns epistemologiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Dessa har vi sett som möjliga att ringa in till tre epistemologiska diskurser. I detta kapitel kommer en analys av tre texter i relation till diskursiv praktik och social praktik att genomföras. Vi ser texterna som representanter för varsin diskurs och kommer således att analysera de tre texterna med utgångspunkt i att de representerar varsin epistemologisk diskurs.

Den första texten som vi har valt är *"The foundations of information science. Part IV. Information science: The changing paradigm"*, som är skriven av Bertram C. Brookes 1981. Denna text har valts för att representera den objektivistiska diskursen. Vi har valt denna text därför att vi tycker att den är en bra representant för denna diskurs i och med att den har använts av andra när man har diskuterat objektivistiska förhållanden inom biblioteks- och informationsvetenskapen.¹⁶⁵

Den andra texten som vi har valt är *"The Cognitive Perspective in Information Retrieval"*, som är skriven av Peter Ingwersen 1994. Denna text har valts för att representera den kognitivistiska diskursen. Vi har valt denna text därför att vi tycker att den är en bra representant för den kognitivistiska diskursen då den på ett explicit sätt tar upp det kognitivistiska förhållningssättet inom biblioteks- och informationsvetenskapen.

Den tredje texten som vi har valt är *"Better Dead Than Read: Further Studies in Critical Classification"*, som är skriven av A. C. Foskett 1984. Denna text har valts för att representera den konstruktivistiska diskursen. Vi har valt denna text därför att vi tycker att den är en bra representant för den konstruktivistiska diskursen, därför att Foskett har varit en av dem som redan på ett tidigt stadium har anlagt ett kritiskt förhållningssätt och studerat kunskapsorganisation utifrån konstruktivistiska förtecken.¹⁶⁶

Utifrån uppsatsens tidigare kapitel anser vi att det är möjligt att tala om epistemologiska diskurser, men också att de till viss del talar om olika saker vad gäller kunskapsorganisation utifrån diskursens ståndpunkt. Under analysen kommer vi att koncentrera oss främst på att se hur diskurserna manifesteras i text, hur de förhåller sig till kunskapsorganisation samt en mer fysisk eller intellektuell sådan men också till den sociala praktiken. Detta kommer att genomföras med hjälp av Paul Ricoeurs trefaldiga mimesis, prefigurationsfasen, konfigurationsfasen och refigurationsfasen samt Faircloughs begrepp diskursiv praktik, text och social praktik.

Analysen kommer att disponeras på följande sätt. Kapitlet är indelat i tre underrubriker där vi kommer att se texterna utifrån Norman Faircloughs begrepp text och sätta detta i relation till de övriga begreppen diskursiv och social praktik. För att analysera relationen och processerna mellan diskursiv praktik, text och social praktik använder vi oss av Paul Ricoeurs tre faser som en struktur.

¹⁶⁵ Neill 1982, s. 33.

¹⁶⁶ Foskett 1971, s. 117.

Varje underkapitel inleds med en sammanfattning av den analyserade texten för att underlätta förståelsen av kapitlet och främst i konfigurationsfasen, där textens form och struktur mer explicit återges. Sedan följer en indelning av underkapitlet utifrån Ricoeurs tre faser.

I prefigurationsfasen börjar vi med att analysera hur vardera diskursen formuleras och omformuleras i förhållande till texten och den sociala praktiken. Vi kommer att studera hur diskursen manifesteras och tar sig uttryck i text.

I konfigurationsfasen koncentreras analysen till textens form och struktur. Vardera texten kommer att återges med citat för att kunna ges ett mer explicit och okommenterat utrymme. Avsikten är att texterna ska få tala för sig själv och därför har inte särskilda ingrepp och våra egna kommentarer gjorts i detta avsnitt.

I refigurationsfasen analyserar vi hur den sociala praktiken manifesteras och omformuleras i relation till den diskursiva praktiken. Vi analyserar hur den sociala praktiken står i relation till texterna och hur texterna påverkar den sociala praktikens utveckling.

Vi kommer sedan i kapitel 7. *Konklusion* utifrån vår förförståelse och kunskap om de epistemologiska diskurserna att återknyta till uppsatsen men också att i en sammanfattande analys tolka vad diskurserna talar om och hur de förhåller sig till varandra.

6.1 Analys av den första texten, ”The foundations of information science. Part IV. Information science: the changing paradigm”, i relation till diskursiv praktik och social praktik

6.1.1 Sammanfattning av den första texten

Texten beskriver informationsfenomen och gör en separation mellan fysiska samt mentala komponenter och illustrerar detta med en diskussion om citeringar i tidskrifter. Den beskriver de olika formerna av Bradfords lag, rankningstekniker och Bradfords lags sociala relevans. Texten tar även upp kunskapsstrukturer samt studerar relationsindex och skildrar kontextens relevans för kunskapsstrukturen. Avslutningsvis förs en kortfattad diskussion om objektiv information som struktureras till objektiv kunskap i en ny föreslagen databas.

6.1.2 Prefigurationsfasen

Denna artikel ingår i en artikelserie som innehåller fyra delar, varav detta är den avslutande delen.¹⁶⁷ I början av avsnitt 1.1. *The problem arising* hänvisas det till del I

¹⁶⁷ De övriga artiklarna i serien skriven av Brookes finns i tidskriften *Journal of Information Science* och de är ”*The foundation of information science: Part I. Philosophical aspects*”, 1980, ”*The foundation of information science: Part II. Quantitative aspects: Classes of things and the challenge of human individuality*”, 1980, och ”*The foundation of information science: Part III. Quantitative aspects: Objective maps and subjective landscapes*”, 1980.

och ett behov uttrycks av att utifrån Karl R. Poppers tre världar urskilja informationshändelser. De som enbart är fysiska till värld I, de som är enbart kognitiva, mentala sådana till värld II och kognitiva, då i form av information till värld III. Brookes menar att eftersom det råder en dominerande fysikalism i den nuvarande tiden, är det inte lätt att behålla ett resonemang som denna distinktion erfordrar.

Den objektivistiska diskursens tillblivelse, med dess åberopande av objektivitet, beskriver behovet av att kunna hantera de problem som uppstår vid arbetet med kunskapsorganisation då man ska beskriva dokument med kognitiva termer. Brookes beskriver denna svårighet genom att i texten ta upp att de externa händelser som vi noterar har både fysiska och kognitiva komponenter. De fysiska händelserna relateras till värld I och de kognitiva observationerna tar plats i en observatörs subjektiva värld och relateras till värld II. Det är enklare att analysera det fysiska än det kognitiva, eftersom det kognitiva ovillkorligen är subjektivt. Om information analyseras med hjälp av fysiska tekniker, måste resultatet bli uttryckt i fysiska termer. Brookes fortsätter resonemanget med

In physics that is fine, but the direct translation of physical results into cognitive terms, which is commonly done in information science, is less secure.¹⁶⁸

Det finns i texten ytterligare en mängd exempel på den objektivistiska diskursen. Ett exempel från avsnitt 1.2. *The ageing of periodicals* är när Brookes beskriver hur frekvensen av citeringar i tidskrifter mäts med orden

I thought that the ageing coefficient a was a measure of this rate of revision of scientific literatures and therefore of the rate of revision of scientific knowledge, i. e., I was exploring what I now call the changing structures of World III.¹⁶⁹

Tillväxten beskrivs av vetenskaplig kunskap och hur den förändrar strukturen inom värld III genom att ny kunskap tillkommer. Ytterligare ett exempel på den objektivistiska diskursen finns i avsnitt 1.3. *The growth of objective knowledge*. Där ges en bild av hur de tre världarna relaterar till varandra, där objektiv kunskap sägs växa linjärt. Ett exempel taget därifrån är att den växande värld III placerar sig själv mellan den subjektiva värld II och den fysiska värld I.

I avsnitt 3.2. *Relational indexing* finns ännu ett exempel på den objektivistiska diskursen. I detta avsnitt beskrivs hur Henry Small undersöker citeringar i tidningar, dessa ställs samman till ett nätverksdiagram. Det som framträder är en sorts analys vilken enligt Brookes

can be regarded as preliminary probings of cognitive space, of the structures of World III.¹⁷⁰

Det ovan nämnda nätverksdiagrammet kan beskrivas som en sammanställning av en objektiv struktur.

¹⁶⁸ Brookes 1981, s. 3.

¹⁶⁹ Brookes 1981, s. 3.

¹⁷⁰ Brookes 1981, s. 10.

Texten innehåller en mängd matematiska formler, såsom ekvationen för kognitiv tolkning av citeringslagen och med dem följer belysande förklaringar. Man skulle kunna tala om en matematisk diskurs som tydligt framkommer i texten. Enligt vår tolkning kan man härleda de olika matematiska lagarna som tas upp i texten till den objektivistiska diskursen, vilket kan beskrivas som något karaktäristiskt för den objektivistiska diskursen.

Texten innehåller inga referenser, dock hänvisas det i flera fall till de tidigare artiklarna i serien. Ett exempel på detta är när Brookes skriver

In Part I, I complained on the inefficiency of *information* systems which yielded only references to *documents* which had to be found and read, even though some of them would not be relevant, for the information sought.¹⁷¹

I slutet av texten finns det dock en bibliografisk förteckning där det framkommer att artikeln är en uppdaterad version av två föreläsningar som Brookes gav på University of Toronto 1979 och på University College London 1980. Texten för samman flera ämnen som Brookes diskuterat i tidskrifter som publicerats tidigare år. Han gör en bred klassificering av huvudkällorna och dessa är filosofi, biologi, informationsteori, grundläggande ekvationer, *cognitive* eller *information space*, Bradford och Zipf-Mandelbrot's lagar, fördelning av frekvensrankning, relationsindex och åldrande.

6.1.3 Konfigurationsfasen

Det som vi här kommer att studera är textens form och struktur. I texten förekommer ett antal matematiska formler, exempelvis Bradfords lag. Dessa kommer inte att förklaras, utan istället ligger fokus på återberättandet av texten.

Textens titel lyder "*The foundations of information science. Part IV. Information science: the changing paradigm*". Texten ingår i en artikelserie, varav detta är den avslutande delen. Texten börjar med en inledning, där den beskriver huvudinnehållet och dess praktiska syfte rörande de tre föregående texterna. Syftet med texten är att föra en kortfattad diskussion med en framställning av en ny sorts databas i vilken objektiv information är strukturerad som objektiv kunskap.

Efter den kortfattade inledningen indelas texten i fyra avsnitt, där alla utom det sista avsnittet har underrubriker. Det första avsnittets huvudrubrik lyder *1. Physical and mental components of information phenomena* och den innehåller tre underrubriker som benämns *1.1. The problem arising*, *1.2. The ageing of periodicals* och *1.3. The growth of objective knowledge*. Den andra huvudrubriken är *2. Bradford's law and rankings techniques* och den innehåller fem underrubriker. Dessa är *2.1. The problem arising*, *2.2. Rank and frequency forms of the Bradford law*, *2.3. The fitting of ranked data to quantitative formulations*, *2.4. The rank origin parameter* och slutligen *2.5. The social relevance of the Bradford law*. Därefter benämns det tredje avsnittets huvudrubrik *3. Mapping knowledge structures* och under denna finns två underrubriker som är *3.1. The relevance of context* och *3.2. Relational indexing*. Det fjärde och avslutande avsnittet benämns *4. Concluding comments* och innehåller inga underrubriker. Vid en närmare

¹⁷¹ Brookes 1981, s. 9.

granskning av underrubrikerna visar det sig att samma underrubrik används två gånger i olika avsnitt, 1.1 och 2.1. *The problem arising*.

I avsnitt 1.1. *The problem arising* beskrivs utifrån Poppers tre världar att det finns ett behov av att tillskriva aspekter av informationshändelser. Den fysiska värld I som enbart är fysiska och kognitiva aspekter till värld II, som är mentala och värld III, som utgörs av information. Yttre händelser som noteras har både fysiska och kognitiva beståndsdelar, den fysiska händelsen inträffar i värld I och den kognitiva observationen tar samtidigt plats i iakttagarens subjektiva värld II. Brookes hävdar att

it is much easier to record and analyse the physical than the cognitive events which are necessarily subjective.¹⁷²

Det konstateras att om information analyseras med fysiska tekniker, måste resultatet uttryckas med fysiska termer. Den direkta översättningen av fysiska resultat till kognitiva termer, vilken vanligen görs i informationsvetenskapen är mindre säker.

I avsnitt 1.2. *The ageing of periodicals*, beskrivs att Brookes har gjort en undersökning av tidskrifters åldrande som reflekteras genom mönstret av citeringar i varierande vetenskapliga fält. Därefter presenteras den första matematiska formeln, en negativ exponentiell lag som visar hur datumen på citerade artiklar, tidningar under en bestämd tid följde denna lag, dess innebörd förklaras även. Vidare beskrivs att det som mäts är frekvensen av reviderad eller omarbetad vetenskaplig kunskap. Utvecklingen av vetenskaplig kunskap är en process som kombinerar både utökning och omstrukturering. Brookes mäter frekvensen av reviderad vetenskaplig kunskap och beskriver hur han utforskar vad han kallar den föränderliga strukturen av värld III.

Texten fortsätter med att ta upp att Brookes tidigare gjort en manuell undersökning av citering i tidskrifter. Belver Griffith med kollegor hade tillgång till en samling av citeringsdata på band eftersom de hade gjort en liknade undersökning i en mycket större skala. Griffith bekräftade den negativa exponentiella lagen som allmängiltig. De använder samma objektiva data på samma sätt för att lösa två problem, men Griffiths befinner sig i värld I och Brookes i värld III. Brookes menar att genom att sätta in extra resurser i form av arbetskraft så kan frekvensen av forskningen öka.

I avsnitt 1.3. *The growth of objective knowledge* framkommer en andra aspekt av åldrande som mäts genom citering. Ett citeringsdiagram visar att citeringen minskar med tiden, den faller stegvis mot noll allt eftersom tiden ökar. Brookes har nyligen sett att citeringen av vetenskapliga tidningar kommer att bli komplett inom 20 år. Ett undantag är tidskrifter, vilka är hängivna taxonomier, namngivning av nya former av växter och djur. För att försäkra sig om att nya former inte redan blivit beskrivna och klassificerade inom Linnés system och andras granskas historiska register inom detta fält. Vid tolkningen av den relativt korta citeringstiden av tidskrifter måste försiktighet råda då till exempel idéer från Newton, mekanik och Maxwell, elektrisk ingenjörsvetenskap finns djupt inbäddad i teorin och de citeras inte längre direkt. Citeringen inom vetenskapliga fält sträcker sig längre tillbaka än en tjugoförårsperiod. Vidare görs en kognitiv tolkning av citeringslagen, den modifieras med logaritmer och omformuleringen visas genom en ekvation som förklaras. En modell föreslås för idéerna som relaterar de tre världarna till varandra, där objektiv kunskap växer linjärt

¹⁷² Brookes 1981, s. 3.

med tiden. Det finns ett behov av att sätta upp databanker och databaser som en reaktion av tillväxten av objektiv kunskap. Den objektiva kunskapen ökar och Brookes beskriver ett problem med detta och säger

We have a problem of reducing stored information to stored knowledge.¹⁷³

I avsnitt 2.1. *The problem arising* beskrivs att fram till år 1900 kunde en vetenskapsman antas vara fullständigt objektiv till de fenomen han observerade. Kvantteorin visade sedan att observation påtagligt stör de observerade fenomenen. Sett ur teoretisk synvinkel har det uppstått en attitydskiftning inom naturvetenskapen i form av förlusten av objektivitet som artonhundratalets forskare hävdade att de hade. Därefter beskrivs att naturvetenskapen banar väg medan social- eller samhällsvetenskapen följer efter. Under nittonhundratalet fortsatte de att lita på attityder och metodologier som lånades från artonhundratalets naturvetenskap. Vidare beskriver Brookes att informationsteknologin baserades på uppfinningar som härstammar från kvantteori, elektronik, datorvetenskap och telekommunikation vilka alla är verk från nittonhundratalet. Dessa vetenskaper är organiserade och använder oförändrade attityder och teorier från artonhundratalet.

År 1933 publiceras två lagar av bibliografen Bradford och lingvisten Zipf. Lagarna beskrivs ha en liknande identitet. Zipfs lag är den av dem som drar till sig det störst intresse. Zipf hittade inte bara många exempel av lagen utanför lingvistik, han sökte dessutom aktivt teoretiska förklaringar av de egendomar han observerade inom socialt beteende. En orsaka till att Bradfords lag framkallade lite intresse beror delvis på dubbeltydigheten i hans formulering. Det beskrivs att Zipf hade liknande svårigheter men att han försökte lösa detta genom att uttrycka lagen både i rankad form och frekvensfördelningsform. Den form som uppmärksammades mest av statistiker och Zipf själv var frekvensfördelning.

I avsnitt 2.2. *Rank and frequency forms of the Bradford law* beskrivs de formler Bradfords lag kan ha, vilka är frekvens och rankning. Formlernas ekvationer beskrivs och förklaras. Vidare beskrivs att den mer vanliga hybridformen består av två eller fler enkla Bradfords.

I avsnitt 2.3. *The fitting of ranked data to quantitative formulations* kritiserar lämpligheten med rankad data med Bradfords formulering på grund av att den är för bra, när man bedömer den utifrån konventionella kriterier. Därefter kommer en förklaring av Bradfords datauppsättningar som är passande för monotoniskt ökande funktioner.

Avsnitt 2.4. *The rank origin parameter* börjar med att beskriva nyttan av rankning, vilket kan hittas i Lorenzs diagram som ofta används för att presentera storskaliga ekonomiska framställningar. Lorenzs kurva är ett växande diagram för rankning med en linjär skala där källorna rankas och deras poäng växer. Vidare tas det upp flera exempel på breda påståenden som leder till de anföranden som Lorenzs diagram ger upphov till. Ett exempel på ett påstående är att, på ett bibliotek utgörs de mest använda dokumenten av 20 % och står för 80 % av bibliotekets totala användning. Texten tar upp att data från Lorenzs diagram lika gärna kunde ha tagits från Bradfords diagram.

¹⁷³ Brookes 1981, s. 5.

Efterföljande avsnitt 2.5. *The social relevance of the Bradford law* beskriver att människor är komplexa väsen. De uppvisar en stor variation och spännvidd av social begåvning såsom anlag och uppförande. Inom samhällsvetenskapen kan man därför inte förvänta sig att hitta den enhetlighet som man hittar i den fysiska världen. Vidare behandlas specifika variabler, vilka kan mäta det individuella uppförandet genom att räkna fysiska händelser i speciella grupper.

Vidare insisterar Brookes på att insamlingen av information för en sådan analys borde göras med samma noggrannhet som insamlingen av information för ett konventionellt statistiskt syfte. Brookes beskriver ett exempel då en grupp människor träffas på ett informellt och ett formellt möte. Antalet verbala inlägg räknas för varje medlem på dessa möten. På det formella mötet finns en ordförande som påverkar vem som får ordet. Vidare diskuteras den förväntade skillnaden av möten som visas i Bradfords diagram. Det som Brookes antar finna är att det informella mötet frambringar en enkel Bradford med en relativt låg tröskel och det formella mötet frambringar en hybrid Bradford med en relativt hög tröskel. Brookes avslutar med att säga att hans egen observation har lett honom till slutledningen att denna norm bäst kan uttryckas som en oföränderlig rankningsfördelning över några segment av en logaritmisk snarare än en linjär skala, det vill säga genom en enkel Bradfords lag.

Avsnitt 3.1. *The relevance of context* börjar med en metafor, hämtad från en serie som avbildar två silos ståendes sida vid sida. Dessa två silos är förbundna med en horisontell tub ungefär halvvägs upp på sidorna. En specialist förklarar att de framställer information i silon till vänster som de sedan för över genom tuben till den högra silon, där den lagras. Brookes förklarar bilden med att det är typiskt för att information skapas rikligt och lagras systematiskt men inte används effektivt.

I avsnitt 3.2. *Relational indexing* beskrivs att Jason Farrandane omvandlar en sektion i *Chemical abstracts* med konventionella indexeringsstermer till ett relationsindex. När databasen är stor nog gör Brookes en sökning i den efter artiklar om *Liquid Crystals* och får 30 träffar. Texten beskriver hur Brookes gör en grafisk framställning av artiklarna genom att lägga dem i kronologisk ordning och lägga till indexen ett efter ett. De återkommande koncepten länkas samman till noder i ett diagram och ett löst nätverk uppstår. Nätverket kan inte ha ett centrum eftersom det inte finns en teoretisk bas av utvecklingen av *Liquid Crystals*, det saknas i indexeringsanalysen. När de undersökande artiklarna som summerar nya teorier indexerades, valde man att inte indexera teorierna utan texterna indexerades enbart såsom undersökande artiklar. Det beskrivs att Henry Small studerar citerade artiklar inom biokemi och han noterar att det är möjligt att uttrycka citerade idéer genom en ensam formulering, vilka delade ett begränsat antal koncept.

Texten berättar att ovanstående slags analys kan betraktas som preliminär prövande *cognitive space* av strukturer i värld III. Varje nätverk bildar en karta av kognitiva strukturer av vetenskapen där varje fragment av information placeras i en kontext. Dessa strukturer blir kopior av subjektiva kognitiva strukturer som bidrar med utvecklingen av vetenskapen, de synliga kartorna blir de första objektiviseringarna av värld III.

Därefter behandlar texten det faktum att kognitiva kartor inom fält som utvecklas måste ha ett stabilt centrum. Den pågående forskningen medför att det finns områden som

präglas av osäkerhet och otydlighet. Dessa områden inom den pågående forskningen måste finnas med på kartan för att den ska vara av strategiskt intresse för människor med kompetens inom fältet. Vidare behandlas att utvecklingen av relationsindex borde göras pragmatiskt. Vid konstruktion av kognitiva kartor är det inte nödvändigt att börja med ämnets ursprung, utan man kan börja vid någon punkt med någon artikel. När sedan kartorna växer når de någon gång en punkt när de kan användas som databaser. Något som är användbart är dubletter och hur dessa skapas genom överföring från maskinen som innehåller originalet till en annan maskin beskrivs också. Det är möjligt att mäta informationsinnehållet i överföringen, genom detta får man ett mått av den objektiva kunskapen som finns lagrad i databasen. Informationsmått används praktiskt enbart på objektiva kunskapsstrukturer, de mäter enbart förändringen av informationstillståndet. Avslutningsvis beskrivs objektiva kunskapsstrukturer som kompakta informationslager som förblir statiska om de inte underhålls.

4. *Concluding comments*, tar upp att informationsvetenskapen har en viktig roll att spela men för närvarande är det informationstekniken som banar väg och informationsvetenskapen som följer efter. De snabba framstegen inom naturvetenskapen har gjort att tanken om information och dess relation till kunskap har haft ett långsammare tempo. Nu har vi sofistikerad teknologi som länkas till och stöds av vårt arv från 1400-talets Gutenberg, vars användande av informationssystem bygger på idéer från Aristoteles. Dessa idéer har knappt förändrats något. Det bästa man kan göra för att rätta till denna anakronism är att börja tänka mer seriöst omkring information och dess relation till kunskap.

Texten fortsätter med att beskriva den moderna teknikens möjligheter som enligt Brookes är att aktivera statiska kunskapsstrukturer genom att

... set ourselves a remoter target – the exosomatic brain.¹⁷⁴

Vidare behandlas att informationsvetenskapen borde förändra dess nuvarande angelägenheter och Brookes avslutar med att påpeka att det nuvarande paradigmet börjar förändras. Fyra beståndsdelar tas upp som enligt Brookes krävs för att paradigmet ska förändras. Den första är att informationsvetenskap ska erkännas genom att den organiseras och utforskas med tanke på Poppers värld III och objektiv kunskap. Den andra är erkännandet att studien är vetenskapligt framställd i den mening att all information kan observeras offentligt och närmast objektivt. Den tredje är att det erkänns att information och kunskap inte är fysiska utan extra fysiska begrepp som bara existerar i *cognitive spaces*. Den fjärde och sista är att lämpliga tekniker från naturvetenskapen, såsom kvantitativ analys kan vara passande att använda i *cognitive space*, att mänsklig individualitet tas med i beräkningen och att man bättre använder empiriska data, vilka är tillgängliga för samhällsvetenskapen, vid utvecklandet av teorier.

6.1.4 Refigurationsfasen

Det förhållningssätt som texten har till den sociala praktiken är att den uttrycker ett behov av att separera informationshändelser som fysiska och mentala komponenter och utgår från Poppers teori om de tre världarna. Genom diskussionen om åldrande av

¹⁷⁴ Brookes 1981, s. 11.

tidskrifter och citeringsanalys försöker Brookes mäta tillväxten av både fysisk och objektiv kunskap.

I avsnitt 1.2. *The ageing of periodical*, beskrivs hur tillväxten av kunskap är något som berör bibliotekarien och relaterar till de praktiska problem som uppstår i värld I. Bibliotekariens roll att sköta om samlingen med tidskrifter återges, liksom dennas roll att lösa de fysiska problem som uppstår genom att försäkra att biblioteksanvändarna har tillgång till tidskrifterna. Om det finns begränsat med hyllutrymme måste bibliotekarien bestämma vilka tidskrifter som ska finnas tillgängliga direkt i biblioteket och vilka tidskrifter som ska magasineras. Genom att beskriva bibliotekariens roll avspeglas det rådande synsätt som finns inom den sociala praktiken.

Texten talar om informationsvetenskapen men vi kommer i denna text utifrån vårt definitionskapitel att inkludera informationsvetenskapen i biblioteks- och informationsvetenskapen och behandla den som den sociala praktiken. Brookes försöker visa att den sociala praktiken har en viktig roll att spela och han beskriver att det är informationsteknologin som banar väg medan den sociala praktiken följer efter. Naturvetenskapens snabba utveckling i fråga om informationssystem har gjort att tankarna om information och dess relation till kunskap har haft ett långsammare tempo. På så sätt kan man betrakta teknikerna för kunskapsorganisation inom den sociala praktiken som att ha utvecklats snabbt medan de grundläggande idéerna inte har hängt med i samma utsträckning. Brookes anser att man måste börja fundera mer seriöst på information och dess relation till kunskap, han skriver vidare att

Information has already been objectivized; we now regard it as though it were a physical commodity. We next have to objectivize knowledge by linking information fragments into coherent knowledge.¹⁷⁵

Det framkommer när Brookes diskuterar förändringar inom den sociala praktiken att han möts av misstro om att man inom informationsvetenskapen verkligen kan förändra sina nuvarande intressen. Enligt Brookes beror detta på fantasibrist och bristande självtillit. Ibland möts han dock av mer entusiastiska reaktioner främst i USA som gör Brookes mer optimistisk inför möjligheten att en reell informationsvetenskap skulle kunna uppstå. Slutligen hävdar Brookes att

the current paradigm *is* beginning to change.¹⁷⁶

Brookes beskriver att det är fyra huvudbeståndsdelar som behövs för det föränderliga paradigmet. Han önskar att den sociala praktiken ska utforskas och organiseras med hjälp av Poppes värld III om objektiv kunskap och anser att en lämplig teknik att använda är kvantitativ analys. Detta kan tolkas som att den objektivistiska diskursen uttrycker en önskan om förändring av den sociala praktiken.

¹⁷⁵ Brookes 1981, s. 11.

¹⁷⁶ Brookes 1981, s. 11.

6.2 Analys av den andra texten, ”The Cognitive Perspective in Information Retrieval”, i relation till diskursiv praktik och social praktik

6.2.1 Sammanfattning av den andra texten

Texten tar upp de principer som ligger till grund för teorin om polyrepresentation. Denna teori är tillämpad utifrån användares *cognitive space* och *information space* inom återvinningsystem, vilket sätts in i ett kognitivt ramverk. Med polyrepresentation avses att man använder sig av flera sätt för att beskriva ett material vid kunskapsorganisation, exempelvis genom att använda sig av flera indexeringsmetoder samtidigt. Genom att använda sig av polyrepresentation är tanken att man ska kunna representera den allmänna användarens informationsbehov och problemformulering. Texten tar även upp tillämpningen av avsiktlig redundans som en princip för polyrepresentation. Textens syfte är att tillämpa ett kognitivt synsätt på IR (*Information Retrieval*) teori.

6.2.2 Prefigurationsfasen

Iver B. Neumann anser att diskursanalysens uppgift är att studera hur vissa utsagor aktiverar och utlöser en rad sociala praktiker, men också i vilken mån denna utsaga eller påstående bekräftar och vederlägger dessa praktiker.¹⁷⁷ På så sätt kan vi studera denna text genom att försöka se hur texten i sig som utsaga förhåller sig till den sociala praktiken, vilket tas upp mer ingående i refigurationsfasen, men också hur texten, utsagan förhåller sig till prefigurationsfasen. I denna fas ska vi försöka se hur diskursen, dess handlande eller motiv för textproduktion ser ut och vad som föranleder dessa texter, vilket kan ses som orsakssammanhang.

Denna fokusering på att undersöka utsagor benämner Neumann som handlingsbetingelser för tal och handlingar. Han beskriver vidare hur dessa handlingsbetingelser oavbrutet förändras eftersom de är beroende av ständigt nya representationer, vilket enligt honom innebär att diskursen fokuserar på epistemologi och kunskapsproduktion snarare än ontologi. Detta på grund av att man kan se epistemologin som ett uttryck för ett subjekts kunskap och på vilket sätt världen ständigt blir till, medan ontologi betyder läran om hur världen är uppbyggd, det vill säga världen i sitt varande. På så sätt menar han att man kan hävda att det är en handlingsbetingelse för den som utför diskursanalysen att dess ontologiska grundsyn utgår från uppfattningen att världen, såsom den framträder för oss, befinner sig i ständig förändring.¹⁷⁸ I detta kan vi instämma då vi anser oss ha en ontologisk grundsyn om att världen är i ständig förändring och konstruktivistiskt skapad samt omskapande, men vi anser också att diskursen som vi här analyserar ger uttryck för och fokuserar på epistemologi och kunskapsproduktion snarare än ontologi.

I textens allra första stycke vilket kan ses som ett inledande sammandrag av texten skriver Ingwersen att texten anger huvuddragen av ett visst antal principer satta i ett

¹⁷⁷ Neumann 2003, s. 158.

¹⁷⁸ Neumann 2003, s. 158f.

kognitivt ramverk. Senare i introduktionen, 1. *Introduktion* beskrivs hur textens syfte är att applicera ett kognitivt synsätt på IR teori, men också att texten kommer att i

The following section presents and defines the concepts required for the establishment of a cognitive framework for IR.¹⁷⁹

På så sätt kan texten förstås ha ett samband med den kognitiva diskursen och man kan tolka texten som att den förhåller sig till den kognitiva diskursen både genom att vara en del av den och uttryck för den men samtidigt även genom dess vilja att etablera ett kognitivt ramverk för IR teorin.

Texten proklamerar på så sätt en vilja att etablera ett kognitivt ramverk, men beskriver även ett behov av tillämpandet av kognitiva strukturer av olika ursprung som finns inom IR, vilket vi tolkar som detsamma som att hävda en kognitivistisk diskurs. Vidare kan man genom att studera Ingwersens val av referenser analysera texten och hur den på detta sätt förhåller sig till den kognitivistiska diskursen. Genom att exempelvis använda sig av M. De Meys ord från "*The relevance of the cognitive paradigm for information science*" från 1980 beskriver han att från ett kognitivt synsätt på informationsvetenskap blir varje handling av informationsprocesser, oavsett om de är perceptuella eller symboliska, förmedlade av ett system av kategorier och begrepp. Detta leder till att informationsprocessplanen kommer att vara en modell av en användares värld. Ingwersen fortsätter sedan med egna ord och skriver vidare att det

In human information processing the world model constitutes the cognitive space which, consisting of highly dynamic and changeable cognitive structures, controls the perception and further processing of external input, e. g., during communication and IR interaction.¹⁸⁰

Genom att använda och återknyta till en text från 1980 som redan då talar om ett kognitivt paradigm och ett kognitivt synsätt på informationsvetenskapen visar det på att en kognitivistisk diskurs egentligen inte är någonting nytt utan någonting som har funnits under en längre tid inom den sociala praktiken. Trots det skriver Ingwersen fjorton år senare samtidigt om att presentera och definiera begrepp som behövs för att etablera ett kognitivt ramverk inom IR. Ordet etablera skulle kunna tolkas som att inrätta eller grunda ett kognitivt ramverk, vilket skulle kunna tyda på att det är ett nytt epistemologiskt förhållningssätt som ska etableras. Samtidigt kan vi förstå det som att detta egentligen är ett epistemologiskt förhållningssätt som funnits en längre tid. Detta skulle i sin tur kunna innebära att den kognitivistiska diskursen besitter en viss tröghet att formulera sig inom den sociala praktiken.

6.2.3 Konfigurationsfasen

I detta avsnitt kommer vi att studera hur texten är strukturerad och återge dess form.

Rubriken uttrycker explicit att denna text kommer att ta upp ett så kallat kognitivt perspektiv inom informationsåtervinning och lyder "*The Cognitive Perspective in Information Retrieval*". Efter det börjar texten med en inledning där den i korthet tar upp vad den ska behandla, vilket är de principer som finns bakom teorin om

¹⁷⁹ Ingwersen 1994, s. 25.

¹⁸⁰ Ingwersen 1994, s. 25.

polyrepresentation. Denna teori är tillämpad utifrån användares *cognitive space* och *information space* inom återvinningssystem, vilket sätts in i ett kognitivt ramverk. Med polyrepresentation avses att man använder sig av flera sätt för att beskriva ett material vid kunskapsorganisation, exempelvis genom att använda sig av flera indexeringsmetoder samtidigt.

Efter det inledande avsnittet är texten indelad i fyra delar. Det första avsnittet består av en introduktion, *1. Introduction*. Det andra avsnittet består av en beskrivning av det kognitiva förhållningssättet inom återvinningsteori inom biblioteks- och informationsvetenskapen och benämns med rubriken *2. The cognitive approach to IR theory*. Detta avsnitt har två underrubriker, vilka är *2.1 Cognitive Structures in IR* och *2.2 Intentional Redundancy as the Principle for Polyrepresentation*, där avsnitt 2.2 är ytterligare indelat i ännu en underrubrik som lyder *2.2.1 Polyrepresentation of Semantic Entities of Full Text*. Efterföljande avsnitt är *3. Polyrepresentation in IR - the global model*, vilket inte innehåller några underrubriker och fler avsnitt. Efter dessa tre delar följer den sista, vilket är *4. Concluding discussion*.

I det inledande sammandraget står det att texten ämnar ge en översikt över ett antal principer genom ett kognitivt ramverk. Genom att använda sig av polyrepresentation väcker det tanken om att representera den allmänna användarens informationsbehov, problemformulering och områdets arbetsuppgift eller intresse i en struktur av orsakssammanhang såväl som i inbäddade semantiska fulltextenheter, genom de principer som finns för det man skulle kunna kalla för avsiktlig redundans. Enligt Ingwersen skulle denna princip om avsiktlig redundans samtidigt medföra en tillämpning av olika metoder för representation och en variation av IR tekniker av olika kognitivt ursprung för varje enhet. Målet är att textåtervinning ska komma informationsåtervinning så nära som möjligt i en kognitiv bemärkelse.

I avsnittet *1. Introduction* refererar Ingwersen till en tidigare text som han själv har skrivit 1992, "*Information retrieval interaction*", då han beskriver syftet med texten såsom

The aim of this paper is to apply the cognitive point of view to IR theory which, by application of the *cognitive structures* of different origin involved in IR, may improve the intellectual access to information sources and provide an enriched contextual platform to be applied by IR systems to support the users' information seeking.¹⁸¹

Texten fortsätter med att beskriva det som skulle kunna tolkas som syftets mål, vilket är att peka på det potentiella värdet som det skulle kunna innebära i och med att matcha de så kallade multidimensionella variationerna som finns vid representationer. Inneboende existerande, utdragna från eller tolkade ur informationsobjekt men även från det *cognitive space* som finns hos användare. Introduktionsavsnittet avslutas med att beskriva vad de övriga avsnitten kommer att ta upp.

Avsnittet *2. The cognitive approach to IR theory* beskriver hur den världsmodell som finns inom mänskliga informationsprocesser konstituerar *cognitive space*. Dessa individuella *cognitive space*, särskilt de gängse kognitiva, men också de emotionella strukturerna och situationerna är förutbestämda av de erfarenheter som har uppnåtts

¹⁸¹ Ingwersen 1994, s. 25.

genom tid i en social kontext. En automatiserad informationsprocess beskrivs bestå av mänskliga kognitiva strukturer som finns inneboende i system, vilket är föregående själva processen. Vidare beskrivs hur denna informationsprocess ständigt kommer att ske på en lingvistisk teckennivå för kommunikation, aldrig i sig på en kognitiv nivå. Det är endast för en mänsklig mottagare av dessa kommunicerade tecken som perceptionen möjligen kommer att ske på en kognitiv och emotionell nivå, vilket beskriver det kognitiva tillståndet ytterligare genom att

actually transforming the current cognitive states into new states, conceivably providing information transformed into knowledge and novel cognition.¹⁸²

I och med detta beskrivs all mänsklig eller datoriserad kommunikation som att bestå av tecken som med nödvändighet måste omtolkas och omvandlas av en mottagare för att det eventuellt ska kunna transformeras till information på en kognitiv nivå. Konsekvensen av detta beskrivs bestå i att all intention och mening som ligger till grund för en kommunicerad mening kommer omedelbart att försvinna för att sedan vara tvunget att återuppbyggas av en mottagares tolkning och dennas antaganden som gör denna mottagare delaktig i kommunikationsprocessen. På så vis ses datorer eller böcker innehålla förutbestämda och fasta antaganden medan de hos mänskliga mottagare beskrivs som individuellt oförutsägbara, formade av episodiska, semantiska och emotionella erfarenheter. Därav bör vi möjligen observera tre fundamentala kännetecken som är avgörande för IR. Dessa beskrivs som

1) the *uncertainties* and *unpredictabilities* inherent in IR interaction and associated with interpretation, on the side of the user and on the side of the IR system- both as senders, recipients and processors. ...

2) the *presuppositions* and *intentionality* underlying the communicated messages are vital for the perception and understanding of such messages;

3) direct and real information retrieval- as opposed to text retrieval performed at a linguistic level- is only possible by the individual user himself.¹⁸³

För att minska de osäkerheter och oförutsägbarheter som skildras ovan samt underlätta perception och tolkning kommer det kognitiva synsättet med en antydning om att tillhandahålla kognitiva strukturer av kognitiva och fundamentala ursprung, på båda sidor om de så kallade kommunikationskanalerna. På så sätt kan alla kognitiva strukturer som finns inom IR ses som möjligen värdefulla. Därför borde de vara tillgängliga för tolkande syften inom IR. För att påvisa detta hänvisas det i texten till en kognitiv kommunikationsmodell för informationssamspel inom informationsvetenskapen.¹⁸⁴

Avsnitt 2.1 *Cognitive Structures in IR* fortsätter med att beskriva hur de kognitiva strukturerna är manifestationer av mänsklig kognition, reflektioner och idéer. Inom IR beskrivs de ta form genom omgestaltningar som utvecklas via mänskliga aktörer, vilka tillhör kognitiva ursprung, såsom systemdesigners och producenter, tekniska utvecklare, indexerare med flera. Dessa aktörer sätts samman genom dess kognitiva struktur. Även en användares kognitiva struktur och dess avstånd samt kognitiva tillstånd sätts i

¹⁸² Ingwersen 1994, s. 25.

¹⁸³ Ingwersen 1994, s. 26.

¹⁸⁴ Ingwersen 1994, s. 26.

relation till dess sökformulering för att fylla ett informationsbehov. Dessa inneboende informationsbehov beskrivs dels som stabila och väldefinierade men vanligen som initialt vaga och dåligt definierade. Det som blir intressant att ta upp i texten blir följaktligen att etablera metoder som grundar sig i teorin för att stödja dessa inneboende dåligt definierade och växlande informationsbehov. Texten ämnar på så vis försöka överblicka experimentella resultat från laboratoriemiljö med resultat angående undersökningar som framkommit genom verklighetsbaserade informationssökningsbeteenden.

Antagandet om inre kausalitet som är associerat med formandet av informationsbehovet förebådar en utökning av begreppet ASK (*Anomalous State of Knowledge*)¹⁸⁵ som hypotes, liksom Dervin och Nilans teori om att skapa mening, genom att använda kognitiva uppgiftsanalyser som närmar sig systemdesign. Användaren beskrivs enbart som kapabel att beskriva vad denna¹⁸⁶ vet vid en given tidpunkt i enlighet med sitt gängse kognitiva tillstånd, men inte vad denna inte vet än, vilket är vad användaren faktiskt söker efter. Därför är det troligt att användaren enbart kommer att formulera vaga frågor för information genom att formulera fragment av sitt gängse kognitiva tillstånd.

Genom att referera till Belkins forskning, protokollanalys samt Saracevic och Sus storskaliga forskning vad gäller onlinesystem förmedlade med användares interaktion beskrivs att man kan få insikt om fenomenen vaghet och osäkerhet. Dessa är associerade med problemformulering som görs vid förmedlande användarinteraktion och möjligheten att faktiskt kunna skaffa information vad gäller *cognitive space*, men också vad gäller gensvar av system. Även i Ingwersens tidigare arbete framträder liknande mönster vid en återanalys. Det refereras även till Murtonen och Järvelins arbete där de har funnit att olika typer av informationsbehov kan se väldigt olika ut, uppradade från väldefinierade i mindre komplexa frågor till vaga eller odefinierade behov vid väldigt komplexa frågor. Vad som endast verkar vara definierat är frågan i sig själv och det område som rör frågan.

Vidare beskrivs inte bara frågan vad, men den än mer viktiga varför, då den senare avgör värdet på det återvunna materialet. Värdet är exempelvis relaterat till det underliggande problemet, arbetsuppgift och domän. Det här fenomenet av olika typer av relevans relateras i texten förslagsvis till det nyttovärde som introducerades av Cooper.

¹⁸⁵ ASK (*Anomalous state of knowledge*) är ett begrepp som har introducerats av Belkin 1980. En persons *state of knowledge* kan beskrivas som en persons kunskapsstruktur, eller det som utgör personens världsbild. ASK uppstår då en person ställs inför ett problem och den egna kunskapsstrukturen inte räcker till för att lösa problemet. Det kan beskrivas som ett gap mellan en persons kunskap och upplevda behov av kunskap för att lösa problemet. Gapet är informationsbehovet. Denna förklaring av begreppet kan läsas i "*Hur används informationsbegreppet?: En jämförande studie mellan två forskningsområden*" av Olof Sundin (1997), under rubriken "*Informationsbegreppet diskuterat inom LIS*", vilken går att finna på <http://www.hb.se/bhs/ith/2-97/os.htm> [2005-05-06].

¹⁸⁶ I texten beskrivs användaren som "he", på andra ställen i texten som "him/its", aldrig som "her". Denna uppsats avsikt är inte att anlägga ett genusperspektiv och använda feministisk teori men det känns dock viktigt att betona att detta med fördel skulle kunna göras och att vi inte heller har för avsikt att ansluta oss till ett så ogenomtänkt språkbruk som talar om en användare utifrån enbart manliga förtecken. Därför väljer vi att inte använda ordet han, utan väljer istället att inte könsbestämma användaren.

I avsnittet 2.2 *Intentional Redundancy as the Principle for Polyrepresentation* härleds principen om avsiktlig redundans som tillämpas vid polyrepresentation inom IR till de argument som har framförts av Sparck Jones vad gäller nödvändigheten av att arbeta genom redundans. Det beskrivs som olika sätt att referera till samma begrepp och länka samman olika begrepp i form av ett begreppslikt nätverk som appliceras över de underliggande informationsobjekten. Sedan beskrivs hur så många och så olika kognitiva strukturer som möjligt borde vara tillgängliga och användas under IR interaktion utifrån ett kognitivt perspektiv.

Syftet med att använda avsiktlig redundans utifrån ett kognitivt synsätt tas upp och det ämnar utöka principerna i användares *cognitive space* genom att utnyttja dess kognitiva strukturer. Vidare beskrivs polyrepresentation och hur kombinationen med överlappning av kontrollerade indexeringstermer tillsammans med naturligt språk ger de bästa återvinningsresultaten, bättre än att använda de två metoderna separat. En av få undersökningar som belyst överlappning av indexeringstermer och sökning av citationsindexering ges genom att referera till McCain. Texten resonerar vidare om de två kognitiva strukturer som finns hos indexerare och författare. Dessa är olika vilket är att vänta utifrån ett kognitivt synsätt. Avsnittet avslutas med att se det föreslagna realistiska alternativet att konsekvent erhålla simultan men kognitivt olika representation av en gängse användares situation vad gäller informationsbehov, inramad av principen om avsiktlig redundans.

I avsnitt 2.2.1 *Polyrepresentation of Semantic Entities of Full Text* definieras de adekvata semantiska enheterna i fulltext som de minsta enheterna i en given text som ger en mottagare ett semantiskt avgränsat område. Tillämpandet av små delar av traditionella dokument för representation och återvinning beskrivs inte som någonting nytt. Utan hänsyn till dokumentet i fråga kan man anta att det i en text är paragrafer och enskilda figurer eller tabeller som skapar de minsta semantiska begränsade enheterna. Det är dessa enheter som möjligen kommer att ge den information som eftersöks. Enligt denna text visar både empiriska bevis på detta såväl som intuition. Dock tas även negativa konsekvenser upp i texten genom att använda sig av små enheter av fulltext för återvinning. Exempelvis är det möjligt att variationen av olika metoder för representation kommer att minska. En annan negativ aspekt skulle kunna vara att det blir svårt att tillämpa mänskliga indexerares tolkning på små enheter med avsikt att tilldela representationer som i huvudsak kommer från element som inte nämns i texten, men som kan vara av värde för återvinning och användare.

Slutligen tas det upp på vilket sätt olika dokument kan ha sin specifika oberoende stil, sätt att skriva och formulera en text, vilket varierar från domän till domän. En summering av tillämpningen för principerna för avsiktlig redundans i anslutning till paragrafer görs, då de utvalda semantiska enheterna, polyrepresentation kan ta sig flera uttryck. Ett minimum av tre kognitiva strukturer för representation och återvinningsmetoder anses kunna vara involverade, vilka är

1) the authored *text itself*, including overlaying headings and, in certain document types, including the citations to other texts. In addition, structures of *other authors* actually citing the paragraph- or at least the page holding it- may be involved. This latter representation is only applicable to certain document types;

2a) the *method(s) applied to representing* the paragraph via form(s) of automatic indexing and linguistic text analysis;

2b) the *retrieval technique(s)* applied to the original text and such forms of representations. The representations and the techniques may be identical, since each partial match technique also may serve as means to automatic indexing at single-term level;

3) the domain-dependent *thesaurus structure* (if existing) applied to and supporting the representations.¹⁸⁷

Det beskrivs vidare att för var och ett av ovan nämnda ursprung är åtminstone en version av en representativ struktur möjlig att vara närvarande i relation till den samma semantiska enheten, men ett flertal simultana versioner kan faktiskt förväntas närvara. Flera återvinningsprinciper kan därmed användas samtidigt, såsom exempelvis vektormodellen, den probabilistiska och klustring. Varje modell kommer på så sätt att återvinna olika typer av paragrafer med olika slag av överlappning på ett avsiktligt sätt.

I avsnitt 3. *Polyrepresentation in IR - the global model* beskrivs att både den globala modellen för polyrepresentation av semantiska enheter inom *information space* men också användares inneboende kognitiva struktur följer principerna för avsiktlig redundans. Detta görs utifrån den figur som tidigare nämnts angående en kognitiv kommunikationsmodell för informationssamspel inom informationsvetenskapen. Texten beskriver utifrån denna figur dels hur man kan se hur elementen formar de polyrepresentativa enheterna för en användares *cognitive space*. Dels likt ett vertikalt sätt, likt ett från toppen och nedåt orsakssammanhang som går mot informationsbehovet. Varje kognitivt element, exempelvis en arbetsfråga, problem och mål eller informationsbehov, kan ses som ett sätt att forma en bas för fortsättande utformning i en horisontell riktning. Båda dessa sätt ses dock som viktiga för att tillämpa principen om logisk osäkerhet som en alternativ återvinningsprincip. En tredje dimension av kontext som beskrivs i detta sammanhang skapas av den nivån av konceptuell bakgrundskunskap som en användare har, vilket kan associeras med dennas gängse kognitiva tillstånd. Även en fjärde dimension benämns som tid, vilken finns med under varje återvinningstillfälle, vilket betecknar föränderligheten och variationen vid inneboende kognition och verbal formulering.

Vidare beskrivs gränssnittet inneha en nyckelroll vid ovanstående scenario, men också den avgörande punkten att bedöma den kognitiva naturen och informationsbehovets egenskap. Som exempel då gränssnittet bör se ut på olika sätt ges genom att beskriva en användares behov genom att antingen vilja verifiera och lokalisera dokument eller istället ha ett behov som är mer av ämnesinriktad natur. I anslutning till detta refereras det till Bates så kallade Berry- utplockande sökbeteende. Denna metafor utökas i texten till att även omge det möjliga återbildandet av det underliggande problem eller mål som kan vara vagt utvecklat till en början hos en användare. Vid ett vagt inneboende informationsbehov poängteras att gränssnittet borde koncentrera på de återstående kognitiva elementen inom användaren genom att verka för ett *information space* som tillåter att man kan följa och utforska konceptuella vägar.

Dessutom nämns möjligheten att kombinera eller koncentrera alla de återvunna uppsättningar av enheter utan hänsyn till vilken kognitiv struktur de tillhör i användarens *cognitive space* genom vilken typ av representation eller IR teknik de är återvunna. I huvudsak gör detta att denna procedur medför att betrakta frågan, problemet och uppgiftsformuleringen, men även en domänbeskrivning som en stor

¹⁸⁷ Ingwersen 1994, s. 29.

manifestation av informationsbehovet. Det tilläggs att de strukturerade men olika uppsättningarna av återvunna semantiska enheter kan bli sammansatta till en resulterande uppsättning där rankningen primärt kommer att bero på den grad av överlappningar mellan de olika uppsättningarna. Slutligen i avsnittet beskrivs att denna modell skulle vara möjlig att implementera i ett flertal pågående experiment.

I det avslutande avsnittet 4. *Concluding discussion* beskrivs det kognitiva förhållningssättet inom IR teori vara någonting som stöds av empiriska bevis från såväl informationssökningsundersökningar som studier vilka är gjorda i en operationell miljö. Polyrepresentation av användares kunskapsrymd tyder på att det inte bara representerar det allmänna informationsbehovet, utan det är mer viktigt att nå in i de underliggande problemområdena, aktuella arbetsuppgifter och den dominerande arbetsdomänen. Informationsbehoven som är inneboende hos en användare beskrivs återigen i grund och botten som betraktade att vara av vag och föränderlig natur. Det påpekas dock att de kan existera i stabil och väldefinierad form i enlighet med den gängse problemformuleringen hos användaren i den specifika situationen.

Vidare diskuteras reliabilitet och validitet och det beskrivs att för relevansbedömningar antyder och tillåter teorin relativa, men statistiska reliabilitetsbedömningar. Relativ men irreliabel bedömning beskrivs ofta vara fallet vid återvinningsexperiment. I en statistisk mening beskrivs alla laboratorieexperiment som är baserade på en persons grundläggande relevansbedömningar som högst irreliabla och otillräckliga. Ytterligare tas partiell relevans och differentierad relevans upp. Det förstnämnda möjliggörs och är nödvändigt som en följd av att semantiska enheter och inte hela dokument är huvudobjekten för bedömning och återvinning. Det senare innebär däremot att ämnesrelevans fås genom arbetsuppgifter och problemrelevans.

Avslutningsvis tas det upp att det ideala borde vara att verkliga situationer skulle vara tillämpade i forskningsdesign istället för att vara simulerade. Det betydelsefulla anses vara att ta ett metodologiskt steg vidare genom att införliva de problem som rör begrepp som reliabilitet och validitet, vilka är kända från samhällsvetenskapen i allmänhet och marknadsforskning i synnerhet. Dessa begrepp ses som viktiga komponenter för all slags relevans och nyttobedömning.

6.2.4 Refigurationsfasen

Texten förhåller sig till den sociala praktiken så till vida att den i stort försöker lägga fram en förbättrad teori och metod för informationsåtervinning. Detta görs genom att applicera ett kognitivt förhållningssätt samt genom att tillämpa teorin polyrepresentation och principen för avsiktlig redundans.

Den tidigare nämnda figur som det återknyts till vid ett antal gånger i texten är kopplad till den sociala praktiken genom att beskriva figurens funktion som är att visa kognitiv kommunikation av informationssamspel inom den sociala praktiken. I denna text benämns den sociala praktiken som informationsvetenskap, men enligt vår tolkning av biblioteks- och informationsvetenskapen, vilket tagits upp i definitionskapitlet är det i detta sammanhang detsamma som vår användning av den sociala praktiken.

När syftet med texten beskrivs i avsnitt 1. *Introduction* såsom att tillämpa ett kognitivt synsätt för IR teori, vilket vi redan tidigare under avsnitt 7.2.2 *Konfigurationsfasen* har citerat, tycker vi ändå att det är av betydelse att återigen återge en del av detta citat för att sätta samman det med den sociala praktiken. Därför kan vi återigen studera syftet med att använda ett kognitivt synsätt genom att använda kognitiva strukturer av olika ursprung, vilket beskrivs som en möjlighet att

improve the intellectual access to information sources and provide an enriched contextual platform to be applied by IR systems to support the users' information seeking.¹⁸⁸

Denna berikade kontextuella plattform som ovan beskrivs kan ses som den sociala praktiken, vilken här utifrån ett kognitivt synsätt anses kunna stödja användares informationsökning genom att bli tillämpat av IR system. På så sätt står den sociala praktiken i hög grad i relation till utformningen av IR system och dess användning liksom den kognitivistiska diskursen i sig kan ses påverka utfallet av den sociala praktiken. Texten i sig kan på så sätt tolkas som att den strävar efter en omformulering av den sociala praktiken så till vida att den kontextuellt ska berikas i och med att man tillämpar ett kognitivt synsätt.

En intertextuell koppling mellan texten och den sociala praktiken kan ses då man studerar på vilket sätt texten refererar till de tidigare undersökningar som redan har gjorts inom den sociala praktiken. Det visas exempelvis genom de redan tidigare nämnda arbetena av Belkin, Saracevic och Su, Murton och Järvelin samt Ingwersen. Men även återgivandet av ASK genom att beskriva en utvidgning av denna hypotes, vilken på så sätt sätts i relation till antagandet om ett inneboende orsakssammanhang som är associerat med utformandet av ett informationsbehov. Vidare görs även en koppling till Dervin och Nilans teori om att skapa mening, genom att använda kognitiva uppgiftsanalyser vid närmandet av systemdesign. Genom att använda tidigare teorier samt utvidga och förändra dem, kan man tolka det som ett utslag av att förändra och omformulera hela den sociala praktiken, som utifrån texten bör ta nya utgångspunkter då man kommer att arbeta vidare.¹⁸⁹

Texten är kopplad till den sociala praktiken genom att ta ställning utifrån ett användarperspektiv, genom att ta upp användares kognitiva interagerande med IR system. Detta blir tydligt då man kan jämföra denna text med den ämnesbeskrivning för magisterutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap som går att finna under Högskolan i Borås hemsida och institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap. Där tar man på ett liknande sätt som det som beskrivs i texten upp användares interaktion med informationssystem. Där poängteras bland annat behovet av att utveckla kunskaper om användares villkor och behov av information men också deras interaktion med informationssystem.¹⁹⁰

Ytterligare något som visar på att texten tar sin utgångspunkt i ett kognitivt användarperspektiv inom den sociala praktiken är textens uttryck för att göra

The attempt to exploit further the cognitive structures constituting the

¹⁸⁸ Ingwersen 1994, s. 25.

¹⁸⁹ Ingwersen 1994, s. 27.

¹⁹⁰ Högskolan i Borås, Inst. Biblioteks- och informationsvetenskap / Bibliotekshögskolan 2003-04-30, <http://www.hb.se/bhs/Master/ämnesbeskrivning%2020030430.pdf> [2005-04-14].

Cognitive Space of users- e. g., in the form of work task or goal in order to improve the retrieval situation- is not unknown in user-oriented IR research.¹⁹¹

Ovanstående tyder på att det redan inom den sociala praktiken finns en tydlig användarorienterad IR forskning, men att den text vi analyserar i relation till diskursiv praktik och social praktik försöker att utveckla de kognitiva strukturerna ytterligare.

I det sista avsnittet 4. *Concluding discussion* kopplas texten till den sociala praktiken genom att texten resonerar till begreppen reliabilitet och validitet i förhållande till de undersökningar som görs inom den sociala praktiken. En del laboratoriska experiment beskrivs kritiskt och som irreliabla och otillräckliga. I och med detta kan texten tolkas som att den försöker lyfta fram och förändra den rådande undersökningssituationen till att innefatta fler så kallade verkliga situationer, vilka inte enbart simuleras utan faktiskt används som de är i undersökningsdesign. Genom att lyfta fram betydelsen av begreppen reliabilitet och validitet uttrycks en önskan om att ta ett metodologiskt steg framåt. Detta kan tolkas som att textens relation till den sociala praktiken är att den sociala praktiken bör omformuleras mot en högre metodologisk medvetenhet.

6.3 Analys av den tredje texten, ”Better Dead Than Read: Further Studies in Critical Classification”, i relation till diskursiv praktik och social praktik

6.3.1 Sammanfattning av den tredje texten

Texten tar upp att det under de senaste åren¹⁹² har skett en del förbättringar vad gäller de verktyg som vanligen används inom den sociala praktiken. Trots detta råder det fortfarande en del missförhållanden, partiska förhållanden och fördomar som behöver förbättras ytterligare. Texten avser att ta upp och illustrera dessa missförhållanden med exempel från nionde upplagan av *Library of Congress Subject Headings* (LCSH), den nittonde upplagan av *Dewey Decimal Classification* (DDC) och den tredje förkortade upplagan av *Universal Decimal Classification* (UDC). Texten erbjuder inga slutgiltiga lösningar på dessa missförhållanden utan vill snarare visa på att de fortfarande existerar.

6.3.2 Prefigurationsfasen

Man kan studera diskursen inte enbart genom att betrakta hur den formar och omformar sociala strukturer och processer, eller för den delen sociala praktiker, utan även på vilket sätt diskursen speglar dem.¹⁹³ På så sätt kan man studera den konstruktivistiska diskursens förhållande till texten och i förlängningen med den sociala praktiken genom att betrakta det konstruktivistiska och kritiska förhållningssätt som den förhåller sig till, vilket man kan se som den rådande sociala praktiken.

¹⁹¹ Ingwersen 1994, s. 27.

¹⁹² Med de senaste åren menas de år som gått mellan Fosketts text ”*Misogynists All; A Study in Critical Classification*”, som skrevs 1971 och denna text ”*Better Dead than Read: Further Studies in Critical Classification*”, som skrevs 1984.

¹⁹³ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 68.

I och med att anlägga och lyfta fram ett kritiskt konstruktivistiskt förhållningssätt i texten kan man förstå och tolka diskursens vilja att dels förändra ett rådande förhållningssätt som enligt den konstruktivistiska diskursen finns inom den sociala praktiken. Men man kan även i ljuset av detta förstå hur en rådande social praktik ser ut. Liksom att den konstruktivistiska diskursen har för avsikt att kritisera och visa på de rådande missförhållanden som finns inom den sociala praktiken. Detta gör att man kan tolka det som att texten även lyfter fram och speglar de rådande förhållandena som den avser att kritisera.

Enligt Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips tolkning av Fairclough använder han bruket av substantivet med artikel, exempelvis en diskurs eller diskurserna, vilket visar på ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv. Detta menar de innebär att man kan tala om en bestämd diskurs som kan skiljas från andra diskurser.¹⁹⁴ I detta sammanhang kan det tolkas som att det tyder på att det finns fler diskurser där den konstruktivistiska kan ses som en av dem. Det kan även ses som att det kritiska förhållningssättet som den konstruktivistiska diskursen anlägger ger betydelse åt upplevelserna utifrån ett bestämt perspektiv. Således formar det konstruktivistiska och kritiska förhållningssättet diskursens sätt att betrakta verkligheten men också det sätt som den väljer att återge och kommentera den, vilket exempelvis kan göras genom text.

Den konstruktivistiska diskursen ser omvärlden som konstruerad, vilket gör att den kan använda sig av två sätt för att agera. Dessa två sätt är dels det dekonstruerande kritiska anslaget och dels arbetet med rekonstruktiv förändring. När vi studerar denna text i relation till diskursiv praktik och social praktik kan vi se dess dekonstruerande kritiska anslag, då klassifikationssystemen LCSH, DDC och UDC plockas isär och bryts ner genom en rad exempel på missförhållanden inom systemen. Detta visar på ett tydligt grepp som används inom den konstruktivistiska diskursen och kopplar på så sätt texten till denna diskurs.

På samma sätt som Ingwersens text "*The Cognitive Perspective in Information Retrieval*" visade på en diskursiv tröghet, kan man även se denna diskursiva tröghet att etablera sig inom en social praktik vid analyserandet av denna text. Den text som vi nu analyserar knyter an till en text som Foskett skrivit tretton år tidigare "*Misogynists All*", med bakgrund av den och en redogörelse för DDC och LCSH skriver han nu att

Both schemes are certainly better than they were, but we can still open the pages almost at random and find examples of peculiarities that can raise a smile, albeit in some cases a wry one.¹⁹⁵

Detta visar att det inte är särskilt mycket som har hänt under dessa tretton år för att etablera den konstruktivistiska diskursen som social praktik, även om texten visar på att den i lika stor utsträckning finns och har ett berättigande i och med att missförhållandena i stor utsträckning finns kvar. Förmodligen kan man betrakta dess existens som att den kommit för att stanna så länge det kommer att finnas missförhållanden samt partiska fördomar att påvisa och kritisera.

¹⁹⁴ Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 72.

¹⁹⁵ Foskett 1984, s. 347.

Man kan tolka diskursens svårighet att etablera sig i och med de svårigheter denna diskurs tycks ha att komma fram till genomförbara praktiska lösningar att tillämpa inom den sociala praktiken. Detta visar texten genom att Foskett skriver att

In 'Misogynists All' I offered no solution, only a problem; thirteen years later, I am still not able to offer a final solution, though I hope I have shown that the problem still exists.¹⁹⁶

På så sätt kan man tolka den konstruktivistiska diskursen först och främst som en diskurs som belyser problem, rådande partiska fördomar och missförhållanden inom den sociala praktiken främst genom att kritisera de etablerade klassifikationssystemens struktur och hierarkiska ordning. Mer sällan kommer den med praktiska förslag på lösningar som är riktigt konkreta och direkt applicerbara som metoder inom den sociala praktiken. De lösningar som eventuellt erbjuds tenderar att vara relativt vaga vilket texten ger uttryck för genom att beskriva

The solution, if there is one, may lie in an 'agonizing reappraisal' of what it is we are trying to do, combined with a greatly increased use of the computer for subject retrieval of information-but that use must be a great deal more sophisticated than our present 'try(w)it(w)and(w)see' approach.¹⁹⁷

På så vis kan man tolka den konstruktivistiska diskursens vilja att förändra genom att först och främst tillämpa ett annorlunda förhållningssätt vilket skulle vara mer omprövande och omvärderande än det rådande. Genom tendensen att vilja förändra genom nya epistemologiska förtecken torde det vara svårare och kräva längre tid än om man kunde presentera en genomslagskraftig och konkret lösning. I och med detta tar förändringen längre tid, vilket leder till att skapa den diskursiva trögheten som råder.

6.3.3 Konfigurationsfasen

Den här texten introduceras med en kort inledning direkt efter rubriken men är till skillnad från de två tidigare texterna inte indelad i några avsnitt eller underrubriker. Den för istället i sin helhet ett resonemang utifrån de missförhållanden som Foskett anser finns bland de verktyg som är allmänt förekommande inom biblioteks- och informationsåtervinning. I rubriken "*Better Dead Than Read: Further Studies in Critical Classification*" ges en explicit antydning om att denna text kommer att studera klassifikation utifrån ett kritiskt förhållningssätt.

I inledningen, som är skriven med kursiv stil och är en slags sammanfattning av det som texten kommer att handla om framkommer det att texten ska ta upp de missförhållanden samt partiska förhållanden och fördomar som enligt Foskett finns. Detta kommer att göras genom att visa ett antal exempel från den nionde upplagan av LCSH, den nittonde upplagan av DDC och den tredje förkortade upplagan av UDC. Vi kommer inte att återge alla exemplen då vi anser att de är likartade till sin karaktär och anser att det räcker med att visa några stycken för att kunna återge och förstå sammanhanget.

Texten som sedan följer på inledningen är skriven i löpande brödtext med en del, vad man skulle kunna kalla poetiska citat. Denna brödtext varvas sedan under hela texten

¹⁹⁶ Foskett 1984, s. 358.

¹⁹⁷ Foskett 1984, s. 358.

med ett antal exempel från redan ovan nämnda klassifikationssystem, vilket i stort gör att brödtexten utgörs av en kommenterande ansats utifrån de givna exemplen för att på så sätt kunna belysa dessa.

Intertextualitet innebär att varje språkligt yttrande, som exempelvis denna text, bär med sig en form av bagage från tidigare relationer med texter, vilket påverkar både dess nya relationer med texter men också dess position i nya sammanhang.¹⁹⁸ Denna beskrivning visar att det inte enbart är denna text i sig, utan även tidigare texter som denna text exempelvis refererar till som kommer på sätt och vis att påverka analysen, då dessa har varit medskapande till den text som föreligger vår analys. För utan exempelvis tillblivelsen av de klassifikationssystem som Foskett har valt att kritisera, skulle inte den text som vi analyserar i relation till diskursiv praktik och social praktik ha blivit till. Detta sätt att betrakta hur texter använder sig av föregående texter genom att referera och citera dem är i sig ett eget undersökningsområde. Detta kan belysas av det arbete som Lynne (E. F.) Mc Kechnie, George R. Goodall, Darian Lajoie-Paquette och Heidi Julien berättar om i "*How human information behaviour researchers use each other's work: A basic citation analysis study*".¹⁹⁹

Det är föga troligt att denna text skulle ha skrivits om det inte varit så att dessa system, LCSH, DDC och UDC, enligt Foskett innehåller många missförhållanden. På så vis går dessa texter i ständig dialog med varandra, då man även kan tolka klassifikationssystem utifrån samma kriterier som annan text. Tolkningen av klassifikationssystem som text är någonting som exempelvis Joacim Hansson har gjort då han beskriver att för att göra en verklighetsrelaterad tolkning av SAB-systemet (Sveriges Allmänna Biblioteksförening) krävs det att man tillämpar en helhetssyn på systemet som text. Genom att betrakta det som en öppen text framträder på så sätt bilden av en helhet tydligt, en helhet som han menar inte annars skulle vara möjlig att se om man istället skulle plocka ut och behandla varje del separat, något som han anser att den traditionella klassifikationsforskningen ofta har tenderat att göra.²⁰⁰ Genom att betrakta systemen som text som står i dialog med varandra kan man på så sätt se hur dialogen fortsätter att omskapas om och om på nytt varje gång Fosketts text sedan i sin tur används i andra sammanhang.

Texten börjar med att Foskett konstaterar att det är tretton år sedan han skrev "*Misogynists All*". Under detta intervall har det funnits två upplagor av LCSH, den åttonde och den nionde, och två upplagor av DDC, den artonde och den nittonde. Den nya upplagan av *Bliss Bibliographic Classification* (BBC) tar långsamt form, *Library of Congress classification* (LCC) fortsätter sin policy med kontinuerlig revidering och återutgivning av varierande schema, noterbart är *Social Science* inom *Class H*.

1981 stängde *Library of Congress* (LC) sin kortkatalog, kombinerat med en förändring av AACR2 (Anglo American Cataloguing Rules, 2: a Uppl.) vars avsikt var att förändras till en bibliografisk onlineservice. En viktig fråga som Foskett ställer är om det har skett några större förändringar med verktygen man arbetar med, som avspeglar de tretton års utveckling inom både praktik och teori. Eller om det är så att vi är sadlade vid och belastade med samma hinder för bättre informationsåtervinning som vi var för mer än ett decennium sedan. Foskett menar att man enbart delvis kan besvara frågan,

¹⁹⁸ Neumann 2003, s. 158.

¹⁹⁹ Mc Kechnie, Goodall, Lajoie -Paquette & Julien 2005.

²⁰⁰ Hansson 1999, s. 70, 69.

huruvida vi påstår att klassifikation och katalogisering är hjärtat av professionell biblioteksvetenskap.

Vidare tas det upp att DDC har förbättrats mycket och även att positiva försök har gjorts genom att ta bort de värsta exemplen på otillfredsställande och befängda scheman. LCSH har förbättrats, men den enorma möjligheten som gavs genom avslutningen av katalogen har passerat. Recensenter såsom exempelvis G. Bull och N. Roberts skriver fortfarande om DDC.

Foskett menar att de kommentarer som fälls om LCSH förefaller koncentrera sig på de brister som finns. Detta visar sig till exempel genom produktionen av den nionde utgåvan som sker utan en detaljerad lista av allmänna underavdelningar, vilken var inkluderad i den åttonde, listan måste lämnas ut separat. Vidare beskriver Foskett att bägge scheman säkerligen är bättre än de var, men vi kan fortfarande öppna en sida på måfå och hitta exempel på egendomligheter som kan orsaka leenden, om än syrliga i några fall. Foskett menar att

The sensitive subjects – religion, politics, sex – are still sensitive, as the following examples will attempt to show.²⁰¹

En del av problemen som enligt Foskett framträder i LCSH är den pessimistiska människosyn som den har, särskilt mot kataloganvändare. Dessutom måste det fortfarande medges att det finns fördomar mot det kvinnliga könet, vilket omedelbart hittas när man vänder sig till avdelningen *Boys* och *Girls* i den åttonde utgåvan. Flera se även-hänvisningar är vanliga i båda fallen, men i andra fall finns det olikheter. I den fullständiga revideringen som hade utlovats för LCSH9 snyggades några av missförhållandena till men de flesta är kvar.

Foskett diskuterar att pojkar får religiös utbildning, medan flickor blir gravida och får ungdomslitteratur skriven om dem, fastän Foskett menar att den mesta ungdomslitteratur som han läste som tonåring var definitivt gjord för pojkar och flickor tilläts på nåder. Kanske kan denna skillnad förklara varför det inte finns några *Grandfathers* medan *Grandmothers* finns med, då de biologiska fakta som finns motsäger frånvaron av *Grandfathers*.

I ett annat exempel hämtat från LCSH8 jämförs se även-hänvisningarna under *Delinquent girls* och *Delinquent woman* och där återfinns några olikheter igen. Ekot av attityden av H. E. Bliss som nämndes i *"Misogynists All"* återfinns under *Delinquents*. Defekter var brottsligt och brottslighet var länkad till *Idiocy*, *Insanity* och *Inefficiency*, *Intellectual*. Texten fortsätter med att lösningen på detta var enkel, kastration. Foskett beskriver att denna attityd är implicit, och systemet själv är smörja.

Den misantropiska synen mot unga som illustreras i LCSH skildras genom *Groupies* från vilken det bara finns ett led från *Youth*. När Foskett studerar liknande uppslag vilka kan ha blivit länkade till detta hittar han *Camp followers* som är det gamla namnet för groupies, vilka förefaller vara kvinnor. Detta knyts samman med avdelningen *Boys as soldiers* och Foskett funderar om inte upphovsmannen till sången *"Where Have All the Flowers Gone?"* har tittat igenom LCSH.

²⁰¹ Foskett 1984, s. 347.

Naturligtvis är *Groupies* länkade till *Rock music* eller snarare till *Rock musicians* och *Rock groups* men inte i LSCH fastän alla tre uppslag används. Popmusik förekommer inte alls men har en hänvisning från den direkta formen *Popular music* till det inverterade uppslaget *Music, Popular (Songs etc.)*. Här återfinns varierande sorter av popmusik såsom bland annat *Country*, *Gospel* och *Salsa*, ett uppslag som ständigt måste användas, medan *Soul music* inte klassificeras med ett eget uppslag, medan däremot *Reggae music* är bestämt begränsat till Jamaica.

Denna sorts inkonsekvens begränsas inte till musik. Om man studerar ordet barock, finner man att det inte används som ett uppslagsord, alla uppslag är i inverterad form, med ett undantag *Baroque literature*. Placeringen av reproduktion av kartor är legitimt placerad under *Maps-Reproduction*, om det inte vore för nästa uppslag som är *Reproduction of money, documents, etc.* Detta leder i sin tur till ifrågasättandet om kartor inte är dokument.

I UDC inom *Social strata, (income) groups and classes* hittas en rimlig ordning, tills man kommer till botten av samhällshopen där man hittar *Clergy*. Dess medlemmar antas stå över pengar och *Officials*, vilka skulle placeras högre i listan om en bråkdel av det påstående mutandet, som man hör om, är sanna.

Facetter för *Political parties. Party systems* studeras. Där kan man se den sorts förvirring som den förbryllade väljaren kan mötas av. Det beskrivs att *Christian Democrats* finns inklämd mellan *Communists and Bolshevists* på ena sidan och *Nationalists* och *Fascists and National Socialists* på den andra sidan. Texten handlar om att *Democrats* och *Republicans* kan trösta sig med att de ingendera är *Monarcists* eller *Revolutionaries and Anarchists* och att det finns ett begränsat val av religiösa partier. Vidare är *Independents* smidigt länkade till *Parties representing special interests*, vilket verkar förnuftigt.

Folk har vanor, inkluderat kvinnor, flickor och förmodligen marsianer, vilket är något som man enligt Foskett såg i "*Misogynists All*". Detta leder vidare till frågan om DDC har ändrat synsätt sedan dess och svaret blir att lite har ändrats, men inte tillräckligt. Vid analysen av *Customs of life cycle* hittas *Birth customs*. Ett exempel inkluderas *infanticide*, vilket kunde visa de följande framställda *name giving* och *baptism* som överflödiga. *Courtship and betrothal* följs helt passande av *Wedding and marriage* som leder till *Relations between sexes*. Nedan återges ett av många exempel som Foskett pekar på

- 390 Customs, etiquette, folklore
- 391 Customs of life cycle and domestic life
 - .1 Birth, puberty, majority
 - .12 Birth customs
 - Examples: couvade, infanticide, name giving, baptism
 - .3 The home and domestic arts
 - .4 Courtship and betrothal
 - Examples: bundling, infant betrothal, bride purchase
 - .5 Wedding and marriage
 - .6 Relations between sexes
 - Example: chaperonage
 - .9 Treatment of aged
- 390 Death customs
- 391 General customs

- Including swearing
- .1 **Eating, drinking, using tobacco**
- .2 **Special occasions**
- .3 **Games, toys, dances**
- .4 **Official ceremonies and observances**
- .5 **Pageants, processions, parades**
- .6 **Fairs**
- .7 **Customs of chivalry**
- .8 **Dueling and suicide**
- .9 **Cannibalism**²⁰²

Vidare konstaterar Foskett att svordomar är så vanliga att de finns inkluderade under uppslaget *General customs*. De allmänna sedvänjorna avslutas med duellering, självmord och kannibalism. Kannibalism fick sin placering i schemat tidigt som ett exempel på *Customs of war*, i den artonde utgåvan, 1971, flyttades den till *General customs* med ett eget uppslag 394.9. Det noteras att det inte är klart vad detta tyder på, om det är förändringar i krigsseder eller erkännandet av att det råder brist på mat i världen. *Cannibalism* har även en plats i UDC. Den finns under *Privat and family* 392 där man hittar *Meals* 392.8 som innehåller två underavdelningar, 392.84 *Vegetarianism* och 392.89 *Cannibalism*. Slutligen leder detta fram till frågan om vilket slags familjeliv det rör sig om.

Därefter redogörs att DDC delar LCSHs antipati mot kvinnor och ungdomar. Ett exempel från *History of World War 2* visas där barn listas med andra ickestridande, pacifister och fiende sympatisörer. Det finns inte någon antydning om några *juvenile participants*. Sedan beskrivs *Wife beating as a crime* vara något som citeras som specifika aspekter av äktenskap medan barnamord, tillsammans med folkmord är en bekant metod av befolkningskontroll.

Vidare tas det upp att varhelst folk är involverade sticker sex fram sitt fula huvud och DDC är inget undantag. Det finns kvarlevor av fördomar från det förgångna i DDC18, *Homosexuality* är inkluderad under *Abnormal sexual relations* medan *Sex instruction, guides and manuals* finns som en del av *Marital sex relations*. Därefter noterar Foskett att det finns ett exempel av förvirring av facetter som visas i *illegitimacy*, en egenskap, vilken är en underavdelning av *Premarital relations*, en aktivitet. Det beskrivs även att DDC19 i en större omfattning genomgår expansionen av *Sociology* som verkar gå till en annan ytterlighet genom att försöka ge alla former av sexuella aktiviteter lika stort utrymme.

När man studerar LCSH finner man att även där verkar det vara någon sorts fixering vid sex. Foskett menar att det fattas ett uppslag, *Sex in humor, wit, etc.*, fastän han är säker på att detta material existerar. Det har funnits åtminstone en seriös studie av smutsiga skämt, men kanske är det fortfarande under arbete i LC. Sedan konstateras det att *Sadism in moving-pictures* har ett eget uppslag men att *Pornography in motion pictures* inte är att föredra, utan man hänvisas till *Sex in moving-pictures* som om sex och pornografi vore synonyma.

Foskett noterar att inom detta fält har även UDC egendomligheter. Härnäst frågar Foskett vad man ska göra med sekvensen *Sex customs* som leder från 392.62 *Concubinage* genom 392.63 *Celibacy* till 392.64/.65 *Promiscuity and prostitution*.

²⁰² Foskett 1984, s. 353f.

Foskett påminns om ett passande citat från Williams Shakespeares Kung Henry den femte.

Foskett presenterar ett annat exempel, för att inte bli anklagad för någon sorts fixering. Det beskrivs att det tog LCSH ungefär tjugo år att erkänna uppslaget *Computers* som acceptabelt och i deras expansion återfinns några fel som har uppstått. Det finns se även hänvisningar i *Computers* till *Information storage and retrieval systems* och till *Minicomputers* men inte till *Microcomputers* fastän detta uppslag existerar. Det finns se även hänvisningar under uppslaget *Microcomputers* till *Zilog Model Z-80 (computer)* som i själva verket är en mikroprocessor, det finns ingen korsreferens till *Microprocessors* fastän uppslaget används och det finns en hänvisning från *Minicomputers*.

Därefter ifrågasätter Foskett om dessa svagheter verkligen spelar någon roll och om läsaren är berörd av hyllarrangemanget eller avdelningarna i våra kataloger. Svaret på de båda frågorna anser Foskett vara ett genljudande ja. Vidare fortsätter Foskett en diskussion om att vi under många år hävdade att klassifikation och katalogisering är kärnan av våra professionella aktiviteter. Detta gör att man kan undra om det här är det bästa vi kan åstadkomma, är det då förvånande att man inte tar vår yrkesverksamhet seriöst. Detta leder vidare till ifrågasättandet om vår yrkesverksamhet inte tas seriöst kan vi då förväntas få betalt som professionella. För tretton år sedan i *"Misogynists All"* erbjöd Foskett inte heller några lösningar utan istället uppmärksammades problemen. Fortfarande erbjuds ingen lösning utan han hoppas att han har visat att problemen existerar. Lösningen, om det finns en sådan, kan ligga i en upprivande omvärdering av vad vi försöker göra kombinerat med en ökad användning av datorer för ämnesåtervinning av information.

Avslutningsvis uttrycker Foskett en tro att de dagar med en stor samling i klassificerad ordning har passerat. Kritiker av detaljerad klassifikation har utpekat problemet med långa notationer när de används på böcker i hyllan. Problemet beskrivs uppstå både för läsaren som försöker använda hyllarrangemanget och för bibliotekspersonalen som försöker upprätthålla det. Stora samlingar blir ohanterliga och syftet med att kunna botanisera i samlingen förloras. Foskett föreslår att vi ska tänka i termer av mindre samlingar, klassificerade i den omfattning som gör att det blir lättare att söka i hyllorna och att materialet blir tillgängligt genom datorbaserad bibliografisk service. Att man fortfarande vill använda detaljerad klassifikation i kataloger och index är inget problem, när datorer väl är programmerade kan de hantera långa och komplexa notationer utan svårigheter. LC har tvingats att göra vissa ändringar i LCSH på grund av datorerna och andra förbättringar kommer att följa.

Till sist tror Foskett att tiden när läsarna inte längre vill tolerera den sorts dårskap som de nu är påtvingade närmar sig. Foskett uttrycker en förvåning över att man inom professionen har tolererat det så lång tid. Avslutningsvis sägs att de verktyg som används nu skulle vara bättre döda än lästa.

6.3.4 Refigurationsfasen

I stort sett all förändring sker långsamt, vilket tyder på att om en diskurs har lång varaktighet innebär det förmodligen att den har förvandlat vissa sociala praktiker till rutin. Då en social praktik ser ut som den gör finns det enligt Neumann skäl att tolka den som ett system som upprätthåller sig själv. Om den sociala praktiken förblir som den är innebär det alltså att vissa relationer inom diskursen antagligen är oförändrade. Dessa relationer upprätthålls som en form av normalitet, enligt Neumann, medan andra relationer framstår som mindre normala eller rentav onormala.²⁰³

Neumann menar vidare att det krävs ett hårt diskursivt arbete för att upprätthålla en diskurs. Den tröghet som blir följderna av detta kommer att fungera självbevarande för de rådande sociala praktikerna och på så vis försvåra möjligheten att formulera, men även att introducera andra sociala praktiker.²⁰⁴

Med ovanstående i åtanke och det vi tidigare har nämnt i prefigurationsfasen vad gäller den diskursiva trögheten kan vi studera denna text av Foskett, vilken tyder på den diskursiva trögheten inom den sociala praktiken. Foskett beskriver i texten att han tretton år tidigare skrev "*Misogynist All*". Under de år som har passerat mellan den texten och den vi analyserar i relation till diskursiv praktik och social praktik har det utkommit två nya upplagor av LCSH, den åttonde och den nionde upplagan och två upplagor av DDC den artonde och nittonde upplagan. Han tar upp hur den nya upplagan av BBC långsamt håller på att ta form och hur LCC fortsätter med sin hållning om kontinuerlig omarbetning, genom återutgivning av flera avdelningar, såsom *Social Sciences* inom *Class H*.²⁰⁵

Utifrån detta undrar Foskett vilka större förändringar vi har sett inom dessa verktyg som vi använder oss av, vilka möjligen skulle återge de tretton åren av framsteg inom både praktik och teori. Eller om det är så att vi är sadlade vid och belastade med samma hinder för bättre informationsåtervinning som vi var för mer än ett decennium sedan. Han menar att man endast kan ge ett ofullständigt svar på dessa frågor, men skriver vidare att

if, as we claim, classification and cataloging lie at the heart of professional librarianship, we can only echo the immortal words attributed to the poet laureate writing on the occasion of the illness of the Prince of Wales:

‘Across the wires the electric message came:

He is no better; he is much the same.’²⁰⁶

Vår tolkning av hans ord blir att han menar att det kunskapsorganisatoriska arbetet med klassifikation och katalogisering är hjärtat av den sociala praktiken och borde ligga i dess fokus. Trots det har nästintill ingenting hänt under tretton år för att förändra de missförhållanden som råder inom de verktyg som används inom den sociala praktiken. Detta tyder på att den sociala praktiken är färgad av en viss diskurs att förändringar av den sociala praktiken sker långsamt.

²⁰³ Neumann 2003, s. 119f.

²⁰⁴ Neumann 2003, s. 119.

²⁰⁵ Foskett 1984, s. 346.

²⁰⁶ Foskett 1984, s. 346f.

Vidare fortsätter texten med att ta upp huruvida dessa svagheter inom systemen verkligen spelar någon roll och huruvida läsare, eller användare verkligen bekymrar sig om arrangerandet av hylluppställning eller avdelningar i våra kataloger. Svaret som ges i texten på dessa funderingar kommer från Foskett med orden

I believe the answer to both of these questions is a resounding YES.²⁰⁷

Enligt Foskett har vi i många år ansett att klassificering och katalogisering har varit kärnan för vår professions aktiviteter. Synen på professionen kan kopplas till den sociala praktiken och hur den påverkar professionens utformande. Texten fortsätter med att ta upp huruvida vi kan vara förvånade över att inte bli tagna på allvar som profession om de resultat som presenteras inom klassifikationssystemen är det bästa vi kan komma med. Vidare fortsätter texten med att dessutom fråga om vi verkligen kan förvänta oss att få betalt som profession om vi inte heller kan tas på allvar som en sådan.

Texten fortsätter med att beskriva hur synen på stora kollektioner inom klassifikationsordning har försvunnit och att vi istället bör börja tänka på mindre kollektioner som samtidigt kan erbjuda ett lättare sätt att botanisera och söka i samlingen. Möjligen är det så att vi fortsättningsvis kommer att behöva detaljerad klassifikation i våra kataloger och index, men detta torde inte innebära några problem då datorer kan hantera långa och komplexa notationer utan svårigheter. Datorer har redan tvingat LC att göra vissa förändringar i LCSH och texten ger uttryck för att andra förbättringar troligtvis kommer att följa med datorernas hjälp.

Slutligen kan man se textens relation till den sociala praktiken och de användare som finns däri genom att texten uttrycker en förhoppning och tro om att de dårsaker som nu bedrivs inom den sociala praktiken och tvingas på dess användare kommer att sluta att tolereras. De kommer inte att tolereras av användarna men inte heller av dem som är verksamma inom den sociala praktiken. Om de verktyg som används inom den sociala praktiken avslutar Foskett med att proklamera

Indeed the tools that we are using now would be 'better dead than read'.²⁰⁸

Detta påstående uttrycker textens förhållande till den rådande sociala praktiken och dess verktyg som används i form av först och främst klassifikationssystem och kan inte annat än sägas beskriva ett kritiskt förhållningssätt.

I prefigurationsfasen har vi analyserat hur texten förhåller sig till diskursen genom att försöka studera hur texten uppstått inom diskursen, hur diskursen manifesterats i texten men också på textens vilja att förändra och omformulera diskursen. Vi har även analyserat hur de tre texterna och diskurserna förhåller sig till kunskapsorganisation. I konfigurationsfasen har vi valt att återge texterna utifrån dess struktur och form. I refigurationsfasen har vi analyserat hur texterna förhåller sig till den sociala praktiken och hur dessa kan sägas ha påverkat varandra.

Vid analysen av Brookes text ”*The foundations of information science. Part IV. Information science: The changing paradigm*” i relation till diskursiv praktik och social praktik framkommer det i prefigurationsfasen att den objektivistiska diskursen försöker

²⁰⁷ Foskett 1984, s. 357.

²⁰⁸ Foskett 1984, s. 358.

hantera och beskriva information på ett objektiva sätt för att på så sätt undvika att information hanteras på ett subjektivt sätt. Texten uttrycker en önskan att detta ska lösas genom att utgå från Karl R. Poppers tre världar och utgår främst från värld III. I refigurationsfasen tas det upp att informationstekniken har utvecklats snabbare än tankarna om information och dess relation till kunskap. Brookes menar att en lösning kan vara att mer seriöst börja fundera på information och dess relation till kunskap.

Vid analysen av Ingwersens text "*The Cognitive Perspective in Information Retrieval*" i relation till diskursiv praktik och social praktik framkommer det i prefigurationsfasen att diskursen är skapad utifrån ett behov av att tillämpa ett kognitivt synsätt och utveckla kognitiva strukturer av olika ursprung som finns inom IR. Det framkommer att diskursen funnits under en längre tid men inte riktigt kan ses som etablerad än. Vidare tas det i refigurationsfasen upp att den sociala praktiken manifesteras och omformuleras genom att den berikas kontextuellt i och med tillämpandet av ett kognitivt synsätt. Genom att använda detta synsätt i IR system anser man kunna stödja användarnas informationssökning.

Vid analysen av den tredje texten av Foskett "*Better Dead Than Read: Further Studies in Critical Classification*" i relation till diskursiv praktik och social praktik framkommer det i prefigurationsfasen att diskursen är skapad genom att den kritiskt granskar den sociala praktiken. Det är främst genom att kritiskt granska klassifikationssystem och lyfta fram de missförhållanden som finns inom systemen som detta görs. Sedan beskrivs det i refigurationsfasen att diskursen är kritisk till den sociala praktiken och att få förändringar har gjorts angående de missförhållanden som lyfts fram inom klassifikationssystemen. Detta tyder i sin tur på att en diskursiv tröghet råder inom den sociala praktiken.

Efter att texterna i relation till diskursiv praktik och social praktik har analyserats genom att använda Ricoeurs processororienterade mimesisbegrepp kommer vi att återknyta denna analys med uppsatsens tidigare kapitel i kapitel 7. *Konklusion*. Analysen visar på relationen mellan texter och diskurser i förhållande till den sociala praktiken. Vi kommer i kapitel 7. *Konklusion* att återknyta analysen som har gjorts i detta kapitel tillsammans med de tidigare inringade diskurserna och ta upp deras förhållande till varandra samt eventuella skillnader.

7. Konklusion

Tanken med det här kapitlet är att det ska ses som en sammanfattande diskussion av uppsatsen. Vi kommer att återknyta analysen med de tidigare kapitlen i uppsatsen men också redovisa våra erfarenheter av arbetet. Vår tidigare angivna övergripande frågeställning och preciserade frågeställning kommer att kopplas till diskussionen i detta kapitel. Först kommer vi att ta upp hur vi har ringat in tre epistemologiska diskurser. Därefter kommer vi att diskutera de tre epistemologiska diskurserna utifrån den tidigare forskningen men också utifrån teori och metod. Vi kommer även att diskutera de epistemologiska diskursernas syn på kunskapsorganisation och hur vi har kunnat se att det manifesteras i texterna som fått representera varsin diskurs. Sedan genomförs en metodologisk reflektion där begreppen reliabilitet och validitet tas upp liksom tankar om fortsatt forskning. Till sist genomförs en sammanfattande analys och vi beskriver våra slutsatser att utifrån de tre epistemologiska diskurserna analysera deras skillnader i synsätt vad gäller kunskapsorganisation.

7.1 Återknyttande diskussion

Tidigare i uppsatsen har det framkommit att det inom den sociala praktiken finns epistemologiska ståndpunkter. Exempelvis har Birger Hjørland och Hanne Albrechtsen pekat på att klassifikationer av discipliner mer eller mindre i sig själv uttrycker och upprätthåller vissa epistemologier. De anser att valet av fundamentala strukturer reflekterar underliggande epistemologiska ståndpunkter, där kunskap är inordnad utifrån underliggande universella principer.²⁰⁹ Hjørland menar att en möjlighet till insikt om epistemologier skulle kunna uppnås genom att skaffa en större kunskap om deras styrkor och svagheter som hänger samman med deras skilda lösningar och framsteg gällande vetenskapliga metoder.²¹⁰

För att kunna studera de epistemologiska ståndpunkterna samt deras syn på kunskapsorganisation och om det är möjligt att tolka dessa ståndpunkter som diskurser rymmer vår övergripande frågeställning tre frågor, nämligen

- Vilka kunskapsteoretiska ståndpunkter finns det inom biblioteks- och informationsvetenskapen?
- Hur ser de kunskapsteoretiska ståndpunkterna på kunskapsorganisation?
- Är det möjligt att tolka de kunskapsteoretiska ståndpunkterna som tre diskurser inom biblioteks- och informationsvetenskapen? En objektivistisk, en kognitivistisk och en konstruktivistisk?

Utifrån de epistemologiska ståndpunkter som den sociala praktiken rymmer kan man på olika sätt tolka och förstå olika spår, förhållningssätt och riktlinjer. Enligt oss rör det sig om flera epistemologiska ståndpunkter och inte en allena rådande. Dock väljer vi i denna uppsats att inte gå in på vilka dessa är då det är en alltför övergripande fråga som

²⁰⁹ Hjørland & Albrechtsen 1999, s. 132.

²¹⁰ Hjørland 1998b, s. 613.

vi inte har utrymme och möjlighet att besvara. Därför besvaras inte den första frågan i den övergripande frågeställningen. Därför har vi inte heller studerat hur dessa ståndpunkter ser på kunskapsorganisation då det är för omfattande och vi har heller inte besvarat den andra övergripande frågan i denna uppsats. Den tredje frågan anser vi är möjlig att besvara genom att använda Norman Faircloughs diskursbegrepp för att ringa in och tolka de epistemologiska ståndpunkterna i form av tre diskurser. Dessa diskurser relaterar vi till Joacim Hanssons tre grundhållningar inom biblioteks- och informationsvetenskapen.²¹¹ Genom att tolka tre epistemologiska diskurser har vi kunnat analysera deras syn på kunskap, organiserandet av denna och deras kunskapsproduktion. Vi vill studera hur diskurserna och deras syn på kunskapsorganisation manifesteras i text, vilket vi gör genom att analysera tre texter i relation till diskursiv praktik och social praktik. Texterna ser vi som representanter för varsin diskurs. För att genomföra detta preciserar vi vår frågeställning med ytterligare tre frågor, som vi ser som metodologiska verktyg för analysen. Dessa frågor är

- Hur manifesteras de tre epistemologiska diskurserna i text?
- Vilken syn har de tre epistemologiska diskurserna på kunskapsorganisation och hur manifesteras det i text?
- Hur förhåller sig de tre epistemologiska diskurserna till fysisk och intellektuell syn på kunskapsorganisation?

I och med att vi väljer att tolka och ringa in tre epistemologiska diskurser anser vi att man lättare kan förstå och betrakta de epistemologiska ståndpunkter som finns inom den sociala praktiken. Genom att vi gör denna indelning av diskurser tycker vi att man kan se deras relation till varandra på ett liknande sätt som det som har framkommit utifrån den tidigare forskningen. Enligt John M. Budd har en deterministisk syn om ett inneboende positivistiskt angreppssätt för forskning senare kritiserats och gjort att en mer uttalad skepticism inför den positivistiska epistemologin har vuxit fram.²¹²

På ett liknande sätt som ovanstående beskriver, anser vi med hjälp av de inringade diskurserna och den första preciserade frågan, att man på sätt och vis kan se den objektivistiska diskursen som den tidigare rådande diskursen inom den sociala praktiken. De övriga två diskurserna, den kognitivistiska och den konstruktivistiska kan ses stå i uttalat kritiskt och skeptiskt förhållande till den objektivistiska diskursen. Detta anser vi tyder på att den kognitivistiska och den konstruktivistiska diskursen har uppstått som ett resultat av de tillkortakommanden som kan ses råda inom den objektivistiska diskursen. Om det inte vore för att den objektivistiska diskursen till stor del gjorde anspråk på att kunna återspegla ett objektivt och evigt sant kunskapsuniversum i form av klassifikationssystem och standardiseringar skulle det troligtvis inte finnas en lika stark anledning till uppkomsten av andra ifrågasättande diskurser.

S. R. Ranganathans arbete med *Colon Classification*, som byggdes på en uttalad objektivistisk grund, har sedan dess tillblivelse haft en framträdande roll inom kunskapsorganisation.²¹³ Sett ur ett historiskt perspektiv kan man se att hans arbete

²¹¹ Hansson 1999, s. 31f.

²¹² Budd 1995, s. 315.

²¹³ Langridge 1995, s. 11.

följer i en idétradition som härstammar från filosofer såsom Aristoteles och Platon. Deras syn på objektiva begrepp och ämnen samt logiskt uppbyggda system har tagits upp av Hope A. Olson i anslutning till kunskapsorganisation.²¹⁴ Man kan se den objektivistiska diskursen som en utveckling ur denna tradition då den står för rationalitet och logiskt uppbyggda system. Även Karl R. Poppers värld III kan härledas till den objektivistiska diskursen då den består av objektiva teorier, problem och argument, där kunskap är kunskap utan ett vetande subjekt.²¹⁵ I relation till den sociala praktiken är det många som på olika sätt refererar till Poppers världar. Ett exempel på det är Chaim Zins som när han beskriver objektiv kunskap nämner Poppers värld III då den beskriver objektiv kunskap.²¹⁶ Ett annat exempel ges av Robert Abbott då han använder Poppers värld II för att beskriva varför och hur subjektiviteten berör den sociala praktiken.²¹⁷

Vi anser att det är möjligt att urskilja tre epistemologiska diskurser. Vi menar dock att just den indelning som vi har valt att göra i den här uppsatsen genom den objektivistiska diskursen, den kognitivistiska diskursen och den konstruktivistiska diskursen är just vår. Vi anser att indelningen kan öka förståelsen av epistemologier inom den sociala praktiken. Dock är vi väl medvetna om att indelningen skulle kunna ha gjorts på andra sätt, vilket skulle kunna vara intressant att se, men då skulle det ha blivit en annan uppsats.

7.2 Diskursernas skilda syn på kunskapsorganisation

I detta underkapitel kommer vi att återknyta till och besvara den andra preciserade frågan. Utifrån denna fråga framkommer det att de diskurser som man kan relatera till varsin text har olika syn på kunskapsorganisation. Eftersom det inom den sociala praktiken finns skilda synsätt på kunskapsorganisation, dess teori och metoder leder detta till att det uppstår olika diskurser.

I texterna manifesteras det genom att den objektivistiska diskursen enligt vår tolkning står för en mer logisk och rationell syn på kunskapsorganisation. Det är en syn som försöker hantera subjektiviteten vid kunskapsorganisation genom att hävda objektiva regler och samtidigt i stor utsträckning använder sig av matematiska lagar och formler för att visa på sina ståndpunkter. Ofta talar man inom diskursen om klassifikationssystem, då det är där som man försöker finna logiska och rationella sätt att inordna ämnen, efter vad vi skulle kalla för skapade hierarkier.

Den kognitivistiska diskursen har däremot en annan syn på hur man bör hantera subjektiviteten vid kunskapsorganisation. Enligt vår tolkning kan man snarare se dess förhållande i motsats till den objektivistiska diskursen. Detta på grund av att man inom den kognitivistiska diskursen har en mer accepterande hållning mot subjektivitet. Denna subjektivitet kan sägas finnas hos författare, de som arbetar på olika sätt med kunskapsorganisation och i slutändan användarna, som ska tillgodogöra sig det organiserade materialet. Denna diskurs ser på kunskapsorganisation utifrån användarnas interaktion med informationssystemen och hur dessa system skulle kunna förbättras.

²¹⁴ Olson 1999, s. 65.

²¹⁵ Popper 1967, s. 67.

²¹⁶ Zins 2004, s. 51.

²¹⁷ Abbott 2004, s. 98.

Den konstruktivistiska diskursen har ett kritiskt förhållningssätt gentemot den givna strukturen. Det är en diskurs som sällan egentligen verkar komma med konkreta lösningar utan snarare arbetar med att lyfta fram oegentligheter och missförhållanden. På så vis är det troliga enligt oss att denna diskurs har utvecklats med anledning av att den objektivistiska har funnits till och den kommer med all sannolikhet att finnas till så länge det finns partiskheter och fördomar att lyfta fram och peka på. Denna diskurs utmärks genom dess sätt att lyfta fram dessa oegentligheter ofta från ett dekonstruerande, vanligen av klassifikationssystemen, där man genom att exemplifiera utifrån systemen tenderar att bryta ned dem till små delar.

Det finns dock även inom den konstruktivistiska diskursen en yttring som försöker att bilda ett helhetsmönster i sin kritik, vilket ofta görs genom att man studerar klassifikationssystemen som text för att sätta in dem i ett större sammanhang. Men det vanliga sättet, dit vår utvalda text hör är till det dekonstruerande arbetssättet.

7.2.1 Ämnesanalys och klassifikation

En viss slags klassificering och kategorisering kan sägas finnas i nästan allt vårt mänskliga beteende. Ranganathan beskriver exempelvis hur ett barn bedriver kunskapsorganisation genom att instinktivt gå till väga med att indela saker i tämligen homogena grupper och dessutom arrangera dessa grupper i något så när behjälplig ordning. Denna tendens att indela och gruppera saker enligt någon form av likhet består sedan livet ut.²¹⁸ Detta är alltså ett vanligt förekommande beteende som kan sägas ske relativt oreflekterat och det är inte förrän man stöter på problem med att tolka en situation eller när situationen kan beskrivas som tvetydig som vi inser de svårigheter som man ställs inför vid epistemologiska val.²¹⁹ Detta visar på att det är först då vi tvingas konfrontera och bli medvetna om våra val som vi förmodligen i högre utsträckning blir mer medvetna om våra epistemologiska ståndpunkter som påverkar och ligger till grund för dessa val.

Klassifikation och katalogisering ses av många som en grundläggande del av kunskapsorganisation och till och med för den sociala praktiken. Exempelvis A. C. Foskett beskriver det som hjärtat för professionens verksamhet.²²⁰ I och med att det ses som en viktig del är det också viktigt att ta upp den nära sammankopplade verksamheten ämnesanalys. Den åtskillnad som kan göras mellan dessa två företeelser eller inte göras kan ses styras utifrån den syn man har på hur kunskapsorganisation ska bedrivas. Vår tolkning är att man kan se ämnesanalysen som mer sammankopplad med den kognitivistiska diskursen än med de övriga två diskurserna.

Enligt Clare Beghtol kan man säga att specifika klassifikationssystem som analytiska instrument producerar olika slags ämnesanalys som på så vis påverkar densamma.²²¹ Hjørland menar att olika typer av återvinningspråk påverkar ämnesanalysen, vilket rentav i sig själv skulle kunna vara ett beslut om stödande av ett visst system för ämnesanalys.²²² På så vis kan man tolka olika effekter som skulle kunna påverka

²¹⁸ Ranganathan 1989, s. 15.

²¹⁹ Janik 1996, s. 55f.

²²⁰ Foskett 1984, s. 346.

²²¹ Beghtol 1986, s. 104.

²²² Hjørland 1997, s. 42f.

ämnesanalysen men han menar att de metoder som används för att bestämma ett dokument ämne är nära relaterade till de teorier som behandlar mening, tolkning och epistemologi.²²³

I och med detta kan man koppla arbetet med ämnesanalys till den kognitivistiska diskursen då tonvikt läggs på hur man tolkar ett ämne, vilket vi tolkar som en koppling till de kognitiva beteenden som föreligger ett ämnesbestämmande. Detta tycker vi kan ses i relation till den diskussion vi tidigare har tagit upp utifrån Begthol och Hjørland då de resonerar omkring vad ett ämne handlar om, *aboutness* och dess mening eller ämnesteoretiska potential.²²⁴ Enligt Begthol blir åtskillnaden mellan dessa begrepp att man kan se *aboutness* som någonting objektivt, vilket man kan härleda till den objektivistiska diskursens syn på indelning av ämne. Medan mening däremot kan ses som subjektivt utifrån hur ett dokument kommer att användas.²²⁵ Man skulle också kunna tolka Hjørlands teori om att ett dokument *aboutness* bestäms av dess kunskapsteoretiska potential, utifrån att dessa skulle kunna vara flera. Dock menar han att dessa kunskapsteoretiska ideal, vilket vi anser att man skulle kunna tolka som flera kognitivt subjektiva, är inneboende objektiva.²²⁶

Till skillnad från Begthol och Hjørlands syn om att ämnesanalysen skulle påverkas av ett eventuellt klassifikationssystem eller återvinningspråk anser Derek W. Langridge att ämnesanalysen är oberoende av ett klassifikationsschema eller klassifikationssystem. Däremot anser Langridge att översättningsprocessen, vilket är den process som genomförs då man efter ämnesanalysen tolkar resultatet av denna till en passande klassifikationskod eller indexeringssterm, är relaterad till exempelvis ett klassifikationsschema.²²⁷ Vår tolkning av denna skillnad är som vi tidigare nämnt att Begthol och Hjørlands synsätt står för den kognitivistiska diskursen medan Langridge tillhör den objektivistiska diskursen.

Langridges syn på ämnesanalys och beskrivande av kunskap kan ses som en logisk och rationell indelning utifrån filosofiska belägg. Han förespråkar den praktiska nyttan av att dela in ämnen i tolv kunskapsformer, vilka härrör från den objektivistiska diskursen. En fördel med att använda dessa tolv kunskapsformer vid analys av ett dokument är att det kan ses som permanent och på så sätt oberoende av det klassifikationssystem som används.²²⁸ Vid arbetet med kunskapsorganisation bör man enligt Langridge först bestämma vad ett dokument är. Detta anser han att man kan göra på ett tillfredställande sätt med hjälp av de logiska kunskapsformerna. Därefter kan man ämnesbestämma dokumentet och säga vad det handlar om med hjälp av *topic*.

²²³ Hjørland 2001, s. 774.

²²⁴ Begthol 1986 och Hjørland 1992a.

²²⁵ Begthol 1986, s. 85.

²²⁶ Hjørland 1992a, s. 198.

²²⁷ Langridge 1989, s. 6f.

²²⁸ Langridge 1989, s. 24.

7.2.2 Fysisk och intellektuell syn på kunskapsorganisation

I detta avsnitt återknyter och besvarar vi den tredje preciserade frågan. Utöver förespråkandet av den pratiska nyttan, vilket man skulle kunna säga tillhör en mer fysisk syn inom kunskapsorganisation kan man se dess verksamhet även utifrån intellektuella förtecken. Vid kunskapsorganisation kan det finnas ett behov av ett system för intellektuell placering men också för den fysiska placeringen. Den intellektuella placeringen är inte fixerad på samma sätt som den fysiska placeringen och kan på så vis uppfattas som föränderliga begrepp som resultat utifrån kunskapsorganisation och klassifikationsarbete.²²⁹

Vi anser att man kan koppla den fysiska synen på kunskapsorganisation vilket resulterar i fysisk placering till den objektivistiska diskursens syn på ett hierarkiskt indelat klassifikationssystem som korresponderar mot ett kunskapsuniversum med en objektiv och universell kunskapsstruktur. Den intellektuella placeringen härleder vi till en mer intellektuell syn på kunskapsorganisation. En mer intellektuell syn kan man enligt oss koppla till ett mer kognitivistiskt förhållningssätt i och med den tolkningsprocess som sker när man ger materialet dess intellektuella placering, i enlighet med den kognitivistiska diskursen. En mer intellektuell syn kan också kopplas till den konstruktivistiska diskursen i och med det kritiskt dekonstruktiva och poststrukturalistiska förhållningssätt som Olson använder då hon pekar på att klassifikationssystemen är universella. Genom att kritisera de universella klassifikationssystemen som i första hand kan ses hantera pragmatiska förhållanden lyfter hon fram ett mer intellektuellt förhållningssätt genom att framlägga tre principer. Den första är att skapa överträdelser mellan gränser. Den andra är att skapa utrymme, snarare än att fylla igen dem. Den tredje är att vara dynamiska och vända sig till de relevanta områdena i en särskild kontext. Dessa principer lyfts fram för att utveckla ett antal tekniker som ska användas för att skapa utrymme för de marginaliserande.²³⁰

Ett annat sätt att se på den fysiska och intellektuella synen på kunskapsorganisation kan göras genom A. I. Chernyis distinktion mellan vad som kallas naturlig och artificiell klassifikation. Med naturlig klassifikation menas den klassifikation som är baserad på användning av kännetecken som är inneboende i objektet eller fenomenet. Artificiell klassifikation baseras däremot genom att man använder sig av vilket kännetecken som helst, som utifrån en pragmatisk utgångspunkt är viktig för att beskriva objektet.²³¹ Den naturliga klassifikationen har enligt oss ett samröre med den fysiska synen på kunskapsorganisation då de begrepp som väljs tas direkt från det fysiska dokumentet. Den artificiella klassifikationen kopplar vi däremot till den intellektuella synen då de begrepp som väljs kan vara vilka som helst utifrån ett mer intellektuellt förhållningssätt som även kan ses som en mer tolkande och kognitiv process. Artificiell klassifikation kan härledas till den kognitivistiska diskursen då man inom denna diskurs ser arbetet med klassifikation som en kognitiv process där klassifikationssystem kan ses som en mellanliggande länk som fungerar som en intermediär mellan författare, klassifikatörer och användare.²³²

²²⁹ West 1984, s. 435.

²³⁰ Olson 1996, s. 310.

²³¹ Chernyi 1997, s. 6.

²³² Hansson 1999, s. 32.

7.3 Metodologisk reflektion

Utifrån vår förförståelse om att det finns epistemologiska ståndpunkter inom den sociala praktiken har den här uppsatsens syfte varit att studera hur dessa epistemologiska ståndpunkter skulle kunna tolkas i form av diskurser. Vi vill även studera vilken syn dessa diskurser har på kunskapsorganisation och hur detta manifesteras i text. Vi har haft ett kompletterande syfte att pröva om det är möjligt att kombinera Ricoeurs mimesisbegrepp tillsammans med Faircloughs begrepp.

Vår övergripande frågeställning består av tre frågor, vilka vi har utvecklat till en preciserad frågeställning som vi har använt som verktyg för att analysera våra utvalda texter i relation till diskursiv praktik och social praktik. Vi presenterar den preciserade frågeställningen i slutet av teori- och metodkapitlet därför att vi har sett den som nära sammankopplad med vårt metodologiska tillvägagångssätt. Vi analyserar hur diskurserna manifesteras med hjälp av den första preciserade frågan, främst i anknytning till prefigurationsfasen, som har fokuserat på diskursen. Frågorna har också använts för att se hur diskurserna och deras syn på kunskapsorganisation och en mer fysisk och intellektuell sådan, har manifesterats i text, vilket vi har gjort främst i konfigurationsfasen. Med hjälp av den tredje övergripande frågan har vi kunnat koppla den sociala praktiken till refigurationsfasen.

Genom att använda oss av Ricoeurs mimesisbegrepp som en övergripande struktur har vi mer processororienterat kunnat tränga in i analysen utifrån tre olika infallsvinklar i och med arbetet med de tre faserna. Vi har tolkat prefigurationsfasens syn på berättelsen och där försökt att analysera den diskursiva praktiken som utgångspunkt för texten. I konfigurationsfasen har vi tolkat gestaltandet av skapandet, som har satts samman till ett sammanhängande förlopp och utgjort berättelsens handling, för att kunna förstå detta som textens form och struktur. I refigurationsfasen beskrivs en nygestaltning som vi har tolkat som den omformulering som kan ske inom den sociala praktiken. Faircloughs begrepp tycker vi har befruktat arbetet med dessa faser vid analysen av texterna då dessa har hjälpt oss att strukturera analysen. Genom att i varje fas kunna använda oss av begreppen, diskursiv praktik, text och social praktik har det hjälpt oss att tolka och förstå hur delarna hänger samman och relaterar till varandra. Vi har funnit det intressant att pröva kombinationen av dessa begrepp och försökt vara så tydliga som möjligt i vår tolkning av dessa begrepp för att öka reliabiliteten.

Vi har funderat på hur vi ur ett metodologiskt perspektiv skulle kunna analysera texterna och samtidigt ge dem ett mer explicit utrymme. Iver B. Neumann har utifrån ett metodologiskt perspektiv sett det som en huvudpoäng att i princip återge diskursernas olika stämmor oducerat. Man kan se det som att det ligger en huvudpoäng i att låta många stämmor klinga då man arbetar diskursanalytiskt eftersom utsagan är viktig och grundläggande för analysenheten.²³³ Han beskriver vidare att oavsett diskursens omfång kommer huvudreferenserna alltid att bestå av ett förhållandevis begränsat antal texter.²³⁴ På detta sätt har vi försökt förhålla oss till uppsatsen då vi först har försökt beskriva den tidigare forskningen och de tre diskurserna från olika håll men sedan i analyskapitlet har valt ut ett begränsat antal texter och försökt återge dem mer oducerat i konfigurationsfasen.

²³³ Neumann 2003, s. 9.

²³⁴ Neumann 2003, s. 51.

Det kan vara svårt att avgränsa diskurser och bestämma var den ena slutar och den andra tar vid. Man kan se våra indelningar av diskurserna som konstruerade av oss, i form av mer teoretiska diskurser. Detta har vi gjort för att kunna tydliggöra och lättare kunna studera de epistemologier som finns inom den sociala praktiken. Vi anser att de epistemologiska diskurserna som indelning i tre diskurser är en konstruktion av oss men att de som företeelse inom den sociala praktiken finns som fenomen oavsett oss. Vi menar således att detta fenomen finns även om inte vi hade valt att lyfta fram det i denna uppsats. Vi är dock väl medvetna om att denna indelning skulle kunna ha gjorts på ett annat sätt än vad vi har valt att göra här.

Trots att vi har försökt att vara så tydliga som möjligt med att redogöra för våra val och tolkningar förstår vi att dessa skulle kunna kritiserats utifrån reliabilitetsaspekten. Den här uppsatsen kan ses som ett resultat av att ha prövat kombinationen av Ricoeurs och Faircloughs begrepp i analyskapitlet. Utifrån validitetsbegreppet har vi gjort vad vi har avsett att göra. Utifrån reliabilitetsbegreppet kan man däremot vara mer kritisk till om någon annan skulle göra samma val av kombination och tolkningar som vi har gjort. Trots denna insikt har det ändå känts värdefullt att pröva denna kombination. Detsamma vad gäller validitet och reliabilitet kan även noteras angående uppsatsens syfte och vår indelning av diskurser. Vi har i denna uppsats tagit upp vad vi har avsett att göra men indelningen av diskurser skulle mycket väl kunna ha gjorts annorlunda av någon annan.

Med anledning av detta anser vi att det skulle vara en fördel om man i större omfattning skulle studera epistemologiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen och deras påverkan på teori och metod. Om man skulle göra mer övergripande forskning på detta område skulle det underlätta att jämföra och studera hur väl undersökningar av denna typ är genomförda med tanke på reliabilitet. Det skulle vara intressant att genomföra den här typen av uppsats i större omfattning för att kunna belysa och ge en översikt av de epistemologiska ståndpunkterna och deras syn på kunskapsorganisation. Det skulle också vara intressant att utifrån denna översikt studera vilka ståndpunkter som skulle kunna relateras till vilken diskurs. Vi hoppas att vi med denna uppsats ska väcka intresse för fortsatt forskning inom detta område.

7.4 Sammanfattande analys

Hur diskursen är konstruerad och skapad har analyserats i prefigurationsfasen, men också hur diskursen har manifesterats i text. I denna fas kan vi förstå det som att den objektivistiska diskursen delvis är skapad för att komma med ett bättre alternativ till det subjektiva inslag som råder vid arbetet med kunskapsorganisation. Bertram C. Brookes lyfter fram problemet genom att beskriva att det är enklare att analysera det fysiska än det kognitiva och om information analyseras med hjälp av fysiska tekniker måste det beskrivas med fysiska termer. Han menar att det kognitiva ovillkorligen är subjektivt, vilket gör det mer osäkert att beskriva fysiskt material med kognitiva termer. Enligt Brookes är det vanligast att beskriva material genom att använda kognitiva termer inom informationsvetenskapen.²³⁵ Vi tolkar detta som att den objektivistiska diskursen önskar använda sig av mer objektiva sätt för att beskriva material, i form av exempelvis mer objektiva och standardiserade metoder.

²³⁵ Brookes 1981, s. 3.

I prefigurationsfasen för den kognitivistiska diskursen framkommer det att denna diskurs är skapad utifrån behovet av att formulera och tillämpa ett kognitivt synsätt och utveckla kognitiva strukturer av olika ursprung på kunskapsorganisation. Vi tolkar detta som att man inom denna diskurs har sett en avsaknad av mer utvecklade kognitiva metoder för kunskapsorganisation. På så sätt kan man säga att denna diskurs vänder sig emot de mer objektiva principer som lyfts fram inom den objektivistiska diskursen. I denna fas framkommer det att den kognitivistiska diskursen sedan länge har funnits men trots det verkar det inte som om den kan räknas som riktigt etablerad än. Detta tyder på en diskursiv tröghet, vid förändrandet av diskurs för att kunna formulera sig som ny.

Den konstruktivistiska diskursen kan ses inom prefigurationsfasen som skapad genom att den kritiskt betraktar kunskapsorganisation och studerar de missförhållanden som råder främst inom klassifikationssystemen. Vi tolkar det inte som att diskurserna står i uttalad hegemonisk kamp gentemot varandra. Dock anser vi att då de utifrån olika ståndpunkter talar om kunskapsorganisation kan man förstå det som att de i så hög utsträckning som möjligt vill hävda sina förespråkade metoder inom den sociala praktiken.

I konfigurationsfasen har vi återgett texternas form och struktur. På så sätt analyserar vi i denna fas det man kan kalla en gestaltning i texterna. Här har vi använt oss av flera citat för att kunna återge texterna så rättvist som möjligt.

I refigurationsfasen analyseras hur texterna i sig kan sägas reproducera den sociala praktiken, men även hur denna manifesteras samt hur diskurserna förhåller sig till den sociala praktiken. Vi förstår det som att man inom den objektivistiska diskursen anser att teknikerna inom kunskapsorganisation har utvecklats snabbt men att de grundläggande idéerna inte har hängt med i samma utsträckning. I och med det lyfts det fram att man inom den sociala praktiken bör fundera mer allvarligt kring information och dess relation till kunskap. Då information redan har blivit objektiverad, räknas det som en fysisk artikel, men man bör härnäst objektivera kunskap genom att länka informationsdelar till sammanhängande kunskap.

Inom den kognitivistiska diskursen manifesteras och omformuleras den sociala praktiken i texten genom att den ska kontextuellt berikas i och med att man ska tillämpa ett kognitivt synsätt. Detta synsätt ska på så sätt omformulera den sociala praktiken så att den kommer att utveckla mer kognitiva strukturer och användarorienterade metoder för IR (*Information Retrieval*) forskning genom att fokusera på användares kognitiva interagerande med IR system. Då vi analyserar den tredje texten i relation till diskursiv praktik och social praktik med hjälp av refigurationsfasen framkommer det att den konstruktivistiska diskursen är kritisk till den sociala praktiken och dess användning av informationsverktyg. Den uttrycker en tröghet, på liknande sätt som den kognitivistiska diskursen, i att omformulera den sociala praktiken.

7.5 Avslutande diskussion

Vi tycker att det framkommer att alla tre diskurserna strävar efter att förbättra och förändra den sociala praktiken, men att det dock sker utifrån olika epistemologiska ståndpunkter. Detta får som konsekvens att de tre diskurserna förespråkar och använder sig av olika metoder för att uppnå denna målsättning.

Den objektivistiska diskursen försöker att hantera subjektiviteten med hjälp av att utveckla mer objektiva förhållningssätt för kunskapsorganisation. Diskursen påvisar detta genom att använda sig av olika matematiska lagar och formler. Dessa metoder kan ses som mer homogena medan de metoder som används inom den kognitivistiska diskursen kan ses som mer skiftande. Den kognitivistiska diskursen försöker att tränga in i kognitiva strukturer för att kunna hantera subjektiviteten, snarare än att undvika den. Genom att utveckla dessa kognitiva strukturer vill man utveckla och förbättra kunskapsorganisation och återvinning. Den konstruktivistiska diskursen använder sig av dekonstruktivistiska metoder för att agera och peka på missförhållanden inom kunskapsorganisation.

Diskurserna verkar koncentrera sig på olika delar av kunskapsorganisation. Den objektivistiska diskursen förespråkar en pragmatism, genom tron på hierarkiskt, logiska indelningar motsvarande ett kunskapsuniversum men också genom att kunna strukturera objektiv information till objektiv kunskap. Den kognitivistiska diskursen fokuserar, utifrån ett användarorienterat perspektiv på att förbättra informationsåtervinningssystem, men ser också klassifikationssystemen som intermediärer. Vi upplever det dock som att tolkningen av klassifikationssystemen som intermediärer är en mer bildlig beskrivning, då fokus enligt oss egentligen ligger på den kognitiva processen och inte på de enskilda enheterna. Den konstruktivistiska diskursen verkar däremot snarare sätta klassifikationssystemen i centrum genom att studera hur och av vem de har skapats och återspeglar den tid det skapades i, men även samtidigt. Detta görs ofta på ett dekonstruktivistiskt sätt för att tydliggöra explicita och implicita missförhållanden.

Vårt sätt att tolka och dela in epistemologiska ståndpunkter i form av tre epistemologiska diskurser för att analysera vilken syn de har på kunskapsorganisation, kan ses som en av flera möjligheter att studera epistemologi och förhållningssätt inom den sociala praktiken. Dels har vår position som uttolkare, med en förförståelse om att det finns epistemologiska ståndpunkter inom den sociala praktiken påverkat vår tolkning. Dels har vårt synsätt på omgivningen som konstruktivistiskt skapad och omskapande, samt i ständig förändring också haft betydelse för tolkningen. Vi anser att man genom att tolka tre epistemologiska diskurser, den objektivistiska, den kognitivistiska och den konstruktivistiska inom den sociala praktiken bättre kan förstå de epistemologiska ståndpunkterna och hur dessa explicit och implicit påverkar teorier och metoder inom den sociala praktiken.

Sammanfattning

Med utgångspunkt i och en förståelse av att det finns kunskapsteoretiska ståndpunkter inom biblioteks- och informationsvetenskapen är syftet med den här uppsatsen att studera hur de ser på kunskapsorganisation men också om det är möjligt att tolka dessa i form av tre diskurser. Ett kompletterande syfte med uppsatsen är att pröva huruvida det är möjligt att kombinera Paul Ricoeurs mimesisbegrepp och Norman Faircloughs begrepp diskursiv praktik, text och social praktik. Uppsatsens övergripande frågeställning är

- Vilka kunskapsteoretiska ståndpunkter finns det inom biblioteks- och informationsvetenskapen?
- Vilken syn har de kunskapsteoretiska ståndpunkterna på kunskapsorganisation?
- Är det möjligt att tolka de kunskapsteoretiska ståndpunkterna som tre diskurser inom biblioteks- och informationsvetenskapen? En objektivistisk, en kognitivistisk och en konstruktivistisk?

Utifrån denna frågeställning, vår teori och metod ringades tre epistemologiska diskurser in. Dessa sattes i relation till Joacim Hanssons beskrivning av grundhållningar inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Denna frågeställning preciserades genom ytterligare tre frågor som vi använde som metodologiska verktyg vid arbetet med analysen. Dessa frågor är

- Hur manifesteras de tre epistemologiska diskurserna i text?
- Vilken syn har de tre epistemologiska diskurserna på kunskapsorganisation och hur manifesteras det i text?
- Hur förhåller de tre epistemologiska diskurserna sig till fysisk och intellektuell syn på kunskapsorganisation?

För att studera detta analyseras tre texter i relation till diskursiv praktik och social praktik. Vår avsikt är att se hur de tre epistemologiska diskurserna manifesteras i texter inom den sociala praktiken men vi vill även se hur de möjligen skiljer sig åt. Vår tanke med uppsatsen är inte att jämföra och värdera de epistemologiska diskurserna. Istället vill vi peka på möjligheten att tolka diskurserna som företeelse och se hur de förhåller sig till kunskapsorganisation, en fysisk och intellektuell sådan samt den sociala praktiken.

Vi tar upp tidigare forskning inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Vi belyser den forskning som tar upp epistemologi inom den sociala praktiken. Vi försöker återge den utveckling som har skett inom forskningen på detta område, från mer positivistiska och traditionella ideal och en syn på kunskapsorganisation som universell till mer ifrågasättande epistemologiska ståndpunkter som har vuxit fram och lyfts upp av forskare som exempelvis A. C. Foskett, Hope A. Olson och Pauline Rafferty. Dessutom tar vi upp de forskare som försöker visa på betydelsen av, lyfta fram och explicitgöra ett epistemologiskt tänkande inom den sociala praktiken, vilket görs av exempelvis John M. Budd och Birger Hjørland.

Vidare tar vi upp den forskning som talar om tidigare rådande positivistiska ideal inom kunskapsorganisation. Där man kan se S. R. Ranganathans *Colon Classification* som ett exempel på ett system som har skapats utifrån en objektivistisk grundsyn. Efter det beskriver vi den efterföljande forskning som har kommit att ifrågasätta dessa objektivistiska ståndpunkter och universella sanningar. Vi avslutar detta avsnitt med att ta upp forskning som belyser den skillnad som finns mellan ämnesanalys och klassifikation inom kunskapsorganisationen. Detta gör vi genom att lyfta fram det arbete som Derek W. Langridge och F. W. Lancaster har gjort. De har gjort en åtskillnad mellan att först genomföra en ämnesanalys av det som ska beskrivas och sedan utifrån denna göra en översättning till det som sedan blir en representation av det som har analyserats. Denna representation kan då bestå av exempelvis klassifikationskoder.

Sedan tar vi upp diskursanalysen och en del av dess företrädare. Vi försöker ge en bild av vad diskursanalys kan vara men också visa på exempel som berör diskursanalys i relation till den sociala praktiken. Genom detta och exempel från Budd och Douglas Raber har vi visat att diskursanalys kan vara en viktig teori och metod för den sociala praktiken.

Vi presenterar våra teoretiska utgångspunkter genom att ta upp mimesisbegreppet och Ricoeurs användning av det samt Faircloughs begrepp diskursiv praktik, text och social praktik. Vi beskriver vår metodologiska tillämpning genom att koppla ihop dessa begrepp och använder mimesisbegreppet processororienterat för att öka förståelsen av begreppen diskursiv praktik, text och social praktik. Genom att applicera mimesisbegreppet på de övriga begreppen ser vi texten som en förmedlande länk mellan diskursiv praktik och social praktik.

I relation till varsin diskurs kopplas tre texter. ”*The foundations of information science. Part IV. Information science: The changing paradigm*” av Bertram C. Brookes, ”*The Cognitive Perspective in Information Retrieval*” av Peter Ingwersen och ”*Better Dead Than Read: Further Studies in Critical Classification*” av Foskett. De tre texterna analyseras i relation till diskursiv praktik och social praktik genom att använda Ricoeurs trefaldiga mimesis som en processororienterad större helhet. På detta sätt prövar vi om dessa begrepp är möjliga att kombinera för att kunna se hur de i detta sammanhang kompletterar varandra.

I prefigurationsfasen visar det sig att den objektivistiska diskursen har skapats för att kunna hantera subjektivitet inom kunskapsorganisation. Den kognitivistiska diskursen har däremot uppkommit för att snarare fokusera på de subjektiva förhållanden som råder genom att arbeta med kognitiva strukturer. Den konstruktivistiska diskursen kan förstås ha skapats utifrån ett kritiskt förhållningssätt till hur kunskapsorganisation har bedrivits.

I konfigurationsfasen analyseras texterna utifrån hur de är strukturerade och återges delvis med ett flertal citat. I den tredje, refigurationsfasen konstateras det att man inom den objektivistiska diskursen anser att teknikerna inom den sociala praktiken har utvecklats snabbt men att de grundläggande idéerna inte har hängt med i samma utsträckning. Inom den kognitivistiska diskursen manifesteras och omformuleras den sociala praktiken i texten genom att den kontextuellt ska berikas i och med att man ska tillämpa ett kognitivt synsätt med medföljande strukturer. Den konstruktivistiska

diskursen är kritisk till den sociala praktiken och dess användning av informationsverktyg.

Det framkommer att alla tre diskurserna strävar efter att förbättra och förändra den sociala praktiken, men det sker dock utifrån olika epistemologiska ståndpunkter. Detta får som konsekvens att de tre diskurserna förespråkar och använder sig av olika metoder för att uppnå denna målsättning. Vi har utifrån det kunnat konstatera att det mellan de olika epistemologiska diskurserna råder skillnader vad gäller kunskapsorganisation. Den objektivistiska diskursen förespråkar en pragmatism och beskriver material på ett logiskt och hierarkiskt sätt. Den kognitivistiska diskursen fokuserar på att förbättra informationsåtervinningssystem och ser klassifikationssystemen som intermediärer. Den konstruktivistiska diskursen verkar däremot snarare sätta klassifikationssystemen i centrum genom att fokusera på de missförhållanden som finns däri. Genom att ha delat in de epistemologiska ståndpunkterna i tre epistemologiska diskurser kan vi visa på deras olika syn i förhållande till kunskapsorganisation, en mer fysisk eller intellektuell sådan. Vi anser att denna indelning på ett fördelaktigt sätt kan användas för att öka förståelsen av de epistemologiska ståndpunkterna och hur dessa explicit och implicit påverkar teorier och metoder inom den sociala praktiken.

Referenser

Abbott, Robert (2004). Subjectivity as a concern for information science: A popperian perspective. *Journal of Information Science*, vol. 30, no. 2, s. 95-106.

Andersson, Sten (1979). *Positivism kontra hermeneutik*. Göteborg: Korpen.

Beghtol, Clare (1986). Bibliographic classification theory and text linguistics: Aboutness analysis, intertextuality and the cognitive act of classifying documents. *Journal of documentation*, vol. 42, no. 2, s. 84-113.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Berntsson, Göran (1997). *Klassifikation enligt SAB-systemet*. 2:a Uppl. Borås: Taranco.

Brookes, Bertram C. (1980) The foundation of information science: Part I. philosophical aspects. *Journal of Information Science*, vol. 2, no 2/3, s. 125-133.

Brookes, Bertram C. (1980). The foundation of information science: Part II. quantitative aspects: Classes of things and the challenge of human individuality. *Journal of Information Science*, vol. 2, no 5, s. 209-221.

Brookes, Bertram C. (1980). The foundation of information science: Part III. quantitative aspects: Objective maps and subjective landscapes. *Journal of Information Science*, vol. 2, no. 6, s. 269-275.

Brookes, Bertram C. (1981). The foundations of information science. Part IV. information science: The changing paradigm. *Journal of Information Science*, vol. 3, no. 3/4, s. 3-12.

Budd, John M. (1995). An epistemological foundation for library and information science. *Library Quarterly*, vol. 65, no. 3, s. 295-318.

Budd, John M. (2001). *Knowledge and knowing in library and information science: A philosophical framework*. Lanham, Md: Scarecrow.

Budd, John M. & Raber, Douglas (1996). Discourse analysis: Method and application in the study of information. *Information Processing & Management*, vol. 32, no. 2, s. 217-226.

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Chernyi, A. I. (1997). On the problems of organization and representation of knowledge. *International Forum on Information and Documentation*, vol. 22, no. 4, s. 3-10.

- Chouliaraki, Lilie & Fairclough, Norman (1999). *Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press.
- Dick, Archie L (1999). Epistemological positions and library and information science. *The Library Quarterly*, vol. 69, no. 3, s. 305-323.
- Ellis, David (1992). The physical and cognitive paradigms in information retrieval research. *Journal of documentation*, vol. 48, no. 1, s. 45-64.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Filosoflexikonet (1988). /Red. Poul Lübcke. Stockholm: Forum.
- Foskett, A. C. (1971). Misogynists all; A study in critical classification. *Library Resources & Technical Services*, vol. 15, no. 2, s. 117-121.
- Foskett, A. C. (1984). Better dead than read: Further studies in critical classification. *Library Resource & Technical Services*, vol. 28, s. 346-359.
- Foskett, Douglas J. (1980). Systems theory and its relevance to documentary classification. *International Classification*, vol. 7, s. 2-5.
- Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning: Installationsföreläsning vid collège de France den 2 december 1970*. Stockholm/Stehag: Brutus Östling/Symposion. - (Moderna franska tänkare; 15).
- Frohmann, Bernd (1992). The power of images: A discourse analysis of the cognitive viewpoint. *Journal of Documentation*, vol.48, no. 4, s. 365-386.
- Frohmann, Bernd (1994). Discourse analysis as a research method in library and information science. *LISR*, vol. 16, s. 119-138.
- Hansson, Joacim (1999). *Klassifikation, bibliotek och samhälle: En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Borås: Valfrid. (Skrifter från Valfrid, 19). Diss. Göteborgs universitet.
- Hansson, Joacim (2003). The social legitimacy of library and information studies: Reconsidering the institutional paradigm. Ingår i Rayward, Boyd, Hansson, Joacim & Suominen, Vesa, eds. *Aware and responsible*. Lanham, MD.: Scarecrow Press, s. 49-69.
- Harvey, Ross (1999). *Organising knowledge in Australia*. Wagga Wagga: Quick Print.
- Hjørland, Birger (1992a). The concept of 'subject' in information science. *Journal of Documentation*, vol. 48, no. 2, s. 172-200.
- Hjørland, Birger (1992b). *Informationsvidenskabelige grundbegreber: Biblioteks- og informationsvidenskab*. København: Danmarks Biblioteksskole.

- Hjørland, Birger (1997). *Information seeking and subject representation: An activity-theoretical approach to information science*. Westport, CN. : Greenwood Press.
- Hjørland, Birger (1998a). Theory and metatheory of information science: A new interpretation. *Journal of Documentation*, vol. 54, no. 5, s. 606-621.
- Hjørland, Birger (1998b). Information retrieval, text composition, and semantics. *Knowledge Organization*, vol. 25, no. 1/2, s. 16-31.
- Hjørland, Birger (2001). Towards a theory of aboutness, subject, topicality, theme, domain, field, content...and relevance. *Journal of the American society for information science and technology*, vol.52, no. 9, s. 774-778.
- Hjørland, Birger (2002). Domain analysis in information science: Eleven approaches – traditional as well as innovative. *Journal of Documentation*, vol. 5, no. 4, s. 422-462.
- Hjørland, Birger och Albrechtsen, Hanne (1999). An analysis of some trends in classification research. *Knowledge Organization*, vol. 26, no. 3, s. 131-139.
- Hurt, C. D. (1997). Classification and subject analysis: Looking to the future at a distance. *Cataloging & Classification Quarterly*, vol. 24, no. 1/2, s. 97-112.
- Högskolan i Borås, Inst. Biblioteks- och informationsvetenskap/ Bibliotekshögskolan. (2003-04-30). *Ämnesbeskrivning*.
<http://www.hb.se/bhs/Master/ämnesbeskrivning%2020030430.pdf> [2005-04-14].
- Ingwersen, Peter (1994). The cognitive perspective in information retrieval. *Information Forum on Information and Documentation*, vol. 19, no. 2, s. 25-32.
- Janik, Allan (1996). *Kunskapsbegreppet i praktisk filosofi*. Eslöv: B Östlings Bokförl. Symposion.
- Kristensson Ugglå, Bengt (1994). *Kommunikation på bristningsgränsen: En studie i Paul Ricoeurs projekt*. Stockholm; Stehag: B Östlings Bokförl. Symposion.
- Lancaster, F.W. (1998). *Indexing and abstracting in theory and practice*. 2nd ed. London: Library Association.
- Langridge, Derek W. (1989). *Subject analysis: Principles and procedures*. London: Bowker-Saur.
- Langridge, Derek W. (1995). Alternative startingpoints in classification. *Cataloging & Classification Quarterly*, vol. 19, no. 3/4, s. 7-15.
- McIlwaine, I. C. & Williamson, N. J. (1999). International trends in subject analysis research. *Knowledge Organization*, vol. 26, no. 1, s. 23-29.
- McKechnie, Lynne (E. F.), Goodall, George R, Lajoie-Paquette, Darian & Julien, Heidi. (2005). How human information behaviour researchers use each other's work: A basic citation analysis study. *Information Research*, vol.10, no. 2, sidnumrering var inte

angivet, men vi har i noten använt oss av den sidhänvisning som följer vid utskrift, sid. 1-15. Artikeln går att finna på <http://informationr.net.lib.costello.pub.hb.se/ir/10-2/paper220.html> [2005-04-15].

Miksa, Francis (1996). The Ddc, the universe of knowledge, and the post-modern library. In *Knowledge Organisation and Change: Proceedings of the 4th international ISKO conference 15-18 july 1996, Washington, DC, USA.* /Ed. Rebecca Green. Frankfurt/Main: Indelag, s. 406-412.

Neill, S. D. (1982). Brookes, Popper, and objective knowledge. *Journal of Information Science*, vol. 4, s. 33-39.

Neill, S. D. (1987). The dilemma of the subjective in information organisation and retrieval. *Journal of Documentation*, vol. 43, no. 3, s. 193-211.

Neumann, Iver B. (2003). *Mening, materialitet, makt: En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Olson, Hope A. (1994). Universal models: A history of the organization of knowledge. In *Knowledge Organization and Quality Management: Proceedings of the 3th international ISKO conference 20-24 june 1994, Copenhagen, Denmark.* /Ed. Hanne Albrechtsen & Susanne Oernager. Frankfurt/ Main: Indeks Verlag, s. 72-80.

Olson, Hope A. (1996). Dewey thinks therefore he is: The epistemic stance of Dewey and DDC. In *Knowledge Organisation and Change: Proceedings of the 4th international ISKO conference 15-18 july 1996, Washington, DC, USA.* /Ed. Rebecca Green. Frankfurt/Main: Indeks Verlag, s. 302-312.

Olson, Hope A. (1997). The feminist and the emperor's new clothes: Feminist deconstruction as a critical methodology for library and information studies. *Library & information science research*, Vol. 19, no. 2, s. 181-198.

Olson, Hope A. (1999). Exclusivity, teology and hierarchy: Our Aristotelean legacy. *Knowledge Organization*, vol. 26, no. 2, s. 65-73.

Olson, Hope A. (2001). Sameness and difference: A cultural foundation of classification. *Library Resources & Technical Services*, vol. 45, no. 3, s. 115-122.

Olson, Hope A. (2002). *The power to name: Locating the limits of subject representation in libraries*. Dordrecht: Kluwer.

Popper, Karl R. (1967). Kunskap: Subjektiv kontra objektiv. Ingår i *Popper i urval*. /Ed. David Miller. Stockholm: Thales, 1997, s. 61-82.

Quinn, Brian (1994). Recent theoretical approaches in classification and indexing. *Knowledge Organization*, vol. 21, no. 3, s. 140- 147.

Radford, Gary P. (1998). Flaubert, Foucault, and the bibliotheque fantastique: Toward a postmodern epistemology for library science. *Library Trends*, vol. 46, no. 4, s. 616-634.

Radford, Gary P. (2003). Trapped in our own discursive formations: Toward archaeology of library and information science. *Library Quarterly*, vol. 73, no. 1, s. 1-18.

Rafferty, Pauline (2001). The representation of knowledge in library classification schemes. *Knowledge Organization*, vol. 28, no. 4, s. 180-191.

Ranganathan, S. R. (1989). *Philosophy of library classification*. Bangalore: Sarada Ranganathan Endowment for Library Science.

Ranganathan, S. R. (1996). *The five laws of library science*. 2nd ed. Bangalore: Sarada Ranganathan Endowment for Library Science.

Rolland-Thomas, P. (1982). Towards the establishment of the validity of encyclopedic library classification systems. Ingår i *Universal Classification I, Subject Analysis and Ordering Systems: Proceedings of the 4th international study conference on classification, 6th annual conference of Gesellschaft für klassifikation e. V. Augsburg, 28 june- 2 july 1982, vol. I*. /Ed. Ingetraut Dahlberg. Frankfurt: Indeks Verlag, s. 44-50.

Satiya, Mohinder P. (2000). Library classification: An essay in terminology. *Knowledge Organization*, vol. 27, no. 4, s. 221-229.

Sundin, Olof (1997). Hur används informationsbegreppet?: En jämförande studie mellan två forskningsområden. *Human IT: tidskrift för studier av IT ur ett humanvetenskapligt perspektiv*, nr. 2. <http://www.hb.se/bhs/ith/2-97/os.htm> [2005-05-06].

Sundin, Olof & Johannisson, Jenny (2005). Pragmatism, neo-pragmatism and sociocultural theory: Communicative participation as a perspective in LIS. *Journal of Documentation*, vol. 61, no. 1, s. 23-43.

Talja, Sanna, Tuominen, Kimmo & Savolainen, Reijo (2005). "Isms" in information science: Constructivism, collectivism and constructionism. *Journal of Documentation*, vol. 61, no. 1, s. 79-101.

Talja, Sanna, Heinisuo, Rami, Luukkainen, Sinikka & Järvelin, Kalervo (1997). Discourse analysis in the development of a regional information service. Ingår i *Library and Information Studies: Research and Professional Practice: Proceedings of the 2nd British-Nordic Conference on Library and Information Studies, Queen Margaret College, Edinburgh, 1997*. /Ed. Micheline Beaulieu, Elisabeth Davenport and Niels Ole Pors. London: Taylor Graham, s. 109-128.

Trosow, Samuel E. (2001). Standpoint epistemology as an alternative methodology for library and information science. *Library Quarterly*, vol. 71, no. 3, s. 360-382.

West, Martha W. (1984). Classification as a retrieval tool. Ingår i *National Online Meeting 1984: Proceedings of the fifth National Online Meeting, New York, April 10-12, 1984*. Compiled by Martha E. Williams and Thomas H. Hogan. Medford, New Jersey, s. 433-436.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Zins, Chaim (2004). Knowledge organization: An epistemological perspective. *Knowledge Organization*, vol. 31, no. 1, s. 49-63.